

Egy hét a világgazdaságban

A jólét illúziója

Február másodikán közzétett állásfoglalásában az angol szakszervezeti központ azonnali gazdaságélénkítő intézkedéseket követelt a kormánytól a 2,5 milliós munkanélküliség mérséklésére.

A világgazdasági árobbanás után kialakított „jóléti állam” koncepciójával. Az elmúlt két-három év-tizedben ugyanis — elsősorban Nyugat-Európában — központi-igyekeztek könnyíteni bizonyos hátrányos helyzetű rétegek életkörülményein úgy, hogy az ehhez szükséges összeget növekvő adóbevételekkel teremtették meg. (Ilyen újraosztási forma például a munkanélküli segély vagy a vendégmunkások gyermekeinek oktatására nyújtott támogatás.)

Ugy tűnik, hogy a konzervatív pártok e kérdésben a közvélemény megváltozott hozzáállását használják ki. Nyugati jelentések gyakran emelik ki ugyanis; az úgynevezett „középosztály” képviselői egyre élesebben tiltakoznak az ellen, hogy az ő megadóztatásuk révén a kormányzat „másoknak” juttasson.

A puding próbája

A folyamat semmiképpen nem fájdalommentes, és nem megy adott esetben társadalmi feszültségek kiéléződése nélkül sem. A második világháború után a fejlett tőkésországokban úgy vélték, hogy a stabil növekedési ütem fenntartásához elkerülhetetlen az állami beavatkozás fokozása. Mindez persze országokonként eltérő módon ment végbe. Egyes kormányok — Angliában vagy Olaszországban — az állami szektor kiterjesztése mellett voltak, míg az Egyesült Államokban az ilyen típusú „kinestári tulajdon” alig létezik.

A hetvenes évek gazdaságpolitikai vitáiban most a legfőbb kérdés az, hogy a „kevesebb kormány, kevesebb szabályozás” koncepciója vajon az adott helyzetből érdemi kiutat jelent-e? Az eddigi programnyilatkozatok szerint az amerikai republikánusok és az angol konzervatívok válasza: igen. Ezt a reakciót hiba lenne csupán „monetarista reneszánsz”-ként értékelni, bár kétségtelen, hogy kormánykörökben Milton Friedman chicagói iskolája egyre népszerűbbé válik. Valószínűleg arról van inkább szó, hogy a tőkés világ konzervatív hulláma általánosságban nem bízik az állam gazdasági szerepének hatékonyságában, hanem vissza kíván térni valamifajta „klasszikus” szabadpiaci mechanizmushoz. Ténylegesen azonban ezt végrehajtani aligha lehet.

Kétségtelen azonban, hogy a hivatkozott felemelkedőben levő gazdaságpolitikai ideológia radikálisan csökkente az állam gazdasági felelősségét. Ha ugyanis a gazdaságpolitikában mérséklődik az állami beavatkozás, úgy nyilvánvalóan szűkül a központi

gazdaságpolitikai eszköztár is. Ha pedig az államnak deklaráltan kevesebb lehetősége lesz a konjunktúra befolyásolására, úgy nyilvánvalóan kevesbé tehető felelőssé akár a munkanélküliségért, akár az inflációért is.

Ez az ideológiai megközelítés kétségtelenül szakítás a fejlett tőkésországokban a háború után kialakított „jóléti állam” koncepciójával. Az elmúlt két-három év-tizedben ugyanis — elsősorban Nyugat-Európában — központi-igyekeztek könnyíteni bizonyos hátrányos helyzetű rétegek életkörülményein úgy, hogy az ehhez szükséges összeget növekvő adóbevételekkel teremtették meg. (Ilyen újraosztási forma például a munkanélküli segély vagy a vendégmunkások gyermekeinek oktatására nyújtott támogatás.)

Új stratégia kellene

Meg kell persze különböztetnünk minden esetben a *kampányretorikát* a tényleges kormányzástól. A fenti jelszavakkal ma igen sok fejlett tőkésországban könnyű választást nyerni, azonban meglehetősen nehéz kormányozni. A választók ugyanis kettős érdeket képviselnek. Ha a kérdés csak elméleti, örömmel szavaznak a konzervatív irányvonalra, de menten megváltozik véleményük, ha az ő saját régiójuk vagy ágazatuk az érintett.

Figyelni kell arra is, hogy a tőkésországokban a fenti kérdésekben tényleges vita folyik, vagyis jelen vannak — fontos politikai pozíciókkal — az ellenfeles nézetek képviselői is. Míg Thatcher asszony konzervatív kormánya egy szélsőségesen „szabadpiaci” vonalat képvisel, addig az ellenzéki Munkáspárt platformjában éppen az államosítások kiterjesztése szerepel. Vagyis: egyes nézetek szerint a jelenlegi gazdaságpolitikai problémákból éppen az állam szerepének növelése jelentené a kiutat.

A kérdés tehát az, milyen stratégiát választhat a nyolcvanas évekre magának a fejlett tőkés világ. Kétségtelen, hogy a korábbi irányvonalat a gyakorlat megkérdőjelezte, az nem viheto tovább. A kibontakozásra viszont — mint fentebb vázoltuk — két alternatíva vetődött fel. Mindkettő — a jelek szerint — átfogó, a másik utat, legalábbis elvileg, teljesen kizárni tudó.

Gonda György — Szentgáli Péter

Kísérlet némi kockázattal

Új szervezet — A MEDICOR meghatározta a célt

Új szervezetet hozott létre a MEDICOR 1981. január elsején — a Vállalkozási Gyárat, amelynek feladata a különböző szintű vállalkozásokhoz — ezek között a fővállalkozásokhoz — az ipari háttér megteremtése.

A MEDICOR eddig is foglalkozott fővállalkozással. E sajátos műszaki, kereskedelmi, beruházási forma előnyei és árnyoldalai ismertek: még mindig nem vált gyakorlattá, hogy a bedolgozók tevékenységét összehangoló fővállalkozó a felelőssége és kockázata arányában részesülhessen az üzlet nyereségéből. A kisvállalatokat sem sikerült érdekeltté tenni abban, hogy alkalmatlantársuljanak a fővállalkozóhoz.

Különleges felelősség

A fővállalkozásnak a hazai háttér, a belföldi vállalatok közötti kapcsolatrendszer enyhén szólva nem kedvez. E bonyolult tevékenység MEDICOR-on belüli koordinálása is gondot okozott, és a nehézségek megszüntetése érdekében — összhangban a teljes nagyvállalati irányítási és információs rendszer továbbfejlesztésére tett intézkedésekkel — létrehozták a Vállalkozási Gyárat.

Kurucz Lajos, a Vállalkozási Gyár igazgatója így indokolja az új formát:

— A vállalatok szervezete általában statikus jellegű: kialakultak a műhelyek, osztályok, főosztályok, igazgatóságok és így tovább. Mindez megfelelő lehet, ha a feladatok állandóak, folyamatosak, tehát rutinjellegű megoldást kívánnak. A környezet igényei azonban egyre mozgóbbak, szakterületünkön feladatonként változnak a szükséges források és kapacitások, gyakorlatilag tehát dinamikus szervezetre van szükség.

— A statikus vállalati szervezet mellett a dinamikus szervezet kialakítása elvileg szépen hangzik. Hogyan valósul ez meg a gyakorlatban?

— Biztonságokat, elegánsabb kifejezéssel „teameket” hoztunk létre. Ezek a különleges feladatokhoz kapcsolódó, alkalmi társulások. Kizárólag addig és olyan összetételben működnek, ahogy azt a munka, az adott cél megkívánja. Egyrészt tehát létezik a hagyományos osztályszervezet, másrészt pedig van a létesítményvezetők — idegen kifejezéssel: *project managerek* rendszere. Vezetők, akiknek nincs beosztottjuk, s ahogy a vállalat megköti a szerződést valamely egészségügyi létesítmény kivitelezésére, attól kezdve irányításuk alá tartoznak a feladathoz szükséges személyek és egységek, ám fegyelmi jogkör nélkül. Ez addig tart, amíg a szerződést nem teljesítettük.

— Hány ilyen vezető dolgozik a Vállalkozási Gyárban?

— Jelenleg négy: a számítógépes tomográf, a panelműtő, a szellőztető rendszerek és az egyedi telepítésű berendezések, például beépített műtőasztalok területén.

Benzináremelés Franciaországban

Szombattól kezdve a francia autógyártóknak mélyebben kell a zsebükbe nyúlniuk, miután a francia gazdasági minisztérium újból emelte az olajszármazékok árát. Február 7-től a superbenzin, a dízelolaj és a fűtőolaj 7 centimes-mal drágul literenként. Franciaországban a normálbenzin literenkénti ára ezentúl 3,51 frank, a superbenziné 3,72 frank, a dízelolajé 2,70, a fűtőolajé pedig 1,88 frank.

Csődbe jutott a Sasetru

Csődbe jutott a legnagyobb argentin ipari csoport, a csődéljárás megindítását rendelte el a bíróság a legnagyobb argentin tőkés ipari csoport, a Sasetru vagyonra felett. A csőd miatt a Sasetruhoz tartozó mintegy 140 különböző vál-

Bonyolultnak tűnik ez a felállítás, akárhogy nézem is. Hiszen, ugye, van a dolgozónak egy főnöke, aki engedélyezi a szabadságát, ellenőrzi, hogyan tölti munkaidéjét, de munkát nem ad. Van azonban másik főnök is, aki csak munkát ad. Aztán lehet harmadik is, aki másfajta alkalmi munkacsoportba vonja be... És aki egyik teamba sem kerül be? Csak bejár, nézelődik, vár? Elmondom a kételyeimet az igazgatónak, aki „megnyugtató” közli: legalább hússzor ennyi kényes pont akadhat az új szervezetben. A dinamikus szervezetnek, a hagyományos gondolkodás szerinti nehézségek mellett abban van — ha lehet így mondani — a szépsége, hogy a munkatársak fokozott felelősségérzetére épül. A feladat végrehajtása során nagyobb szabadságot ad a résztvevőknek. Ezzel a nagyobb szabadsággal vissza is lehet élni. A vezető feladata, hogy az egész folyamatban elérje az összhangot, és a megfelelő együttműködési feltételeket. Ez a szervezeti megoldás kísérleti jellege miatt állandó figyelmet igényel a MEDICOR felső vezetői részéről is. Ez azt jelenti, hogy ha a működési forma valamilyen eleme zavaró a kitűzött cél elérését, akkor azonnali felső szintű beavatkozásra van szükség.

A lista

A Vállalkozási Gyár szervezeti felépítéséről az igazgató elmondta, hogy két önálló osztály mellett — melyek főként a koordinációs, együttműködési és szervezési feladatokat látják el — három főosztályból áll a gyár. A műszaki-tervezési főosztály a kórházak és egyéb egészségügyi létesítmények, illetve önálló működési egységek — például panelműtő — tervezésével foglalkozik, és itt máris érdemes megállni.

Hazánkban ugyanis ez egyáltalán nem természetes. Jelenleg eldöntetlen, hová tartozzék az egészségügyi létesítmények orvostechnológiai tervezése. Az iparhoz, az Egészségügyi Minisztériumhoz, vagy az építőipar valamelyik ágazatához. Ebből jó néhány vitás eset adódik, pedig könnyen belátható: ez a munka az orvostechnikai ipar tevékenységéhez áll közelebb. A gyakorlatban a gyógyítási „technológia” a meghatározó — természetesen az orvosok igényeinek megfelelően — és ezt legjobban az orvostechnológiával foglalkozók tudják megtervezni. Külföldön ez elfogadott módszer — például az NDK-ban az MLW Anlagengbau, Csehszlovákiában a Chirana Trósz vagy Svédországban az ICE Egyesület, az NSZK-ban a Hospitália.

Az árak beszerzésétől a szervezete irányításáig sok mindennel

foglalkozik a termelési főosztály, gazdasági-számviteli teendőkkel pedig a gazdasági főosztály. Összesen kétszáz-an dolgoznak jelenleg a Vállalkozási Gyárban, ebből 80 a fizikai állomány, és ide tartozik a külföldi szervezete mintegy ötven főnyi személyzete is. A létszámot nagyrészt belső átcsoportosításból teremtették elő, néhány szakmában azonban felvételt terveznek. Fontos szempont volt — és jelenleg is az — a létszám kialakításánál, hogy konvertálható kapacitást, azaz többféle feladat elvégzésére alkalmas szakembergárdát hozhasson létre. Ehhez persze meg kellett teremteni a szervezeti kereteket, a vállalkozáshoz kellett csatolni a MEDICOR teljes szervezetalapját.

Okos sorrendben

Ami a MEDICOR-ban történt, nem elmélet, a munka már megindult. Az idén belföldön 11 létesítményhez kezdenek hozzá, közülük néhány 1982-re is áthúzódik. A Szovjetunióban, Usztyilimszkben folytatódik a kórház és a rendelőintézet berendezése, Krasznogarszkban kórház és rendelőintézet berendezése vállalkoztak, Peruban a MEDINVEST társulással önálló kórház építésére; Nigériában folytatódna a komplett kórházi szállások; Angolában 367 ágyas; Mozambikban 600 ágyas kórházat terveztek — és a sort még folytathatnánk. A feladatok súlyából érezhető, hogy a MEDICOR életében a soron következő tervidőszakban főszerep jut a vállalkozásnak, s ezen belül a fővállalkozási tevékenységnek.

Meglehet, ezzel kellett volna az írást kezdeni, hiszen a sorrend ezúttal rendhagyó: a kiindulási alap nem valamely meglévő, kialakult vállalat volt, meglévő vezetőikkel és beszoztottakkal, akik számára kifizetődő munkát kellett keresni; ellenkezőleg: a MEDICOR elsőként a célt határozta meg.

E cél egyebek között előírta, hogy a hatodik ötvenes tervidős szakban a Művek bevételeinek mintegy 40 százalékát vállalkozási tevékenységből kell „megtermelni”. A cél meghatározása után a feladatok fogalmazódtak meg. Különböző egészségügyi rendszerektől — komplett kórházakon, gázellátó rendszereken át műtőasztalok telepítéséig — terjed a lista. (A nem rubeleszmásolási exportnak jelenleg mintegy fele fővállalkozási ügyletekből tevődik össze és ez az arány 1985-ig remélhetően tovább nő.)

Mindehhez szabták a szervezeti formát. A MEDICOR tehát kísérletet hajtott végre, és beépítette a vállalkozást az eddigi vállalati szervezetbe. Azt, hogy ez miként sikerül, végső soron az eredmények döntik majd el. Annyi azonban bizonyos, a MEDICOR éppen az eredményekért vállalta a kockázatot — a Vállalkozási Gyárat.

Bognár Nándor

A KOPINT jelenti

Stabilizálódnak az árak

A hét elejére elült a vihar a tőzsdéken. Az arany ára az elmúlt hét végétől szeliden ingadozik 500 dollár körül unciánként. Az ezüst jegyzése kimozdult a hó végi mélypontról (543 penny unciánként) és újra emelkedik. Egyébként a fémek árait most kissé emelkedő tendencia jellemzi. 5 százalékos alatti emelkedést mutat a réz (2 százalék), a nikkel (3,6 százalék) és a platina (4 százalék) jegyzése. Az ólom és az alumínium 5 százalékkal, a rézhulladék pedig 6 százalékkal drágább, mint az elmúlt héten volt. Változatlan az ócska-vas, a gumi, a gyapjú és a gyapot ára. A különböző fajta bőrök áraiban nincs tendenciózus mozgás.

Míg a fémekre az emelkedés, addig néhány kivétellel a mezőgazdasági terményekre az árak csökkenése a jellemző. Százalékosan csökkent a rozs (1,6 százalék), a lenmag (1,9 százalék), a búza (2 százalék), a kukorica (2,5 százalék), a kender (3 százalék), a repcemag (6,4 százalék), a faggyú (4 százalék), a New York-i tőzsdén a kakaó (4 százalék), a zab (5 százalék) és a zsír (5 százalék) árjegyzése. A

cukor ára 4, illetve 7 százalékkal esett a különböző tőzsdéken. A borkikészítéshez szükséges hálóolaj ára is csökkent valamelyest. Ugyanakkor emelkedett a szójaolaj (4,7 százalékkal), a kókuszolaj (3 százalékkal) és a szójadarab (3,5 százalékkal) jegyzése. A kávé ára maximálisan 5 százalékos ingadozást mutat, február 5-én 963 font volt tonnánként a jegyzése.

Továbbra is változatlan a rizs és a bors ára.

DEVIZÁK	1981. február 6.
Egy USA-dollár az egyes országok pénznemében:	
Bécs	14,969 — 15,069
Brüsszel	34,10 — 34,20
Párizs	4,8835 — 4,8945
Frankfurt	2,1355 — 2,1370
Milánó	1005,00 — 1010,00
Amszterdam	2,3150 — 2,3160
Tokió	202,85
Egy angol font értéke USA-dollárban	2,3400 — 2,3410
London	2,3400 — 2,3410
Nemzetközi arany dollár finom-unciánként	
Zürich	497,00 — 500,00
London	498,50

HORIZONT

lalkozás lesz kénytelen megszűntetni tevékenységét és elbocsátani alkalmazottait. A Sasetru Argentína legnagyobb gabonaexportőr vállalkozása, már évek óta gazdasági nehézségekkel küszködik.

Kevesebb turista Görögországban

Majdnem 10 százalékkal csökkent 1980-ban a görögországi idegenforgalom — közölte az ország statisztikai hivatala. Az elmúlt esztendőben 5 271 115, 1979-ben

pedig 5 798 360 külföldi látogatta meg Görögországot. A statisztikai jelentésből kiténik, hogy legtöbbször angol, nyugatnémet, jugoszláv, francia és amerikai turisták jártak görög földön.

Fiókot nyitott a Dresdner Bank Barcelonában

Fiókot nyitott a nyugatnémet Dresdner Bank Barcelonában. A pénzintézet ezzel két helyen képviselteti magát Spanyolországban, Madridon kívül most Barcelonában is.

Az Iberiai-félszigeten való kibővített nyugatnémet jelenlét alapjául az NSZK gazdasági kapcsolatának Spanyolországgal való tartósan dinamikus fejlődése, továbbá Spanyolországban az EGK-ba való, küszöbönálló beépítése szolgál.

A gyerekek és a televíziózás

Gyilkosjáték délután

A szoba közepén, a szőnyegen gyerekest hever, mereven, szétvetett végtagokkal. Na, támadj föl, én következem! — robban elő valamelyik sarokból, föloldást hozó virgoncsággal a másik gyerek. Aztán szerepcserre következnek: most az iménti halott adja a sortűzet, a másik pedig színpadias tökélyrel omlik a földre. Ez a gyilkosjáték. Azoknak a felnőtteknek megdöbbentő az elemény, akiknek régen volt kisgyerekekük; a fiatalabb szülők, az óvónők, a tanító néniak nagyon is ismerik. Tíz éven aluli csemetéink egyik kedvenc szórakozása. (Nem is az a legkülönösebb, hogy milyen élvezettel játsszák, hanem, hogy milyen tökéletesen alakítanak gyilkost vagy halottat.)

Dúl a harc

— Harmincöt nagycsoportos közül harminc nézi este, nyolc óra után is a televíziót — meséli dr. Vincze Imréné vezető óvónő, néhány nappal korábban végzett felmérését említve. — Ennek aztán sokféle következményét érzékeljük az óvodában. A gyerekek már reggel fáradtak, kialvatlanok. Krimi után dúl a harc, szerelmesfilm másnapján simogatják egymást... Az este felgyülemlett, feldolgozatlan élményeket igyekeznek „kijátszani” magukból.

Az óvoda előterének falát rajzok díszítik. A gyerekek azt a feladatot kapták, hogy rajzolják le, mi történt velük vasárnap. A színes átom-bákom képek szerint a gyerekek többségével az „történet” vasárnap, hogy nézték a televíziót...

A tévzés rátelepül a gyerekek egész szabad idejére — kommentálja a kiállítást dr. Vincze Imréné. — Aggódunk, mert lassan a szülők-gyerekek közös programjainak helyébe lép. Beszélgetés, játék, séta helyett is tévét néznek: bár tudom, hogy a szülők többsége a „felszabadult” időben házimunkát végez, mégsem értem meg őket.

Kíváncsi voltam, vajon az érdekelt szülők mit szólnak a rajzkiállításához? Amikor elérkezett a négy óra, szállingóztak az anyukák, apukák. A rajzokat megnézték — és hallgattak. Az a néhány óra, ami a hazaérkezés és az ágybabujás között eltelik: aztán a szombat, vasárnap olyan gyorsan elfut. És a televízió működött. Talán a gyerek nézte is. De ki figyel mindenre oda?

A gyerekek az óvodából iskolába kerülnek. Az iskolásoknak pedig már több mindent szabad. Vagy éppen ellenkezőleg?

Ahol tévéfelelős van

Béla Istvánné osztályában huszonnyolc második osztályos gyerek közül nyolcan nem nézhetik az esti műsort. A többieknek nem tiltják. De a tanítónő szerint legelőször is tisztáznunk kell valamit: ezek a gyerekek más körülmények között nevelkednek, mint az előző generációk. Esemélyük pillanatától jelen van életükben a televízió, ami észrevétlenül különös, és nagyon fontos helyet szerzett magának. Erről tudomást kell vennie szülőnek, pedagógusnak, a tényről is, következményeiről is.

Nincsenek megoldhatatlan nevelési helyzetek, a televíziózást is normális keretek közé lehet szorítani. Az esti és a válogatás nélküli tévézés én is ellenzem, de nem tiltom el a gyerekeket a képernyő elől. Egy ilyen tilalom amúgy is visszajárna fordulna, és azt is figyelembe kell venni, hogy a gyerekek sok értékes részletinformációt szerezhetnek a műsorokból. Megpróbálok a gyerekek döntéseit befolyásolni, irányítani — magyarázza.

Béla Istvánné „távírányítás” módszere meggyőző. Osztályában tévéfelelős van, aki naponta ismerteti a televízió-műsorokat. A

tanító néni kezdeményezésére megbeszéljük, hogy az aznapi műsorból mit érdemes megnézni, és Béla azt is tisztázza a gyerekekkel, hogy ha valamit nem ajánl, annak valójában mi az oka?

A tanítási idő alatt arra is jut néhány perc, hogy megbeszéljék az előző nap látott műsorokat.

— A gyerekek tartják magukat közös döntéseikhez?

— Általában igen! De ha „megszegik” a szavukat, restelkednek, semmiképpen sem dicsekednek.

Ötéves óvodás rajza

kednek, ha nem nekik való műsort láttak. Döntéseinknek éppen azért van presztízse, mert közösen hozzuk őket. De ha lehet, meg is könnyítem a dolgukat. Mert nagyon fontos a választás lehetősége: ha nem nézem meg a műsort, mit csináljak helyette? Könnyebb elfordulni a képernyőtől, amikor másnapra játékot készíthet a Kisdobos újság mellékletéből, vagy kipróbálhatja, hogyan lehet a ceruzahegyezős hulladékból képet ragasztani.

Önmagában is tünet

Dr. Vekerdy Tamás gyermekpszichológus munkahelyét, a nevelési tanácsadót keresve, az óbudai lakótelepen tízévesek csapata mellett visít utam. Térdig hóban. Négy pánccs és a kutyát játszanak, éppen azon vitatkozva, ki lesz, akit legépegyverezzenek. Körülöttük a hóban lehetne építeni, hógolyózni — de ők észre sem veszik — dohogok.

Dr. Vekerdy Tamás szerint a válogatás nélküli televíziózás olyan, mint a kábítószer-élvezet. Aki hozzá szokott, úgyszólván képtelen abbahagyni. (Egy NSZK-beli kísérlet szerint a televízió nézéséről önként lemondó emberek egy idő után éppen olyan tüneteket jelentettek, mint azoknak, akikről a kábítószer vonják meg.)

— Mi vár arra a nemzedékre, amely ezt a sajátos „kábítószer” szinte csecsemőkorától élvez?

— Ha emberi kapcsolatai helyébe a televízióval való kapcsolatot lép — csak a televízió mesél neki, csak a televízió beszélget vele —, akkor természetesen érzelmi és kapcsolatteremtési zava-

rokkal, önkifejtési zavarral számolhatunk. Ebben a főszereplő nem a televízió, hanem a hiány — az emberi kapcsolatok hiánya. A túl sok televíziózás egy családban általában elfedi a család feszültségeit, az emberi kapcsolatok hiányát, s ez már önmagában is tünet.

— Mi számít túl soknak?

— Amikor a gyerek szabad idejének nagyobb részét a tévé előtt tölti, a látottakról nem beszélget senkivel, családi és baráti kapcsolatai helyébe is a tévzés lép.

— Pedig ilyen helyzet könnyen kialakulhat manapság, amikor a legtöbb családban csak órákra találkoznak szülők és gyerekek. Mi volna a megoldás?

— A műsorok megválogatása — a magunk számára is, a gyerekeink számára is.

Talán a szülők?

— Igazuk lenne azoknak, akik gyermeknek csak a mesét engedélyezik?

— Azok a mesék, amelyeket a mi televízióink ad, többnyire nagyon gyengék. Egy jellegzetes, téves szemléletet tükröznek, ami szerint a jó mese az, ami nevelő szándékú. Az igazán jó mesék valójában a tündérmesék, mert ezek adják a világról az első reális információt, ezek segítenek feloldani azt a szorongást, ami a gyerekekben jelen van. De ha véletlenül jó mesét sugároz a tévé — az sem igazán jó. A gyerekek ugyanis képessége van rá, hogy önmagában teremtsen képet arról, amit hall. Ha készen kapja a képeket, ez a belső kép-teremtő képességet bénítja, pedig ez annak is módja, hogy feszültségeit feloldozza, elhárítsa.

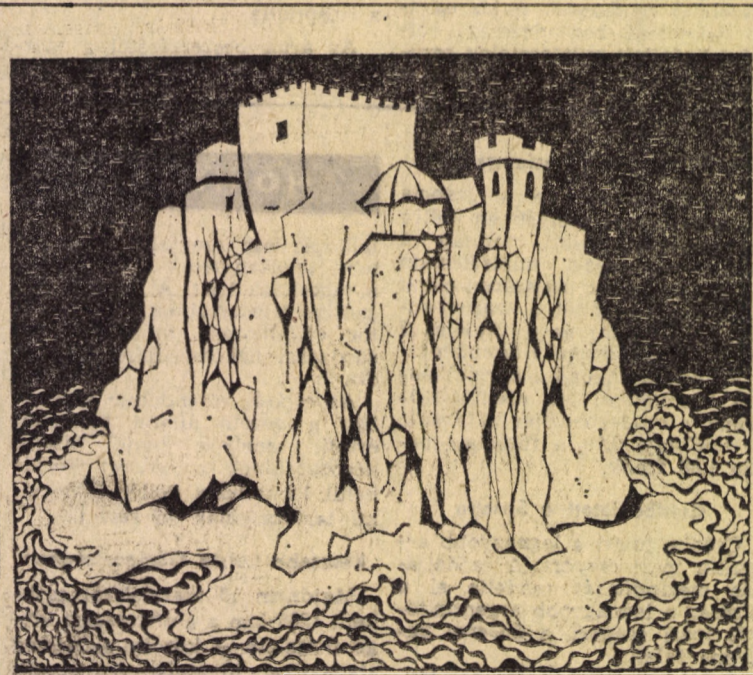
— Ön tehát még a tétémesét is ellenzi. A valóság persze az, hogy már a négy-öt évesek is nézik az összes többi műsort. Hogyan hat a háborús film, a krimi?

— En nem hiszem, hogy valakiből azért lesz majd agresszív ember, bűnöző, mert gyerekként sok háborús filmet vagy krimit látott. A jó állapotban levő gyerek az élményt valamilyen kreatív tevékenységben, játékban, fantáziaszövésben éli ki. A baj inkább az okozza, hogy a gyerek nem érti azt, amit lát. A feldolgozatlan élmények lazítják a személyiséget. Feltétlenül beszélgetni kell tehát a látottakról — javasolja dr. Vekerdy Tamás.

Egy ismerős óvónő újságolta: csoportjában a gyerekek a múltkoriban, egy esti film vetítése után A világ legszebb asszonyát akarták gyűmázni. (Ezek szerint „lelkileg jó állapotban levő” gyerekek.)

De erről és a közkezdelt gyilkosjátékról is az jut eszembe: valahol mégis hiba van.

Talán bennünk, felnőttekben? VIRÁG F. EVA

Káldi Judit rajza

Herzog egyenlete

Woyzeck és az emberi örvény

A félelemnél tárgyaltanabb borzongás

Johann Christian Woyzeck német katona esete látszólag egyike a legszokványosabb bűnügyeknek. Woyzeck csaknem másfél évtizede katonaként szolgált már, amikor 1821-ben, negyvenéves korában, leszúrta régi ismerősét, a nála néhány évvel idősebb Woost asszonyt. Tette elkövetése után gyorsan le tartóztatták, de mert elmeállapotával kapcsolatban kételyek merültek fel, a halálos ítélet után, védői fellebbezésére, újabb vizsgálatoknak vetették alá. Végül is a lipcei egyetem orvosi fakultása beszámíthatónak találta, s Woyzecket, háromévi huzavona után, 1824-ben kivégezték. A mindennaposnak tűnő bűnügyet Georg Büchner, a múlt századi német irodalom egyik legizgalmasabb, különben rendkívül fiatalon, mindössze huszonnégy évesen elhunyt alkotója „fedezte fel” maga, s közvetve századunk modern művésze számára.

Büchner töredékben maradt drámájában Woyzeck (kissé megváltoztatott) gyilkos tettének okairól nem tudunk meg semmi mélyebbet, biztosat: legfeljebb csak annyit, hogy „az ember örvény, ha belenéz, elszedül”. E gondolat látszik a Woyzeck-ügy legmélyebb tartalmának: s nem nehéz eljutni belőle a pedánsan elrendezett civilizáció felzárkózásáig és az emberi lélek sötét és ismeretlen barlangja közti ellentét általános, de a német közgondolkodást különösen is érdekli problémájához.

*

A Caspar Hauser-mitológiával együtt — ne feledjük, az idegen és ismeretlen, Casparnak nevezett rejtélyes fiatalember négy évvel Woyzeck lipcei kivégzése után tűnt fel a nürnbergi utcán —, a Woyzeck-ügy is azt jelzi, hogy a német polgári társadalmat már ellentmondásos kialakulásától kezdve szenvedélyesen izgatta a rend, és a rendbe aligha illeszthető emberi lélek kapcsolata. Sokan, persze, igyekeztek egyértelmű választ találni a kérdésre: de a két témát (s a többi hasonlót) feldolgozó jelentős része azt kívánta érzékelni, hogy nincs válasz, az ember mélyén kiszámíthatatlan, bizonytalan, a civilizációval gyakran összeegyeztethetetlen erők működnek. Nem a rejtély megoldására, hanem a rejtély megoldhatatlanságára figyelmeztettek: nem logikus megfejtést, hanem az ösdiók óta ismerős alap-érzést, a félelemnél tárgyaltanabb borzongást erősítik. A német „kulturkörnek” ez a jellegzetes atmoszférája nyilvánvalóan a sajátos történelmi fejlődés során alakult ki: bár valószínűleg nagyon bonyolultan, összetetten, sematikus leegyszerűsítésekkel aligha magyarázhatóan. Annyi bizonyos: a náciizmus iszonyatos, ép ésszel nehezen felfogható kalandja után visszamenőleg is másként látjuk ezt a veszélyesen bizonytalan alapérzést.

*

Werner Herzog, aki bizonyos értelemben idegenként, délszláv származásúként született bele a német világba, különösképpen fogékony erre az érzésre: több filmjében, így a nálunk is bemutatott Caspar Hauserben és a Bruno vándorlásában (Stroszek) is az emberi sors és a civilizáció feloldhatatlan ellentétét igyekezett megfogalmazni. A stúdióhálózatban most műsorra

tűzött Woyzeck című műve is ezeknek az alkotásoknak a sorába tartozik. Rendkívül kemény, rideg, mindenfajta érzelemtől mentes filmjében hideg tárgyilagossággal sorakoztatja fel — mintegy egyenletként — a gyilkossá vált katona sorsának tényezőit, együttthatóit. A katonai drillt, Woyzeck életének egyik meghatározóját éppen csak jelzi a főcímben: annál részletesebben mutatja meg, hogyan hatott hőisére a civilizáció, az úgynevezett kultúra. A százados, akit Woyzeck naponta borotvált, a „jó ember” keresztény ideáljáról beszél a közkatona. Arról, hogy a „hús és vér” kísértéseit a tisztesség törvénye és a túlvilági élet reménye miatt keményen le kell küzdeni. Az orvos, a német „magántudós”, e jellegzetes figurája (ne feledjük, maga Büchner is folytatott orvosi tanulmányokat) ennél „elnézőbb” az ösztön iránt. Kísérleteket végez Woyzeckkel: csak babot ehet kísérletének néhány garassal kifizetett alanya, s annak mind zavarosabb reakcióin méri le, hogyan-miként szabadul fel az emberi külső alól a mélyben vicsgorgó állat. A negyedik „együtttható” Marie, aki Woyzecktól származó, törvénytelen gyermekét neveli: közben pedig a szép „tamburmajor” szerelmét sem utasítja vissza. A százados és az orvos végül „felvilágosítja” a megcsalt Woyzecket, s a rövid úton le is szúrja szeretőjét.

Herzog egyenlete azonban (akárcsak Büchneré) mégsem oldható meg a szerelmi dráma és a társadalom által elnyomított ember sémája szerint. Szerepel ugyanis az egyenletben egy ötödik, minden másnál fontosabb együtttható is: a Woyzeck lelkére ható ismeretlen, félelmetes belső erő. Ez az erő üldözi, titokzatos hangként, a főhóst: s mikor a katona valósággal beleőrül már kiszámíthatatlan, de mindig felkavaró jelentkezéseibe, ez a hang adja ki a parancsot a gyilkosságra is. A tett után pedig ugyanő sétáltatja be Woyzecket a közeli folyó örvénylő mélyébe.

*

Ezt a főszerepet — ellentétben két másik filmjének hőisével — nem elmebeteggel, hanem hivatásos színésszel játsszta el Herzog. Klaus Kinski páratlanul szuggesztív, döbbenetesen elidegenedett, már-már gépszerű játékát nézve mégsem tűnik csupán bulvárizáló színészletykának az az életrajzi adat, hogy Kinski elmebetegség színlelésével szabadította ki magát a brit hadifogságból. Kivételes alakításával valóban a rendező alkotótársává válik: a helyenként kissé földhözragadt cselekménybonyolítás közben jórészt az ő játéka jelzi, hogy ez a történet elsősorban mégis a titokzatos erőről szól. Woyzeck lelke így főle magasodik a diszletszerű felvázolt társadalomnak: gondolataiban, tetteiben és halálában is más régiókban jár, mint látszólag szabályos, valójában azonban kicsinyesen ütődött környezet.

Herzog végkövetkeztetésével nem kell feltétlenül egyetértünk: az azonban kétségtelen, hogy saját gondolatait rendkívül érzékletesen, következetesen fogalmazza meg. Az „ember örvénynek” valóban szédítő mélységeit tárja fel: más dolog, hogy a beleszedülés szükségességében nem kell mindenáron igazat adnunk neki.

Hegy Gyula

Lánchibák

Több a vezető a vasműben — A PM Bevételi Főigazgatóságának tapasztalatai

A vállalati szervezés viszonylag új tudomány Magyarországon. A Pénzügyminisztérium Bevételi Főigazgatósága az elmúlt évben 175 vállalatnál felmérte, hogyan fejlődött ez a tevékenység. S nem csupán az elméletben.

A vizsgálatból: „Folytatódik az ügyvitel-gépesítés és a számítástechnika bevonulása a gazdálkodásba. Ennek ellenére továbbra is *alacsony színvonalú* az irányítás... szervezetsége, szervezése. A vállalati irányítás költségei, mint korábban volt. A szervezési intézkedések gazdasági hatását tekintve *nem állapítható meg előrelépés*... Az ajánlott szervezési formákkal a vállalatok széles köre foglalkozik, de kimutatható eredmény csupán a töredékénél születik. A legnagyobb aktivitás olyan szervezési formákban tapasztalható, ahol a mérhető hatás *csekély*, a szervezési látszatintézkedések száma pedig jelentős”.

Kevesebbet számolnak

Az igazgatási létszám alakulását vizsgálva sem állapítható meg kedvező változást a revizorok a vállalatok többségénél. Bár *gyorsult* az ügyvitel-gépesítés, a számítógéppel rendelkező cégek mindössze 17 százaléknál dolgoznak kevesebben, mint korábban — 25 százalékuknál pedig a létszám tovább *emelkedett*.

Egyoldalú ítélet lenne, ha a számítógépek hasznát csupán egyetlen adatból itélnék meg — mégis, a vállalatok, úgy látszik, csak a gyorsabb, pontosabb információ megszerzésére törekednek. Az alkalmazottak teljesítményének mérésére viszont mindössze néhány helyen vezeték be egységes követelmény-rendszert. Kiderült az is, hogy a központi adminisztráció növekedése *tovább tart*; legalábbis erre utal, hogy a megvizsgált 175 vállalat mintegy felénél a *vezetők száma gyarapodott* a leggyorsabban. Pedig az érvényben levő rendelkezések éppen ellenkező irányba terelnék ezt a folyamatot.

A vizsgálat talán legérdekesebb megállapítása az, hogy a statisztikák általában a *szervezési eredményéről* a valószínűleg *kedvezőbb képet festenek*. A vállalatoknak több mint a fele azt állítja, hogy egy forint szervezési költség évente *öt forintot* hoz. Sőt, majdnem tíz százalékuk szerint az évi haszon *száz forintnál is magasabb* — forintnyként. A nyereségek nagyarányú szóródása még a laikusban is gyanút ébresztett. A revizorok hamarosan *megtalálták* a szóródás okait: a költségeket *különbözőképpen* könyvelik (habár rendelt szabályozza ezt), és inkább *kevesebb ráfordítást számolnak*, mint többet. Pedig saját magukat csapják be ezzel, hiszen így a költség-számítás, az áralkuláció téves eredményhez vezet.

A revizorok megállapításai azt tükrözik, hogy a vizsgált vállalatoknál a *központi rendelkezések ellenére is nő az adminisztratív dolgozók, a vezetők száma, és a*

szervezés területén sem történt előrelépés. De vajon egyetértene-e a vállalatok a revizorok szigorú megállapításaival?

Másfélszeresére nőtt

Dunaújvárosban, a vasmű szervezési és számítástechnikai főosztályának vezetőjével, *Dr. Mudra Lászlóval*, és a számviteli főosztály vezetőjével, *Lipics Tiborral* beszélgettünk a PM-vizsgálat tapasztalatairól. Dr. Mudra László nagy lelkesedéssel beszélt munkájáról, a számítógépes információrendszer továbbfejlesz-

téséről és az új szervezeti szabályzat összeállításáról.

— A régi szervezeti szabályzat *elavult, azóta többszöröse* nőtt a vasmű termelési értéke, és sokkal korszerűbb gépekkel dolgozunk — mondja. — Mivel a szervezés tudománya is fejlődött az utóbbi években, és a folyamatszervezési szervezés került előtérbe, ezért állítottuk össze az új szervezeti szabályzatot — mutat három vastag kötetre. — Ez tartalmazza az összes ügyviteli, irányítási és adminisztratív tevékenységi folyamatot, számszerint 62 ezret — bár az új szabályzatra való átterés még nem fejeződött be. Egyébként a tervezet elkészítésén *több mint száz ember* dolgozott.

— *Hányan vannak ezen az osztályon?*
— Körülbelül *százharmincan*. Tizenketten a számítógépek karbantartásával foglalkoznak, mérnökök.

— *Mikor vásárolták a számítógépeket?*
— Hat évvel ezelőtt. A szükséges kiegészítőkkel, épületekkel együtt *120 millió forintba* kerültek. Úgy véljük: a kezdeti nehézségek után *jelentős eredményeket* értünk el. A mechanikus adattároláson és könyvtelési feladat megsemmisítésén néhány helyen a termelési folyamatirányítását is. A termelési adatok szintén a számítógéppel szolgáztatja már nem is napra, hanem *műszakra* készen.

Az eredmények valóban *figyelemreméltóak*. (Még akkor is, ha egyetlen ember munkáját sem helyettesítik a drága gépek. De az információkért, sajnós, *sokat kell fizetni*.) A vasműben a központi irányítási költségek 1976-tól kezdve *négy év alatt másfélszeresére nőtték*. Hétszázmillió forintból *több mint egymilliárdra!* Ezen belül a számítástechnikára

1979-ben 47 millió forintot költöttek, hatszáz ezer forinttal *kevesebbet*, mint négy évvel korábban. Nem család, nem ámitás, csak éppen a számítógépek amortizálódtak négy év alatt, s a főkönyvben rendkívül alacsony eszméi értékkel szerepelnek.) A másik ok a revizorok megállapítása szerint: *... a számítógép használatával összefüggő költségek címén a Dunai Vasmű nem a teljes körű költségeket tartja nyilván.*

A központi irányítás költségei közül a műszaki-gazdasági kiadások 46 százalékkal növekedtek; ide tartoznak a fenntartási költségek, a bankköltségek, a bankkamatok. (Mivel a központi költségek csökkentése elsőrendű vállalati feladat, így ezeket a ráfordításokat is normázzák. A norma betartásáért az illetékes főosztályok és vezetők felelősek, sőt, ebben anyagilag is érdekeltek. A teljesítést ellenőrzik, illetve az egyes költségelemek változását figyelemmel kísérik.)

Közérdekből

A vállalati létszám alakulását vizsgálva sem tűnik túl kedvezőnek a helyzet. A központi alkalmazottak száma ugyan nagymértékben csökkent — *am újabb vezetőket neveztek ki*: nyolcvanöt osztály és főosztály helyett ma kilencvenöt működik a Dunai Vasműben. És hosszabbodott az irányítási lánc is, vagyis *újabb szervezeti egységek* jöttek létre, s persze ide új gazdasági vezetőket neveztek ki. A revizorok véleménye szerint *erre nem lett volna szükség*, mert éppen ezeken a területeken *erős a központi irányítás*. Persze, a vélemények ütköznek, a vasműben minderről más a vélemény: a gyakorlat szakemberei szerint az irányítási lánc hossza sem a döntések hosszúságát, sem hatékonyságát *nem befolyásolja*.

Okkal felmerül a kérdés: a pénzügyi főhatóság ellenőrző szervezete, a Bevételi Főigazgatóság *miért vizsgálja* a vállalati szervezést is — a jövedelmezőség, a költségek kritériumai szerint? Hiszen olyan szakma, olyan terület ez, ahol nem biztos, hogy a befektetett anyagi és emberi erőforrások haszna rövid idő alatt megtérül, *legalábbis nem biztos, hogy ez rövid idő alatt kimutatható*. Anélkül, hogy e vitában állást foglalnánk, érdemes leszögezni: a PM Bevételi Főigazgatóságának vizsgálatát *elsősorban azoknak a vállalatoknak segítenek, akiknek helyzetét — esetünkben szervezési tevékenységét — megvizsgálták*. Hiszen nem a lesújtó kritikára helyeződik a hangsúly, hanem a *helyzetelemzésre*, amely a szükséges teendők megvalósításának — így a gazdaságos szervezésnek — *első számú kiindulópontja*.

A realitásokat fölmutató vizsgálatoknak végső soron így nemcsak népgazdasági jelentőségű tapasztalatuk van, hanem *hosszú távon a vállalatok számára is kimutatható haszna* lesz. És ebben — minden vita ellenére — *találkoznia kell a vállalati és a népgazdasági érdekeknek*.

Lakatos Mária

Egy hét a világgazdaságban

Energiaképlet

Január 9-én Londonban bejelentették, hogy Nagy-Britannia energiafogyasztása tavaly 7,4 százalékkal csökkent 1979-hez képest. A Nemzetközi Energia Ügynökség ezzel egyidejűleg arról adott számot, hogy a fejlett tőkés országok olajfelhasználása 1980-ban 7,5 százalékkal esett vissza. Némi megtorpanás után az NSZK nagy ütemben folytatja atomerőmű-építési programját. Január 9–11. között közös piaci küldöttség tárgyal Washingtonban a nyugat-európai gazdasági integráció és az Egyesült Államok kereskedelmének egyik legkényesebb kérdéséről, a műszás textilár forgalmáról. A megbeszéléseken természetesen szó volt a japán gépkocsipar megállíthatatlannak tűnő exportádatáról is.

Rekordértékekkel

Az energiafelhasználás, ezen belül pedig elsősorban az olajfogyasztás csökkenésében nem kis szerepet játszottak a bevezetett energiatakarékos technológiák, gépek és berendezések, valamint az egyszerű „*odafigyelés*” a fogyasztásra. *Kormányintézkedések* is hozzájárultak az energiagigény visszaszorításához, de talán a legfontosabb korlátozó tényező az *energiahordozók növekvő ára* volt és marad.

Nyugati gazdasági szakemberek véleménye szerint *kicsi a valószínűsége* annak, hogy az elmúlt esztendő kiemelkedő energiatakarékos eredményei a közeljövőben megismételhetők, de az valószínű, hogy a felhasználás csökkenése — ha lassabb ütemben is — folytatódik. Idén várhatóan *2 százalékkal visszaesik* az OECD-országok energiafogyasztása, az év második felében ugyanis a fejlett tőkés országok a konjunktúra megélnkülésére számítanak. Az Egyesült Államok tavaly 20 százalékkal *csökkentette* kőolaj-behozatalát, amely jelenleg naponta 8,6 millió barrel 10 százalékkal volt kevesebb az olajimport az NSZK-ban, mint 1979-ben, ez mintegy *15 millió tonna olajat* jelent. (Érdemes megjegyezni, hogy a nyugatnémet megtakarítás kétharmada a termelés visszaeséséből, egyharmada pedig a foganatosított takarékosági intézkedésekből eredt.) Az energiahordozókban igen szegény Japán az ipar és a lakosság nagyon fegyelmezett energiafelhasználása következtében 8,6 százalékkal tudta visszaszorítani olajvásárlásait. Nyugati szomszédunk, Ausztria, a termelés 3,5 százalékos növekedése mellett 2,3 százalékos megtakarítást ért el az energiafelhasználásban: az *olajfogyasztás 600 ezer tonnával, a földgáz pedig 300 millió köbméterrel csökkent*. Rekorderedményről adhat számot Nagy-Britannia is. A szigetország olajfogyasztását 12,9 százalékkal *sikerült csökkenteni*.

A fokozott takarékoság ellené-

re 1980-ban az a paradox helyzet állt elő, hogy a csökkenő olajimporttal együtt járt az olajszámlák tetemes növekedése, az *áremelkedés* miatt. A fizetésimérleg-gondok tehát továbbra sem enyhültek számottevően.

Néhány országban ismét *lendületbe* jött az „*atomipar*”, a további olajbehozatal-lefaragás érdekében. Az NSZK-ban folytatónak a Hamburg melletti atomerőmű építésének munkálatai, noha az SPD helyi szervezete el-lenezte az atomprogramot. Azt is bejelentették, hogy Bajorországban *újabb két nukleáris erőmű építését* kezdik meg. Az Egyesült Államokban a Reagan-kormány hamarosan feloldja az atomprogram megbénítására hozott carteri korlátozó intézkedéseket. Az USA-ban az elmúlt három évben a központi rendelkezések hatá-saként nem építettek új atomerőművet, s jelentősen csökkenték a tervbe vett új telepítések számát is. Reagan elnök viszont *zöld utat kíván biztosítani* az atomenergiának, hogy ezzel is csökkentse az olajimporttól való függőséget.

Tárgyalások — hiába

Három napon át „*kószolgatta*” egymás tárgyalási stílusát az amerikai fővárosban az európai tizek és az új Reagan-adminisztráció küldöttsége. A megbeszélések középpontjában az *a közös piaci panasz állott*, amely már régi fájdalma Brüsszelnak. A világi piaci árnak olcsóbb amerikai kőolaj- és földgázár a Közös Piac véleménye szerint *tisztegtelen* elnyökyöt bezitost az USA-beli műszálettermelőknek. Egyrésztől az amerikai textiltermelők olcsóbban jutnak a műszálak nyersanyagához, másrésztől pedig a feldolgozáshoz szükséges energia ára is *alacsonyabb*, mint Nyugat-Európában. Érdemes megjegyezni, hogy az amerikai energiaár-rendszer rontotta és rontja a szocialista országok textiliparának is *külföldi versenyhelyzetét*, értékesítési lehetőségeit.

A tárgyalások előestéjén Reagan elnök *elrendelte* a hazai kőolaj árának felszabadítását, vagyis a világgazdasági olajszint bevezetését. Az olcsóbb földgáz azonban *nem hagyja nyugodni* a tizeket: most azt követelik, hogy azonnali hatállyal szabadítsák fel a belső földgázárakat is. Ilyen intézkedésre azonban 1985 előtt *nemigen kerül sor*.

A jelentősebb eredmények nélkül zárt tárgyalásokon megvitatták a japán autókön elleni esetleges közös fellépés lehetőségeit is. Washington *nem nézne télenül* — adták értécsere a közös piaci delegációnak — ha a tizek megállapodnának Japánnal az autókivitel visszafogásáról, mert attól tart, hogy az így „*felszabaduló*” kocsimennyiség az amerikai piacra zúdulna.

Gonda György—Szentgáli Péter

A KOPINT jelenti Emelkedik az alumínium ára

A külpiaci ármegmozgások tendenciája az elmúlt heten igen változó volt. A fémeknél emelkedő, a mezőgazdasági termékeknél általában csökkentő árak közül szeméremk néhányat megemlíteni: így a réz ára három százalékkal nőtt, az ón, az ólom ára viszont csökkent. A nikkel ára enyhén ingadozott. Emelkedő tendenciát mutat az alumínium ára, ennek ellenére továbbra is élénk kereslettel számolnak. Ugyancsak megdrágult a higany. Az arany és a platina ára változatlanul 500 dollár körül ingadozik. Drágább lett az ezüst hét százalékkal, hogy azután hét végére ismét ugyanennyivel csökkenjen az ára. A búza, az árpa, a lenmag és a repce-árak jegyzése kettő-négy százalékkal mozgott: hétfőtől csökkent a szójabab és a dara ára is. A zab ára viszont elérte a 235 centet, és emelkedett a rizs és a halolaj jegyzése. Amíg a cukor ára esett, a finomított cu-

koré elérte a tonnánkénti 300 font sterlinget. Változatlan a gumi és a gyapot ára, míg a kakaóé háromszázalékos ingadozás után csökkentő tendenciát mutat.

DEVIZÁK	1981. február 12.
1 USA-DOLLÁR az egyes országok pénznemében	
Bécs	15,335 — 15,435
Brüsszel	34,75 — 34,80
Párizs	5,0095 — 5,0205
Frankfurt	5,1800 — 5,1815
Milánó	1029,00 — 1029,50
Amsterdam	2,3650 — 2,3675
Tokió	204,15
1 ANGOL FONT értéke USA-dollárban	
London	2,3150 — 2,3170
NEMZETKÖZI ARANY dollár/1 finom uncia	
London	430,25

Szovjet-indiai együttműködés

A Szovjetunió és India tenger-szállítási együttműködésének fejlesztését irányozza elő a *szovjet-indiai hajózási bizottság* most befejeződött ülése. Különös figyelmet fordítanak a jövőben a konténeres szállításokban az együttműködés fejlesztésére.

Olasz hitel Jugoszláviának

Olasz bankok *kedvező feltételek mellett* 300 milliárd líra hitelt folyósítanak a jugoszláv nemzeti banknak. Az erről szóló egyezményt pénteken Belgrádban írták alá. A hitel a két ország gazdasági együttműködése fejlesztésének elősegítését szolgálja.

HORIZONT

A tárgyalásokon mindkét fél állást foglalt a jugoszláv-olasz gazdasági kapcsolatok *bővítése* mellett.

Brazil infláció

Braziliában január hónapban az infláció elérte a 7 százalékot. A drágulás mértéke Rio de Janeiroban ennél is *magasabb*, 8 százalékos volt. A leggyorsabban az élelmiszerek, a tömegközlekedés és az elektromos energia ára emelkedett.

Élelmiszersegély Malinak

Az ENSZ világelelmiszeri programja mintegy 2,5 millió dollár értékű élelmiszer-*gyorssegélyt* nyújt a szárazság sújtotta Mali Köztársaságának. Az ENSZ egy bizottsága a helyszínen megállapította, hogy az országnak *legkevesebb 93 ezer tonna gabonára* lenne szüksége, a megszavazott mennyiség azonban ennél *kevesebb*.

Világbank-hitelt kap Mexikó

A Világbank 146 millió dolláros *hitelt* nyújt Mexikónak, az ország vasútvonalai — a vagonpark, a vontatóeszközök — *műszaki színvonalának emelésére*.

Fesztivál Párizsban

Brook, Bergman és a kínaiak

Vízkeresztől A madarak tanácskozásáig

A THEATRE DE LA VILLE, azaz Párizs Városi Színháza valószínűleg mindent tud, amit egy színházépülettől ma technikai értelemben elvárunk. A patinás intézményt, amelyben Sarah Bernhard egykori öltözőszalonja még eredeti állapotában tekinthető meg, nemrég „kibelezték”, és az öreg homlokzat mögött berendeztek egy minden hivalkodástól mentes, mégis nagyvonalúan korszerű teátrumot: legalább ezer személyes, sisáncszerű nézőteret mintha semmi sem választaná el a hatalmas színpadtérrel, annak természetes folytatásaként ível felfelé. És egy apró reveláció. Minden néző külön szekrénybe helyezte kabátját, a kulcsot pedig zsebre vágja. Előadás után semmi túlekedés. Persze, a Városi Színházat valóban Párizs városa építette és szubszcionálja, s ha ez meglátszik a ruhatár kiképzésén, képzeltetni, mennyire szembeötlő a produkciók kivitelezésében.

Shakespeare Téli regéje a nevezetes Avignoni Fesztivál nyári programjáról került a színház műsorára, némiképp átrendezett változatban. Nálunk, ha a szabadtéri produkciót közháziasítják, legfeljebb a játék „léptékén” kell igazítani; s persze lehet a színészi teljesítményeken is. Jorge Lavelli azonban — aki ma Párizs első számú rendezőszájára — mást is megtehetett: a Theatre de La Ville főlényes színpadtechnikájával és bő anyagi lehetőségekkel házasíthatja össze az előadást. Van itt minden, ami szemnek inere; mindenképp előtt hatalmas világítóapparat, azután hidraulikus emelők és súlyszitók, nagyszerű akusztikai adottságok.

Es Lavelli osztályon felüli kikatrendező. Vég nélkül hőmpolygottatott kelmék, rafinált színpadkompozíciók, kosztümök az Ezerégyéjszákából. Látvány a köbön, mégpedig elegáns, izléses látvány. Tékozló színpad, amelyen percenként valamilyen újabb effektus működik. Csak éppen a dráma nem történik meg.

A színészek? Már-már operában érzem magam: csilingelő, repdeső áriák, duettek, kvartetek. Mese, mese, meskete, vonzó elbeszélő. Vagyis csak a darab egyetlen, s talán nem kell bizonygatni, hogy nem a lényegi réteget bontja ki ez a költségesen kultúrál előadás, amely természetesen nagyszerű, teltházasszerűen fut.

JEGYET KAPNI PERSZE a Párizsi Őszi Fesztivál megkülönböztetett érdekfűzősége miatt. Végig Shakespeare-jére is meglehetősen nehéz — a svéd Királyi Drámai Színház Ingmar Bergman rendezésében hozta el a Vízkeresztet. Ha most azt mondanám, hogy mekkora a különbség Bergman és Lavelli munkája között, az olcsó fogás volna, hiszen a bergmani tekintélyt ma bárki ellen könnyű kijátszani, de azzal a dolog érdemi részéről még nem beszélünk. Mert itt nem az a helyes megfogalmazás, hogy a Vízkereszt előadása jobb, mint a Téli regé. Itthon is gyakran engedünk annak a kritikai csábításnak, hogy a kortét az almával mérjük össze. Lavelli Shakespeare-jé egészen más, mint Bergmané. Lehet a maga módján kiváló, sokaknak tetszhet is; a kérdés az, hogy mit várunk a színházról?

Lavelli úgy gondolja, hogy önfeléd dekoratív, azt a Shakespeare-t, aki megejtően mesél varázssos történeteket. Ezért előadja a Téli regéből az anekdotát. Bergman — aki egyébként ebbe a Vízkeresztbe nem vitt bele semmiféle, filmjeitől megszokott mélypszichológiát — létrehoz egy természetességében vidám, felszabadult, stílusosan megis tartózkodó cselvígjátékot. Rendezése csakúgy nem emel má-

zsás mondanivalókat, mint a Lavellié. Vagyis, a különbség nem abban rejlik, hogy az egyik előadás „súlyos”, a másik meg „szórakoztató”.

Bergman a színésszel játszik, Lavelli a színpaddal. A Vízkeresztben emberek vágyódnak és szenvednek, mesterkednek és csalafintáskodnak, a Téli regében gépezetek működnek, jelmezek kápráztatnak. És ennek a különbségnek a színészválasztáshoz sincs köze. Annál inkább a színészválasztáshoz. Lavelli a világhíres filmszínész, Anny Duperey-re osztotta Hermionét, Bergman is molesztárt vonultatott fel: Viola szerepét Bibi Andersson alakítja. De míg egyiküknek az a dolga, hogy csak szép legyen, a másiknak játszania is kell.

MEGEMLITENDŐ MÉG a bergmani Vízkeresztől, hogy az előadás öt esztendővel ezelőtt született; 1975-ben már szerepelt a Nemzetek Színháza varsói műsorán. És az évek nem hagytak rajta nyomot — mintha csak most zajlott volna a premier az Odeon színpadán.

Párizsban nem lehet színházat járni: a Peter Brooknak szentelt zarándoklat nélkül. A „lepustult” Theatre Bouffes du Nordban, amelyet a bontás előtti pillanatban szerzett meg magának az UNESCO-védnökséggel dolgozó nemzetközi társulat, vasárnap délutáni előadásra jutok el. Meglepetően sok a gyerek, mintha valami matinén volnánk. A dologban persze van logika, mert noha A madarak tanácskozása korántsem gyermekprodukció, mesének végül is bátran tekinthető. Az előadás alapját Farid Ud-din Attar, a 12. században élt perzsa költő azonos című munkája szolgáltatta. Bizonyára nem véletlen, hogy Brook az iráni események nyomán világszerte az érdeklődés homlokterébe került iszlám kultúra egyik fundamentális művét dolgoztatta át Jean-Claude Carrière-rel kísérleti együttese számára, de ismerve utóbbi éveinek tevékenységét, nem nehéz felfedezni e választásban a divaton túli, meghatározóbb szempontokat.

A MADARAK TANÁCSKOZÁSA több Brook-féle követelménynek is megfelel. Olyan filozófiai beágyazottságú tanköltemény, amely ugyanakkor közérthető metaforákra épül; nyelve emelkedett, mégis egyszerű. A játszó személyeknek pedig — s Brook számára talán ez a legfontosabb — a színészi kifejezőeszközök szokatlan skáláját kell végigjárniuk. Madarakat alakítanak ugyanis, mindenféle-fajta szárnyast, akik egyszer, valamikor az idők időtlen mélyén elindultak, hogy megkeressék igazságtétőt, de mindaddig ismeretlen királyukat, a Simorgot. Az alapmű túlnyomórészt a madársokaság vitáját, a kutatóútra való indulást megelőző kételyeiket, kifogásaikat, vagyis valóban magát a tanácskozást tartalmazza: a Brookék által bemutatott átdolgozás a hangszínt át helyezi magára a keresésre, a megpróbáltatásokkal teli utazás stációjára. A madarak közül sokan lemaradnak, elpusztulnak, míg végül egy kis csapat rátalál a nagy Simorgra. Aki nem más, mint ők maguk. Mintha egy tükörbe néznének.

A cselekmény természetesen erősen elbeszélő jellegű, s Brook érdekes módon nem is próbál szituációkat, hagyományos értelemben vett konfliktusokat erőltetni. Őt az ábrázolás mikéntje fogja, az, ahogyan színészei átlénygőnek madarakká — ahánnyan, annyifélévé — ahogyan a mozgásuk, a hangjuk elképesztő hajlékonysággal alkalmazkodik a „szerepekhez”, miközben mind-egyikük egyszersmind meg is őrzi színészi-emberi kívülállását.

Egy egészen különös, mondhatni brechties távolságot a madártól, amelyet alakít. A színész fel-emelt karjára terít egy színes kendőt, begörbíti az ujjait — mintha a bábszínházban játszana. És miközben mozgatja és beszélgeti, figyelni is madarat. Más-kor madár és ember figurája tökéletesen összeolvad. Létrejön ennek az állatmesének egyedül a színpadon lehetséges antropomorfizálása, úgy is mondhatnánk, humanizációja. A színész, mint univerzális eszköz, testével, hangjával, emberi átváltozóképeségével érzékíti meg azt, amit az óperzsa költemény metaforába burkol: a lélek, a személyiség olthatatlan sóvárgását az önmagával való nagy találkozás, az azonosság iránt. Lehet persze ezt a fajta színházat kevésbé kedvelni a megszokott drámai előadásoknál, de annyi bizonyos, hogy Brook csapata egyedülálló képességek birtokosa a mai világ-színházban.

AZ ŐSZI FESZTIVÁL éppen ott kínál ismerős minőséget, ahol a legkevésbé volt várható. Bemutatkozott az Odeonban a Pekin-i Népszínház. Az a társulat, amelynek tagjai nemrég még alig remélhették, hogy valaha ismét színészetből élhetnek majd; a kulturális forradalom bezárta a színházat, a társulat szétszóródott. A párizsi vendégjáték természetesen demonstráció is. Kína megmutatja a világnak, hogy feltámasztja kulturális hagyományait. A műsoron Lao-se Teaház című, háromfelvonásos drámája szerepelt.

Meghökent, aki afféle szer-tartásos-fűstölös originalitást várt. Európai dramaturgiájú, játéktípusú és szellemű dráma, illetve előadás a pekingieké; inkább Gorkij, vagy Hauptmann színházában érezhettük magunkat. Diszleték, ruhák, színészek ismerős realizmusunk szabványai szerint.

Annál figyelemre méltóbb azonban maga a darab. Nincs kitérítetett fővonal a cselekménynek, az epizódikus szerkezet Vang, a teaház-tulajdonos alakja köré épül. Az első felvonás a múlt század végén, a Csing-dinasztia utolsó éveiben játszódik. Helyszín a teaház, amelyet a fiatal Vang most vett át apjától. Felvonulnak a jellegzetes vendég-típusok, néhányukkal közelebből is megismerkedünk. Hivatalnok, lánykereskedő, madárász, titkos ügynök, udvari tanácsos. Mindnek megvan a maga története, s valami módon mindannyian „adalékok” a végoráint élő birodalom láteléhez. Majd 1918-ban, már a köztársaság idején látjuk viszont újra a teaházat: a második felvonás változatlan színelőn az ismerős szereplők már megöregedtek. De foglalkozása mindnek a régi. A két besúgó most is besúgó, a lánykereskedő továbbra is kerít. Csak a kőosz lett nagyobb, őrzőjáratok és dezertőrök felváltva fosztogatják az elkéseregett Vang teaházat. A harmadik részben a japánok felett aratot győzelem másnapján vagyunk 1947-ben. A korábbi szereplők közül néhány megvénült törzsvendég még életben van, maga Vang is. Az újak viszont kísértetiesen hasonlítanak a régiekre. Az egykori lánykereskedő unokáocsa itt, a teaházban szervezi kiterjedt alvilági tevékenységét, a két hajdani titkos ügynök két fia pedig átvette a családi mesterséget. A teaházban szüntelenül átvonuló történelemben immár végképp belefáradt, családja vesztett Vang szétszórja megtakarított bankóit, és öngyilkosságot követ el.

LAO-SE DRÁMÁJA természetesen az úgynevezett Koumintang-korszakban lezárul. De a kibábrándult kisember életérzését a ma színpadáról közvetíti.

MÉSZÁROS TAMÁS

Itt él közöttünk

Kondor Béla

A túl korán és túl hirtelen el-távozott művész ma is itt él közöttünk.

Alig fél évvel halála után — 1973 nyarán — már megnyílt a Tihanyi Múzeumban az a hagyatéki kiállítás, amelyik egy esztendővel később Budapesten, a Magyar Nemzeti Galériában ismétlődött meg, még ennél is nagyobb szabású tisztelegés gyanánt, százzal közel kétszázra egészítve ki a bemutatott művek sorát.

Műveinek utóéletét látván, kivételes folytonosság tanú lehetünk. Még életében látott napvilágot az az 1971-es kötet, amelyik Boldogságtörődék címmel közölte Kondor verseit és rajzait. Am a haláláig hátralevő egy esztendő alatt sem hagyta abba ilyen irányú próbálkozásait. Ezért írhatta róla a hasonlóan sokoldalú Nagy László az Új Írás 1973 februári számában: „Nem volt

tizenhét lapos válogatás — ismét Németh Lajos előszavával, szintén a Corvina kiadásában.

„Rézkarcot csinálni nagyon hálás dolog. A végső eredmény egy gép hengerrei közül bújjik elő és az ember szabadon csodálhatja, lelkiismeretlenül, hisz nem ő, egy gép a szerző...” — vallotta félig tréfásan, félig komolyan Kondor Béla. Ez a bevezetőből kiragadott idézet talán arra is utal, miért tért át élete utolsó két esztendejében Kondor Béla a fényképezőgép használatára.

Kondor halála után hamar elkezdődött és máig sem szakadt meg az őt idéző, a műveit népszerűsítő kiállítások sorozata. Posztumusz egyéni bemutatói közül csak hézagok példatárként említjük az 1975-ös esztendőből Miskolcot, aztán Szentendrét, majd Szegedet, mint jelentősebb színhelyeket. Rövid négy év le-

Kondor Béla: Háború (Női fej ágyúval), rézkarc

éleg neki, hogy csodát művel a vásznon, s a grafika minden fajtájában. Egyetemes tehetsége nem hagyta békén, ezért állt műtermében orgona, zongora, harmonium. Ez kényszerítette arra is, hogy konstruáljon új, különös hangszereket. Imádtja a szerkezeteket, mennyezetéről mesebeli repülőgépvázak lengtek a huzatban... Sok, még ismeretlen művet hagyott maga után, Köztük a csokorba köthető mappában verseket és egyéb írásokat... (Ezekből jelent aztán megválogatás, az 1974-es, posztumusz verseskötet, Jelet hagyni címmel.)

Nagy László fentebb idézett írásában azonban kimaradt a felsorolásból, hogy életének utolsó éveiben Kondor Béla a fotózással is foglalkozott. Saját felvételeiből, valamint fotográfiai lapjaiból — sajnálatos módon — csak fél évvel halála után — 1973 márciusában nyílt kamaratárlat. A fotóművészek közül Molnár Edit örökölte meg a legsikeresebben a mestert és műtermét. Pár éve rendezett, műcsarnokbeli egyéni tárlatán még Nagy László nyitotta meg azt a válogatást, amelyen a közismert Kondor-portré mellett ott szerepelt e drámai sorozat az elárvult műteremről, a kopsoróvívők tragikus csoportjáról.

Még Kondor Béla életében jelentette meg a Corvina Kiadó 1969-es, tizenkét lapos grafikai mappáját, Németh Lajos kísérőszövegével. Ebben írja — többek között — a bevezető szerzője: „Végletes ellentétek feszülnek Kondor művészetében. Romantikus pátosz, dühödtt expresszivitás, az emberi lényeg és teljes megérsonkításai elleni lázadás, az önmérsztő, tragikus hangú ironia, a kor katalizmát az apokaliptikus látóhoz méltóan idéző vizionárius révület, káromló szitok — a másik oldalon pedig a tiszta emberség vágya...”

A sokat emlegetett, már-már festisizált nyomdai átfutás ellenére szép tisztelegés most, hogy egy év-tizeddel a fentebb említett album után, ismét az olvasók elé került — kizárólag rézkarcokból egy

forgása alatt a fővárosi Bercsényi Kollegium helyiségében kétszer is megrendezték egyéni tárlatát. Legutóbb pedig, a televízió jóvoltából, országos nézőtábor ismerhetette meg azt az újpesti kamaratárlatot, amelyet Swierkiewicz Róbert grafikusművész, a Mini galériabeli kiállítás rendezője mutatott be.

Kollektív kiállításokon is rendszeresen szerepelnek művei és ez azt példázta, hogy életműve véglegesen és kiiktathatatlannul beépült a kortárs hazai képzőművészet egészébe. Bizonyítékul elég talán hivatkoznunk a Budapesti Történelmi Múzeum 1977-es, reprezentatív rendezvényére, amely Képek és szobrok: harminc év magyar művészetéből összefoglaló címmel tucatnyi Kondor-művet vonultatott föl, a fél négyzetméternyi pasztlportréktől, a sokméteres és sokalakos, monumentális pannóig. Aztán a tízéves jubileumát ünneplő Országos grafikai biennálé emlékezett 1980-ban, Miskolcon az előző évek nagydíjasaira. Így az 1963-as első helyezett, Kondor eredeti rézkarcát is bemutatták, amelyek időközben köztulajdonba kerültek. Végül — szintén tavaly — a Magyar Nemzeti Galéria tavaszi tárlata — az első országos rajzkiállítás tisztelegett a nagy elődök előtt, saját rajzgyűjteményéből összeállított válogatással, s ebben természetesen ott szerepelt Kondor Béla jó néhány műve.

A Magyar Nemzeti Galéria mai képzőművészeti osztálya jeleskedik most is — mint a legilletékesebb —, a fél évszázados születési évforduló méltó megünneplésében. A Budavári Palota központi épülettömbjének földszinti előcsarnokában, a főbejárattal szemben állították fel Kondor Béla: Itélkező (Késes angyal) című alkotását, mint „a hónap műtárgyát”.

Kondor Béla ötvenedik születésnapján, február 17-én, az MNG baráti körének összejövetelén pedig műsoros est és kamarakiállítás várja az érdeklődőket.

Wagner István

Igazán a munka segíthet

Lengyel adósságháttér

Hosszú hónapok után teljes erővel dolgozik a lengyel gazdaság. Mindez lehetőségeket biztosít a vezetésnek, hogy megkezdje a legfontosabb gazdasági problémák felszámolását. Ezek közül az egyik legsürgősebb feladat az adósságállomány visszafizetési lehetőségeinek megvitatása. Erről a kérdéstről kezdődtek tárgyalások március 5-én Londonban — a Lengyel Kereskedelmi Bank képviselői, valamint száz tőkes magánbank között — Lengyelország adósságainak átütemezéséről, illetve a visszafizetés feltételeiről. Emlékeztetőül: egy héttel korábban Párizsban 15 tőkes kormány képviselője nem jutott megegyezésre abban a kérdésben, hogy miként és mikortól fizesse vissza adósságait Lengyelország.

A lengyel statisztikai hivatal éves jelentése szerint az ország tőkes adósságai a múlt év végén elérték a 23 milliárd dollárt. Egyértelművé vált, hogy az adósságállomány visszafizetése az eredetileg tervezett ütemben nem lehetséges, ezért a lengyel vezetés arra kérte nyugati gazdasági partnereit, hogy járuljanak hozzá a visszafizetés átütemezéséhez. A hitelezők nem zártak el a kérés teljesítésétől, egyelőre azonban nem ismeretes az adósságállomány felszámolásának új „menetrendje”.

Az adósságok visszafizetésével kapcsolatban Lengyelországnak létezőtényi színterére van szüksége. A népgazdaság 1980-as teljesítménye is szükségessé teszi a gazdasági konszolidációt, hiszen számos területen jelentős visszaesés következett be a korábbi évekhez képest. A nemzeti jövedelem 1979-hez képest négy, 1978-hoz viszonyítva pedig hat százalékkal volt alacsonyabb. Az ipar termelése az elmúlt évben mintegy három százalékkal csökkent, a mezőgazdasági termelés értéke (állandó árakon számolva) 9,8 százalékkal volt alacsonyabb az előző évinél. Ezen belül a növénytermesztés értéke 15,2, az állati termékek termelése pedig 3,3 százalékkal volt kisebb.

Mind az iparban, mind pedig a mezőgazdaságban nem sikerült teljesíteni az alapvető termékek többségének termelési tervét. Szébből például 12 millió tonnával kevesebbet fejtek az előirányoztnál — ez fenntartásokat okozott az exportmegállapodások teljesítésében is —, a villamosenergia-termelés hiánya több mint 3 milliárd kilowattóra volt.

Nehéz esztendőzt zárt a lengyel külkereskedeleme is, a mérleg hiánya az 1979-es 4,1-ről 5,7 milliárd devizazlotyra emelkedett. Nem sikerült teljesíteni az exporttervet a termelés visszaesése, az árualapok hiánya, az energiaellátási zavarok, a nyers- és alapanyagellátás akadadozása következtében. Noha a külkereskedelmi

forgalom értékben növekedett, az export a tervezett 11 százalékkal helyett csak 3,4 százalékkal emelkedett.

Lengyelország a gazdasági gondok enyhítésére, az ellátás javítására folyamatosan vett föl kölcsönöket a tőkésországtól — mind keményebb visszafizetési idő- és kamatfeltételek közepette. A hitelek és kölcsönök törlesztése idén 10 milliárd dollárral terhelné meg a lengyel népgazdaságot, akkora összeggel, mint az ország egy évi tőkés exportjának teljes értéke. A hatalmas összeg idej visszafizetése értelmetlen és rendkívül erőfeszítéseket követelne meg a népgazdaságtól, ezért kérte a lengyel kormány a visszafizetési határidők módosítását.

A varsói Polityka című lap számítása szerint nem kizárt, hogy az adósságállomány az évtized közepére 35 milliárd dollárra emelkedik. Ez csak úgy kerülhető el, ha az új gazdasági program és irányítási reform végrehajtása zavartalan lesz, s a sztrájkok, a termelés kiesések megszűnnek.

Lengyelország részére a Közös Piac még az elmúlt év végén jelentős élelmiszersegélyt, illetve kedvező áron élelmiszer-szállításokat ajánlott fel. Ezidáig az ígéret megvalósítása igencsak vontatottan haladt, a felajánlott élelmiszer-mennyiségnek csak töredéke lépte át a lengyel határt. Ugyanakkor jelentős segítség érkezik a szocialista országokból, elsősorban a Szovjetunióból, a tavalyi év végén a Szovjetunió 670 millió dolláros hitelt nyújtott Lengyelországnak, februárban pedig egymilliárd dollárt meghaladó hitel folyósítására került sor. Ezen felül a Szovjetunió hozzájárult ahhoz, hogy Lengyelország az 1976 óta kapott szovjet kölcsönöket csak az évtized közepé után fizesse vissza. A pénzhitel mellett a Szovjetunió 200 millió dolláros áruhitelt is nyújtott tíz évre nyersanyagok és különféle késztermékek vásárlására.

A hitelező tőkés országok egy része — egyelőre mindenképp Lengyelország legfontosabb tőkés gazdasági partnerei — megértést mutat a lengyel gazdasági gondok iránt. A hitelezők között van azonban olyan is, amely különféle technikai okokra és akadályokra hivatkozva, igyekszik elodázni a végleges döntést.

A külföldi tartozások refinanszírozása a pénzügyvilágban egyébként nem új jelenség. Az elmúlt évtizedben — és napjainkban is — több, nehéz gazdasági helyzetbe került ország (Brazília, Törökország, Pakisztán stb.) kapott és kap lehetőséget hitelnyújtóitól az adósságok átütemezésére. A törlesztési haladék a nemzetközi munkamegosztás kiszélesedésével ma már a hitelt nyújtó országoknak is fontos gazdasági érdeke.

Gonda György—Szentgáli Péter

Korlátok a láthatáron?

A Közös Piac textilkvótái — Mással is vásárolhatunk

A közelmúltban a Magyar Kereskedelmi Kamara textil- és textilruházati tagozata megvitatta az újratárgyalás előtt álló nemzetközi textilegyezményt. A vitában rámutattak, hogy a Közös Piac országaival folytatott árucere-forgalmunkban különösen jelentős a textilipari termékek. Evente 150—200 millió dollár értékben importálunk textilipari alapanyagokat, és ennek megközelítően a felét a Közös Piacról vásároljuk.

Késztermékimportunk negyede, a félkész termékek 50 millió dolláros behozatalának 45—50 százaléka, a 130 millió dolláros segédanyag (kellékek, festékek stb.) importjának nagyobbik hányada, 60 százaléka jut az EGK országaira. A textilipari rekonstrukcióhoz szükséges gépek, berendezések jelentős részét is innen vásároltuk, és azóta is folyamatosan magas értékben, évente mintegy 80 millió dollárért hoztuk be az ágazat részére gépeket és alkatrészeket.

A Közös Piac országaiból származó behozatalunk meghaladja a kivitel (1978-ban 45 százalékkal, 1979-ben 25 százalékkal), mégis egyre nagyobb nehézségekbe ütközik termékeink értékesítése itt. Bár a Közös Piac ugyanúgy tagja a GATT-nak (Általános Kereskedelmi és Vámtarifa Egyezmény), mint Magyarország, amelynek alapján a tagországok elkötelezték magukat a liberalizált kereskedelem mellett, belső gazdasági gondjaira hivatkozva, bilaterális egyezményben korlátozta kapcsolatainkat.

Újratárgyalás előtt

A GATT keretében létrejött nemzetközi textilegyezmény alapelve szerint a csatlakozott országok nem korlátozzák textilimportjukat, az exportban érdekelt viszont vállalják forgalmuk bizonyos mértékű önkorlátozását.

Az 1981. december 31-én lejáró egyezmény újratárgyalása formailag már az elmúlt év végén megkezdődött, de a gyakorlati tanácskozásokra tavasszal kerül sor. Már az eddigi megbeszélések során kiderült azonban, hogy a Közös Piac új korlátozásokat akar életbe léptetni, újabb termékeket, a bennünket sajátosan érintő kézműipari-háziipari jellegű cikkeket akar bevonnai az önkorlátozásba. Az előzetes konzultációk során kitűnt az is, hogy a Közös Piac csak annak mértékében akarja engedélyezni az import további növelését, ha belső termelés és fogyasztása is nő, egyszersmind korlátozni akarják a textilipari bér munkaszerződéseket.

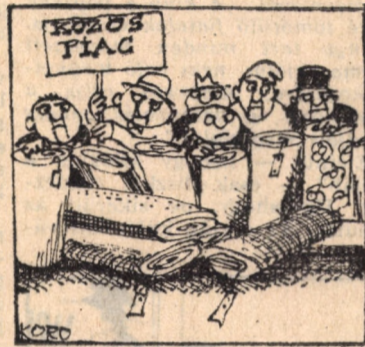
A Magyar Kereskedelmi Kamara ülésén a vállalatok elítelték a Közös Piac textilforgalmi korlátozásait. Néhány érdekelt termelő és külkereskedelmi vállalat kerestünk fel, hogy megkérdézzük: ha életbe lépné a kereskedelem szabadságát tovább korlátozó, exportunkat diszkrimináló egyezmény, milyen kereskedelempolitikai lépésekre kényszerülnek?

Dr. Zalotnay Ottó, a Magyar Posttögyár vezérigazgatója a következőket mondta:

— Mintegy nyolcmillió dollár értékben vásárolunk alapanyagot, elsősorban gyapjút, angol és francia ütletházaktól. Különböző színezékeket svájci, francia, NSZK-beli, angol és olasz cégektől szerzünk be. Sok gépet, berendezést is vásárolunk a Közös Piac országaitól.

— Egyik legnagyobb vásárlónk

az NSZK. Aláírásra vár az NSZK-beli Otten céggel kötendő kooperációs szerződésünk, amelynek keretében technológiai módszereket, termelésirányítási rendszert, gyártmányokat, ezekhez márkahasználatot veszünk és késztermékeket adunk el a cégnek.

— Gátolja a gyár közös piaci exportját az érvényben levő kvótarendszer?

— Igaz, hogy a kvótákat nem mindenütt tudjuk kihasználni, de van ahol szűkösen bizonyulnak. Hiába biztosít eladási lehetőséget például Írországnak a textilipari egyezmény, ahol nincsenek hagyományaik cikkeinknek, amikor az NSZK-ban értékesíthetnénk többet. A kvóták átcsoportosítására viszont alig van lehetőség.

— A magyar export további korlátozása esetén változtatják üzletpolitikájukat?

— Ha értékesítési lehetőségeink megsappannak, akkor természetesen beszerzéseinket is átírányítjuk. A gyapjút például beszerzhetjük Dél-Amerikából is. Uruguayban az állam nagymértékben támogatja a gyapjút, a szövet, a kámfaktótermékek értékesítését, ezért az áru a megnövekedett fuvarköltséggel sem lenne drágább. Festékeket, színezékeket is vásárolhatunk a Közös Piacon kívüli országokból.

Nyílt versenyt

A Pamutnyomóipari Vállalat kereskedelmi igazgatója, Mikesi György elmondta: bár ma még többnyire nem a kontingensek okoznak gondot, azért az NSZK-ba néhány termékből, például ágyneműből, méteráruból többet is tudnánk szállítani. A PANYOVA tőkés exportjának 50 százaléka a Közös Piac országaiba irányul. A diszkriminatív vámpolitika miatt a 10—20 százalékos vámközépete úgy maradhatnak versenyképesek, hogy olcsóbban adják termékeiket. Ezért igyekeznek kedvezőbb piacokat keresni; második legnagyobb tőkés vásárlójuk az NSZK után Finnország (a magyar—finn kereskedelmi megállapodás értelmében a vámközépete megszűnik).

— Reagálnunk kell a Közös Piac diszkriminációs döntéseire. Bár az EGK erőteljes, jó üzleti fogásokkal dolgozó eladó, ha további korlátozásokat léptetnek életbe, mi is másutt vásárolunk majd gépeket, festékeket.

A készruimportban érdekelt Konsumer külkereskedelmi vállalatnál Tóri Fedor vezérigazgató-helyettesessel beszélgettünk. A vállalat lakossági fogyasztásra vásárol angol, francia, holland, NSZK, olasz és belga árukat.

— Véleményünk szerint csakis a nyílt verseny, a szabad kereskedelem felel meg a kölcsönös érdekeknek. Az egyoldalú, diszkriminatív lépéseket nem hagyjuk válasz nélkül.

— Átcsoportosíthatók a Konsumer vásárlásai?

— Igen, Európából és tengerentúli országokból is vásárolhatunk szöveteket, méterárut például Braziliából, Uruguayból és Japánból importálhatunk. Pamuttipusú termékeket a fejlődő országok, India, Pakisztán, Egyiptom széles skálában kínál, kötöttárukat a távol-keleti országokból, például Hongkongtól vehetünk. Úgy vélem, nemcsak mi, hanem számos más textilipari gyártó és forgalmazó vállalat figyel a piacot, felkészül a kereskedelempolitikai változásokra, és szükség esetén megfelelő lépéseket alkalmas.

A HUNGAROTEX évente 160 millió dollárért vásárol a Közös Piacon, és mintegy 140 millió dollárért ad el textilipari termékeket. Importjának és exportjának mintegy 50 százaléka esik az EGK-ra. Vásárlásainak nagy része textilipari szálanyag, de jelentős volumenben szerez be innen különféle fonalakat, szöveteket, és egyéb textilipari félkész- és késztermékeket. Dr. Vályi Sándor igazgatóhelyettes elmondta: hogy a Közös Piac tagországaival folytatott külkereskedelem, mind nagyságrendjénél fogva, mind a kapcsolatok hagyományait illetően, kiemelt helyet foglal el a textilszektorban is. Ez az importra és exportra egyaránt érvényes. A magyar textilipar kapcsolódása a nemzetközi, munkamegosztáshoz erős: beszerzés külföldről — hazai feldolgozás, majd a termékek egy részének külföldi értékesítése. Ezt a szoros kapcsolódást a vállalat üzletpolitikája is tükrözi, mivel, ha eladási lehetőségeink szűkülnek, az eddigi exporthoz felhasznált termékek egy részére sem lesz szükség.

A textil és ruházati szektorban a textilegyezményt, vállalati oldalról, hasznosnak tartottuk. Nem érthetünk ugyanakkor egyet azzal, hogy az egyezmény újratárgyalását egyes országokporok egyoldalú előnyök megszerzésére kívánják felhasználni. Nyilvánvaló, hogy elhelyezési lehetőségeink további szűkítése a vállalatot arra kényszerítené, hogy beszerzéseit csökkentse, illetve más piacokra terelje át.

Elítélően

A termelő és a külkereskedelmi vállalatok egyaránt elítélően szóltak a szabad kereskedelem korlátozásáról, a további proteccionista intézkedések bevezetéséről. A tárgyalásokat a termelők és az üzletpolitikai egyaránt figyelemmel kísérik, felkészülve a változásokra, kutatva az új piaci lehetőségeket. Az álláspont tehát egyértelmű: akkor vásárolhatunk a korábbi mértékben vagy vásárlásainkat növelve textiltermékeket a Közös Piacról, ha nem korlátozzák tovább árucikkeink értékesítését.

B. Mezei Éva

A KOPINT jelenti

Esett az arany ára

Egy hét alatt az arany ára 5—7 százalékkal, az ezüsté 6,5 százalékkal, a platina ára pedig 4,2, illetve a New York-i tőzsdén 10,4 százalékkal esett. Általában jellemző volt a fémtozsdéken az árak csökkenése tendenciája. Így enyhén ugyan, de visszaesett a réz, az ón, ólom, alumínium és az antimon ára (1—2 százalékkal), valamint jobban a malaysiai ón ára. Az ócskavas viszont 4,4 százalékkal lett drágább az elmúlt hét héten. 1,2 százalékkal emelkedett a higany ára is. Az utóbbi héten a gabonatozsdéken is jellemző volt az árcsökkenés. 2—3 százalékkal esett a kukorica, a rozs, a zab, a repcemag és a szójaolaj jegyzése, 4—5 százalékkal pedig a búza, a lenmag ára.

DEVIZÁK

1981. március 5.

1 USA DOLLÁR értéke az egyes országok pénznemében:

Bécs	15,034	—	15,134
Brüsszel	35,10	—	35,20
Párizs	5,0155	—	5,0265
Frankfurt	2,1325	—	2,1345
Milánó	1031,00	—	1031,50
Amszterdam	2,3600	—	2,3630
Tokió			207,30

1 ANGOL FONT értéke USA dollárban:

London	2,2052	—	2,2048
--------	--------	---	--------

NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia:

Zürich	461,00	—	464,00
London			461,50

Nyugdíjazási hullám Dániában

Dániában hivatalos adatok szerint a 2,54 millió munkaképes személyből több, mint 271 ezernek nincs munkája. A Berlingske Tidende c. lap szerint csaknem 60 ezer dolgozót a nyugdíjkorhatár elérése előtt küldenek nyugdíjba.

Jugoszlávia idegenforgalma

A szövetségi statisztikai intézet közzétette a múlt évi jugoszláv idegenforgalom eredményeit összegező adatait. Az elmúlt évben

HORIZONT

6 millió 410 ezer külföldi turista összesen 37 millió vendégnapot töltött Jugoszláviában, ami az előző évhez képest 10 százalékos növekedésnek felel meg.

Vatikan: emelték a benzin árát

A Vatikánban is emelték a benzin árát. Az egyházi alkalmazotknak a jövőben egy liter normál benzinért az eddigi 400 lira

helyett 440 lirát, egy liter super benzinért az eddigi 500 lira helyett 530 lirát kell fizetniük. A Vatikánban az üzemanyag literenkénti ára még így is 340 lirával alacsonyabb, mint Olaszországban.

Kína növeli sörgyártását

Kína 1981-ben 1,8 millió tonnával 8,5 millió hektóliterre akarja emelni sörgyártását. Ezt a növekedést a jelenlegi sörfőzdek bővítésével és újak létesítésével kívánják elérni.

Hobo klub Győrben

Sem győztes, sem vesztes

„Eltűnt” kétszáz fiatal — miért és hogyan, azt kíséreljük meg kikutatni ebben a győri riportban. Mit tudunk róluk? Nem sokat. Azt, hogy többnyire nem családban éltek; állami gondozásból frissen kikerültek, munkásszállásokon, vagy csak „ahol ér az este” — lakók, általában kevés keresetűek és bőkezű fogyasztók. Szót érteni velük, ésszerű életvitelre változtatni az irracionális — természetes, hogy nemcsak művelődési feladat. De az is...

Tavaly ilyenkor még minden győri általános iskola tantestülete fegyelmű büntetéssel sújtotta azt a tanulóját, akiről kiderült, hogy csak egyszer is át merete lépni a városi Petőfi Sándor Művelődési Ház küszöbét. — Akkoriban bizony, ez „még egy olyan” hely volt — mondja Németh Mária, akit az intézmény híre miatt csak többszöri rábeszéléssel tudtak matematika-kémia szakos tanári állásából a városi művelődési központ igazgatójának „elcsábítani”.

Esti melegedő

Az utóbbi néhány esztendőben egyre sokasodott a baja a lakosoknak, a rendőrségnek, a városnak a művelődési ház közönségével; a kétszázalékos alig több fiatal, akik a környéken átvették az uralmat.

Szervezett program nem volt, így ezek a gyerekek egyszerűen melegedőnek használták a házat — folytatja az új igazgató. — Ment itt — hogy is mondjam? — az ivás, a szipuzás, a verekedés. Némegyszer a rendőrséget kellett kihívni. Ha olyan koncertet rendeztek, amely nem nyerte meg a tetszésüket, kifeküdtek a ház elé a betonra, beszúrból telifirkálták a falakat, vagy odapiszkították a lépcsőre. A környék lakóházaiban élők réttegtek az éjszakáktól.

Ezen azért is változtatni kellett, mert a városban nem kétszáz, hanem harmincezer fiatal...

Tavaly nyáron le is húzták a szót a „balhás fiúk” előtt. De elveszteni őket sem akarták. Kompromisszumot ajánlott az új vezető.

— Milyen korúak a roló előtt maradtak?

— A legfiatalabb tizenkét éves, a legidősebb huszonkettő — mondja Csiba József, az akkor alakult Hobo klub vezetője. — Klubtag csak az lehetett, aki hajlandó volt fényképes igazolványt csináltatni, akinek volt munkahelye, aki segítette a városi ifjúsági park építésében. Sokan már akkor kiröhögtek, amikor kértem a személyi igazolványukat. Eleinte csak hatvan ember felvételére kaptam engedélyt.

Valamivel később popkoncertet rendeztek a Petőfiben. Csak anynyi érdeklődőt fogadtak, amennyi szék a nézőtéren volt. A kintrekedt száz fiatal szitkozódott, verte a portál üveglablakait. A ház igazgatója telefonon kétszer is sikertelenül kért segítséget. Végül kinyitatta az ajtókat. Bent elkezdődött az őrjöngés, a székek kárpitjának felhasogatása. Utána eltörölték a „létszám-

stopot” — mondja a klubvezető. — Lehetünk kétszáz. Az volt az elképzelésünk, hogy lassan a szervezatlenséget felváltja a rendszeresség, a rendbontók legnagyobb ellensége, hiszen ők irtóznak a rendszerességtől.

Idézet a Hobo klub, Győr alapítóleveléből: „A klub a popzene köré tömörülő fiatalok csoportja. Igényt tart minden művészeti forma sajátos, neki való megnyilatkozására. Alapvető célja a szórakozás, az önművelés igényes módjait megtalálni.”

Eleinte — nehogy kilógnon a „lóláb” — csak díszköt rendeztek. Úgy-ahogy, de sikerült az indulás. Az ország különböző vá-

rosaiban és a Balatonnál rendezett popkoncerteken futótűzként terjedt a klub híre.

Peches karácsony

— Ez a ház továbbra is ifjúsági központ marad — szögezte le Németh Mária —, de vissza kell szerezni tekintélyét. Sok-sok régtudományt szeretnénk.

Plakátokat, műsorfüzeteket mutat.

— Legfontosabb feladatunk, hogy színvonalas gyermekprogramokat rendezzünk, s így az elijesztett szülőket is visszacsalogassuk. Míg a gyermek bábozik, gyurmázik, rajzol, addig a szülő lemezt, előadást hallgat, vagy olvasgat. Minden pénteken lesz *Fiatalok Fóruma*, szombaton koncert, táncház. Ma még nincsen állandó közönségünk, de ahhoz képest, ami volt, már mérhető a haladás.

— És mi történt a „kétszázakal”? Működik-e még a Hobo klub?

— Később zenetörténeti és képzőművészeti előadásokat szerveztünk nekik, létrehoztuk a pantomim- és a dramatikus csoportot. Ez nem érdekelte őket. Azt akartuk, hogy beolvadjanak, de vállalni már nem vállaltak semmit. Bődületesen csökkent a klub létszáma. Jó, ha húsz tagja

maradt. Nem mondom, néhányat végleg sikerült megnyerni.

— Legutóbb karácsonyra újból megpróbáltam összeszedni őket — dugja a hivatalban szokásos nyakkendőt az ing kivágásába Csiba József. — Műsört akartam, ezért sokat megkerestem közülük, jöjjenek el. Azt kérdezték, mi lesz? Zene, vers, paróza, vetélkedő, film, válaszoltam. Hát ilyen hülyeségeket ne jöjjenek, mondták.

Németh Mária kezében megáll a golyóstoll, asztalára könyököl, ránk sem néz, mialatt mondja:

— Én pedagógus vagyok, ezeket a gyereket én is tanítottam... Fantasztikus...

Tavaly január elsejével Győr város hat művelődési otthon jelleggel működő intézményét öszszeszevonták. Köztük — jóllehet egyik sem vívott ki különösebb elismerést — a Petőfi volt a leg-hírhedtebb.

— Néhány hónappal ezelőtt azt mondtam, ezt nem lehet kibírni — így az intézmények friss igazgatója. — Később még az utcáról is feljöttek az emberek, hogy hallották, elvállaltam. Kérték, csináljak valamit, valami mást, mint ami eddig volt. De most már biztos, hogy maradok. Menni fog... — s kezében ismét elindul a golyóstoll.

Pályán kívül

Hol talál majd ismét helyet magának ez a kétszáz fiatal? (Hogy keres, az biztós.) A tudomány, a szakember, amennyire ehhez a jelenséghez hozzáfér, foglalkozik vele, de a megoldás egyelőre várat magára. Ma csak azt tudjuk: igyekeznek a város társadalmán kívül megalakítani a maguk „társadalmát”.

A Petőfiről elnevezett „objektum” eleinte kötélnek állt. Vállalva a közvélemény kritikáját, aggodalmaskodásait is, marasztalta őket. Ez igaz, de arra is gondolhattak volna, hogy nem a dramatikus és a pantomimcsoportok alakítása számukra a leghatásosabb marasztaló, mint ahogyan az ösztánc, vagy a karácsony története sem az.

A művelődési ház igyekezete nem becsülhető le, csak hát a küzdelmet hamar feladták. Nem a módszereket kutatták, csupán a saját lelkiismeretüket nyugtatták meg, s ez kevés. Azzal, hogy eleinte a hónapok alá nyúltak ezeknek a fiataloknak, majd futni hagyták őket, még inkább magukra haragították a helyüket keresőket.

Csiba József, míg a bejárati ajtó mellett őrt álló portásig érünk, büszkén mutatja az aulát, a társalgót, a lapozgatót.

— Hová lett a húsz híján kétszáz fiú és lány? — kérdelem tőle még egyszer, már a portás előtt.

— Nyáron a vár tövében vagy a Rába partján gyülekeznek. Ilyenkor télen a színház körül, meg a Márka étteremben. Ott legalább meleg van.

Franka Tibor

Gábor József rajza

Látogatóban Lengyel Vilmánál

Legidősebb társunk

Amikor a 83 éves Benedek Rózi újságíró, a Magyar Lányok egykori szerkesztője, 1978. szeptember 17-én elhunyt, egyik napilapunk „a legidősebb magyar újságírót” búcsúztatta. Pedig nem őt, hanem dr. Erdélyi Jenőné Lengyel Vilma, a Szeged (1925-től Délmagyarország) című lap munkatársát illeti a megtisztelő nevezettség. Lengyel Vilma Szegeden született 1893-ban, és 88 hosszú év múltán ma is ott él.

— Újságírónak készült? — kérdezem tőle.

— Nem. Álmodban sem gondoltam rá. A véletlen hozta úgy, hogy a Szeged munkatársa lettem. Régen volt, idestova hat évtizede. Egészen pontosan 1923-ban. Színházi bemutató voltam a férjemmel, és utána a Kass-szálló éttermében vacsoráztunk. Egyszer csak megjelent Pásztor József hírlapíró, a Szeged kiadója. Leült hozzánk, és elpanaszolta, hogy a lap kritikusa, Balla Jenő (a kedves emlékéül Byll) ott ragadt egy hangversenyen, be sem kukkantott a színházba, a zenés darab premierjére. Hogy lesz ebből holnapra kritika? Ekkor támadt a kétségbeesett Pásztor ötlete, hogy én írjam meg a cikket. Unszolt, gyözködött, sőt hízelt, hogy mi az nekem, hiszen évekig tanultam zongorázni Király-König Péter zeneiskolai igazgatótól, Juhász Gyula sógorától. Végül is, ott helyben megírtam a beszámolót, Pásztor elolvasta, és szó nélkül elvitte. Egyszer csak megjelent a kefelevonattal... Mondjam tovább? Másnap Pásztor megkeresett, és szerződést kínált. Így lettem egyik napról a másikra újságíró. Férjem orvos volt, nem akarta, hogy neve szerepeljen, ezért lánynevemen írtam.

— Kik voltak a Szeged munkatársai?

— Talán nem a megszépítő messzeség mondatja velem, hogy a Szeged a legjobb vidéki lap volt. Sőt, a fővárosban is megállta volna a helyét. Oda írt vezéret és verset, zene-, színi- és kiállítás-kritikát, kroit Juhász Gyula. Rendszeres vezércikk- és tárcáíró volt Móra Ferenc. Öreg róka volt a szakmában Frank József szerkesztő, és a kiadó — de cikkező — Pásztor József. Sajtópereiről és bátor hangjáról volt híres Vör György, Kelen József népbiztos és Korvin Ottó első unokatestvére. Ott dolgozott és verselt Pór Tibor, akinek útja a moszkvai Sarló és Kalapácsig vezetett. (Ma Sarló Sándor néven él Pesten, az újságírói aranytoll birtokosa.) Kiváló tollú kolléga volt Magyar László. Nálunk jelent meg József Attila híres verse, a *Tiszta szívvel*. Mondjak még többet?

— Lengyel Vilma melyik „asztalt” kapta?

— Színházi és zenekritikát, majd később a kiállítási beszámolókat is én írtam.

— Úgy tudom, találkozott Bartókkal.

— Igen. Alighogy beléptem a laphoz. 1923. november 20-án, Bartók Béla Szegeden koncertezett. Én fogadtam az állomáson.

Fiákeren mentünk szállására, a Tisza-szállóra. Hiába adta ki Pásztor, hogy útközben készítsék interjúját Bartókkal; megbuktam. Csak igennel és nemmel válaszolt. A hangverseny szünetében bementem hozzá, és gratuláltam. Persze, megkérdeztem, miért nem adott interjú. Elnevette magát: Nem szeretem az interjút — mondta —, mire megjelenik, mindig más lesz a szavaimból...

— Végül is írt Bartókról?

— Ha interjú nem is, cikket igen. A lapnál ekkor Juhász és én esküdtem Bartók zsenijére. Ez az írásom, és az 1925-ös szegedi Bartók-koncertről írott cikkem azóta bekerült a Demény János szerkesztette *Zenetudományi Tanulmányok 7. kötetébe*. Most meg Péter László Bartók Szegeden című új könyvében olvasható.

— Említette, hogy képzőművészeti kritikát is írt.

— Sokat. Ez az én reszortom volt, de szívesen írt Juhász Gyula is a kiállításokról. Sohasem kerestem a rosszat. Kritikámban az elért művészi eredményt emeltem ki, igyekeztem rámutatni a továbblépés lehetőségeire. Ezért dedikálta nekem Juhász a *Testamentum* című kötetét úgy, hogy „a megértő és jóindulatú kritikus idealjának, Lengyel Vilmának”. Sajnos, ez, és hasonló irodalmi értékeim, a második világháborúban elveszték.

— Nem maradt semmi?

— Ami van, az 1945 utáni. Amikor Balázs Béla hazatért Szegedre, *Tiszta égszínkék* című kötetét dedikálta nekem. Itt van a könyvszekrényben.

— És ez a kép a falon?

— Kodály és a fiam, Erdélyi István. Fiam hegedűművész, a bostoni egyetemen oktat. Folklor-kutatókat is végez. Képzleje, egy amerikai zenei archívumban megtalálta egyik Bartók-cikkemet. Ki tudja, hogy kerülhetett oda.

— Az újságíró emlékei?

— Juhász és Vör György barátsága, interjúk olyan ismert személyekkel, mint Max Liebermann, Alfred Kerr, Kálmán Imre és mások.

— És a szabadtéri játékok?

— Kevesen tudják, hogy a szegedi szabadtéri két napilap, a *Délmagyarország* és *Szegedi Friss Újság* vállalkozásában indult, így lettem tagja az 1933-ban megalakult intéző bizottságnak. A szabadtéri öskoráról is sokat tudnék mesélni.

— Hogy telnek napjai?

— Férjem 1971-ben meghalt, azóta egyedül élek. Szerencsémre, ebben a házban lakik a testvérem. Szívesen járunk koncertre, színházba, a *Virág cukrászda* teraszára. Az utóbbi hónapokban rakoncátlanokodik a szívem, gyógykezelés alatt állok. A lányom fölajánlotta, hogy költözöm hozzá. Lehet, hogy így lesz. Lassan készülődünk, és kíváncsiak a beszélgetést. Azt kívánjuk Lengyel Vilmának, amire most a legnagyobb szüksége van: jó egészséget.

Apró Ferenc

Könyvek féláron

Csaknem egy évtized után március 9. és március 28. között ismét 50 százalékos, időleges könyvárleszállítási akciót rendez a könyvterjesztés. A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésében tartott tájékoztató sajtó képviselőinek elmondták, hogy több mint 2500 művet

kinálnak féláron az olvasóknak. A kínálatban szerepel az 1978-ban és előtte megjelent szinte valamennyi mű, s az 1979–80-as könyvtermés egy része. Nem árúsítják féláron az alapvető szépirodalmi, ismeretterjesztő, politikai műveket, kézikönyveket, lexikonokat, szótárakat.

Gyulai nyár, 1981

Esperantó nyári egyetem, képzőművészeti és fényképész-alkotótételep, országos fényképkiallítás, szabadtéri hangverseny és várszínházi előadássorozat szerepel egyebek között Gyula város most elkészült nyári művelődési és művészeti programjában.

Júliusban két művésztelep is nyílik: a másfél évtizede nyaranta rendszeresen Gyulán alkotó képzőművészek alkotóműhelye, valamint a pedagógus festők és szobrászok művésztelepe. Augusztusban a fotósokat várják tiznapos alkotótáborba.

Kiss Attila rajza

Egy hét a világgazdaságban

Kelet-nyugati párbeszéd

Ismét mozgásba jött a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok gépezete; március 15-én nyílt meg a lipcsei vásár, amelyet idén a nyugatnémet és a japán cégek fokozódó érdeklődése jellemez az NDK piaca iránt. A két világrendszer gazdasági kapcsolatainak továbbfejlesztése volt a témája a március 17-19. között Budapesten megtartott kelet-nyugati gazdasági párbeszédnek.

A lipcsei vásárok általában pontos barométerként jelzik a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok „hőfokát”, az üzletemberek várakozásait. A szombaton zárult vásárhét ismét bebizonyította, hogy a tőkés vállalatok érdeklődése változatlanul élénk a szocialista országok piaca iránt, a most kezdődött ötéves tervek megvalósításában szeretnének minél nagyobb szállításokkal részt venni. Különösen élénk érdeklődés nyilvánult meg a házigazda, az NDK piaca iránt, amely az elkövetkező években is széles körű együttműködési lehetőségeket kínál nyugati partnereinek. A legnagyobb tőkés kiállító idén is az NSZK volt, amellyel tavaly az NDK rekordmennyiségű áruforgalmat bonyolított le. 1973 és 1980 között a két német állam kereskedelme hétszeresére emelkedett.

Japánok Lipcseben

Az úgynevezett belnémet kereskedelem tavaly NDK-aktívummal zárult. A két országot több hosszú távú gazdasági megállapodás köti össze, amelyek keretében az NDK évente jelentős mennyiségű szén, kőolaj-finomítványt szállít partnerérték, míg onnan cserébe kőolajat és kőszeret vásárol. A földrajzi közelség, valamint a gazdaságok kiegészítő jellege következtében kiemelkedő szerepe van a nyers-, alap- és fűtőanyag-szállításoknak. A nyugatnémet kivitel egynegyedét beruházási javak teszik ki, ezért az NDK főleg fogyasztási cikkekkel fizet. Az NSZK-beli cégek számos megrendelést nyertek el kulcsrakész — elsősorban vegyipari — üzemek szállítására az NDK-ba. S kedvező műszaki és árajánlataik révén további megrendésekre számíthatnak. Párholyban azonban nem érezhetik magukat, mert nyugat-európai versenytársaik is szeretnének mind nagyobb megrendelésekhez jutni. Ma már az NDK külkereskedelmének 20 százaléka a fejlett tőkés országokkal bonyolódik le, értéke meghaladja a 30 milliárd márkát. Tavaly nagymértékben fejlődtek az NDK gazdasági kapcsolatai Ausztriával, Franciaországgal, Svájcjal és Nagy-Britanniával. Am a tavaszi lipcsei vásáron soha nem tapasztalt „japán offenzíva” volt. A szigetország cégei a tavalyinál

kétszerte nagyobb kiállítási területet igényeltek, jelezve, hogy igen érdekelték a gazdasági kapcsolatok kiszélesítésében.

A „lipcsei szellem” jegyében tanácskoztak Budapesten a párizsi székhelyű Nemzetközi Kereskedelmi Kamara kelet-nyugati konferenciája. A párbeszéd olyan világhírű cégek is képviselték magukat, mint a brit ICI, a nyugatnémet Hoechst, Bayer, Mannesmann, a japán Hitachi, a svájci Nestlé, a bankvilágból pedig, többek között, a Deutsche Bank, az angol Lloyds Bank, valamint a Scandinaviska Enskilda Banken. A konferencia ismételtlen bebizonyosodott, hogy a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok mindkét fél számára fontosak, és tovább kell munkálkodni az új lehetőségek és formák feltárásán.

Szovjet gáz az NSZK-nak

A stabil üzleti kapcsolatok egyik legfontosabb feltétele a nyugodt nemzetközi légkör, a politikai feszültség csökkenése. Sajnos nem ezt a célt szolgálják az Egyesült Államokból fújó hűvös szelek, a tervezett szovjet-nyugat-európai földgázútletré, Haig külügyminiszter kedden a Washingtonban tárgyaló nyugatnémet gazdasági miniszter tudatára adta, hogy az USA nem helyesli a nagyszabású üzletet. Attól tart ugyanis, hogy az NSZK túlságosan függőviszonyba kerülhet a Szovjetunióval, miután földgázszükségletének mintegy 30 százalékát onnan kívánja fedezni. Lambsdorff ismételtlen közölte Haiggal, hogy az NSZK-nak nincsen ilyen féltelme, s gazdasági érdekei az üzlet mielőbbi tető alá hozását kívánják meg. A Szovjetunió az NSZK-nak ez idáig is megbízható gazdasági partnere volt, s Bonnban semmi oka nincsen véleménye megváltoztatására. Az elmúlt napokban egyébként felgyorsultak a földgázútletré tárgyalásai, jelenleg a finanszírozás kérdéseiről folynak a megbeszélések a szovjet és a nyugat-európai szakemberek között. Minden remény megvan, hogy 1986-tól már üzemel a sziberiai Jamal-félszigetet és Nyugat-Európát összekötő, több mint 4500 kilométer hosszú földgázvezeték.

A legnagyobb vásárló az NSZK lesz, amely a Szovjetunióból származó jelenlegi évi 12 milliárd köbméteres földgázimportját meg kívánja kétszerezni. Nagy mennyiségű szovjet gázra tart igényt Olaszország, Franciaország, Ausztria, Belgium, Hollandia és Svájc is.

Ennek fényében nem véletlen az embargopolitikát fenntartó amerikai vezetés „bábáskodása” az ügyben.

Gonda György-Szentgyáki Péter

A KOPINT jelenti

Drágulnak a fémek

Tovább fokozódik a nemesfémek kereslete a tőzsdéken. Az arany részvényeinek értéke meghaladta az 500 dollár unciánként. Az ezüster 7,5 százalékkal, a platinaé 8-10 százalékkal lett drágább. A nikkel kivételével — mely továbbra is csökkenő tendenciájú — szinte minden fém jegyzésére jellemző kisebb-nagyobb emelkedés. A réz, a kadmium, a horgany 2-3,5 százalékkal lett drágább, az ólom és az alumínium ára valamivel enyhébben emelkedett. A gabonafélék árváltozásai igen összetett képet mutatnak. Mindkét jelentős gabonátözsde (Chicago, Winnipeg) esőkkel a búza részvényeinek értéke. Egy-két növényi olaj ára emelkedett mint a szójaolajé, repceolajé és a napraforgóolajé (2-3 százalékkal). Ujra emelkedik (4 százalékkal) a cukor ára. Ugyanez mondható el a kávé (2-3 százalék) és a kakaó jegyzéséről is (3-4 százalék).

DEVIZÁK 1981. március 19.

1 USA DOLLÁR az egyes országok pénznevében	
Bécs	14,434 — 14,534
Brüsszel	33,60 — 33,70
Párizs	4,8250 — 4,8360
Frankfurt	2,0440 — 2,0455
Milánó	999,00 — 1000,00
Amszterdam	2,2640 — 2,2655
Tokió	207,90
1 ANGOL FONT értéke USA DOLLÁRBAN	
London	2,2810 — 2,2830
NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia	
Zürich	509,00 — 512,00
London	510,00

A szervezés megszervezése

Egy merész magánvállalkozás — Nem elég a formális munka

A hír legalábbis szokatlan. A rádióban hallhattuk a minap: megalakult a maga nemében minden bizonnyal első, „maszek” szervezési-számítástechnikai vállalkozás.

Számos — talán a szükségesnél is több — jókora szervező intézet mellett vajon miben reménykedhet az a három szakember, akik létrehozták a SYSTEM számítástechnikai polgári jogi társaságot? Nos, mindenekelőtt abban, hogy olyan, inkább kisebb, nem ritkán hézagpótló munkákat kaphatnak a vállalatoktól, amelyek az intézetek nem, vagy csak távoli határidőre vállalnának. Aztán: rugalmasak, gyorsak lévén — minimális rezszel és adminisztrációval — mélyen a gyakorlat bőségesen kalkulált intézeti árak alá szállhatnak. S nem utolsósóként: belemennek abba, hogy megrendelőik ne csupán kötetnyi tanulmányokat fizessenek, hanem csak akkor egyenlítsék ki a számlát, amikor a munkát a gyakorlat igazolta, magyarul: amikor a bevezetett rendszer működik. (Ami nálunk egyelőre jószíval csak akkor fordul elő, ha a szervező munkát külföldi cég végzi.)

Megoldás?

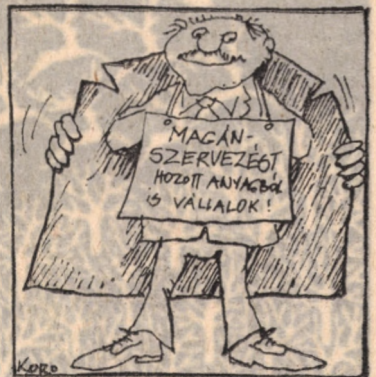
Ez lenne a megoldás? Szervező intézetek helyett különböző magánjellegű társaságok? Nos, aligha, hiszen a nagyobb létezőt munkákra nyilván nehezen vállalkozhatnának. Am ettől meg meglehet, életképes lesz a ma még kissé merésznek tűnő vállalkozás, ne vitassuk létjogosultságát sem. Meditáljunk nem is efelétt érdemes, inkább azon, a rádióhírre miért jelentkeztek tucatjával (az első napokban több százan) különböző intézetekben dolgozó szervezők, azt tudakolva, miként lehet belépni a társaságba?

Csupán a nagyobb jövedelem reménye lenne egyetlen oka, hogy sokan szívesen feladnák intézeti állásukat? Meglehet az is, am aligha kizárólag. Hiszen a társaság tagjai is az készlettelépváltásra, hogy úgy érezték: többre lennének képesek annál, amit az intézeti keretek lehetőségeikt nyújtanak. És végso fokon abban sincs kivételvaló, hogy a több, reményeik szerint eredményesebb munkáért majdan jövedelmük növekedésére is számítanak. (Egyébként tevékenységük jogilag, pénzügyileg szabályozott — irreális keretek elérésére aligha lesz lehetőségük.)

Ha mindössze három ember közérzetéről lenne szó, akkor is érdemes lenne elgondolkodni, ám a — tagokat egyébként nem szerződötő — társaság kiváltotta érdeklődés még inkább erre készít. Vajon miért rossz a számítástechnikai-szervezői munkát végzők egy részének közérzete? Hogy ezt — természetesen a teljeség igénye nélkül — vizsgálhassuk, vegyük sorra a nem mindig és minden esetben, de mégis jellemzően előforduló „tüneteket”.

Tegyük föl, hogy egy vállalat szerződést kíván kötni valamely

szervező intézettel. Szándékát meglehet az is motiválja: valóban szeretné rendbe szedni szénáját, de gyakorta az is szempont — nem is akármilyen —, hogy felkellenék már mutatni valamit, hiszen párt- és kormányhatározatok évek óta szorgalmazzák a szervezést. Csakhogy a vállalat rendszerint maga sem tudja pontosan megmondani, mit akar. Az intézet pedig többnyire nem ké-

pes arra, hogy helyzetfelmérés, vagy ahogy újabban mondják a szakemberek: „átvilágítás” alapján tegyen érdemi javaslatot. Ugyanakkor a szervező intézetnek általában nincs is kellő hiteles a vállalat előtt, hasonló és eredményt hozó korábbi munkát rendszerint nem tud felmutatni, ezért a vállalat nem is ismeri el a szervezés irányítóit.

Póttudományosság

Persze, a szervező intézet se nagyon törekszik önmaga elismertetésére, hiszen így kisebb a felelőssége. A megkötött szerződés így aztán jószíval inkább általánoságokat tartalmaz, tag határok között ad lehetőséget arra, hogy a megbízást csak formálisan teljesítse a szervező. Ez végso alakiában rendre egy-egy tanulmányban ölt testet, amelyet a megrendelő vagy tud használni, vagy nem, vagy — nem is akar, mert bármily furcsán hangzik: nem hisz benne. Az intézet ugyanis nem nagyon tudja, de nem is igen akarja a vállalat szakembereit együttműködésre bírni, szinte mindent saját embeireivel végzett. Így a vállalat dolgozóit mintegy külső szemlélők maradnak, holott saját munkájukról van, lenne szó.

A szervező pedig egyedül képtelen a valós helyzetet kellő mélységig megismerni, így javaslata rendszerint nem eléggé konkrét, a gyakorlati tapasztalatokat nem ritkán „tudományosság” pótolja. Az általános szervezéselméleti megfogalmazásokkal a vállalat szakemberei nemigen tudnak mit kezdeni, s ez nemcsak gyanakvást, de ellenérzést is kivált. Az egyik intézet néhány évvel ezelőtt például egy vállalat termelési adatainak számítógépes nyilvántartását tervezte, néhány millió forintért tette (!) vastag kötetel rukkolt ki, amelyet, hát már végigolvasni is... Szóval, nem lett belőle semmi, de nem csu-

pán a javaslat áttekinthetetlenül terjedelmes volta miatt. Am azért — „úgyesen” fogalmazott szerződés van! — az ilyen esetekben is rendre kifizetik a munkadíjat, s az intézet ezzel lényegében meg is elégszik. O ugyanis igazán nem munkája eredményességében, hanem nyereségének növelésében érdekelt. Ahhoz pedig elegendő, hogy a különböző szerződésekben „biztosított” összegeket behajtsa. A tanulmányok pedig igazolják, ők a munkát elvégezték. Arra meg, hogy a javaslatot nem vették be, ezer, rajtuk kívül álló okot tudnak felsorolni (mint ahogy a másik oldalról a vállalat is az ő rajta kívül álló okokat) — de ilyenfajta magyarázkodásra — valljuk be — nem nagyon kényszerül egyikük sem.

Mindamelllett az intézetek szakembereinek jövedelmét alig-alig befolyásolja munkájuk színvonala, vagy éppen visszhangja. Hozniuk kell a „fejpénzt”, azaz a vállalkozási díjat — és kész. A prémium is szinte kizárólag ettől függ.

Nóde, mondhatja bárki, szervező intézeteink azért már eredményekkel is dicsekedhetnek. Kétségtelen. Ám, nem túl nagyszámú, valóban sikeres munkát eltekintve, még a dicsekvésre „alkalmassnak tartott” szervezések zöme is jobbra egyszerűbb adatfeldolgozási szolgáltatás. Talán nem véletlen, hogy nagymértékű termelékenységjavulást eredményező szervezések mögött ma még zömében külföldi cégek húzódnak meg. Igaz, ezek szakemberei általában szűk szakmai körön belül munkálkodnak, nem túl bonyolult feladatokra vállalkoznak, ám az is tény, hogy e téren a külföldiek szakképzettségük magasabb színvonalú, s mögöttük már jó néhány elvázott és bevezetett munka áll. S nem véletlenül tűnnek ezeknek mindig konkrét, szinte mérhető eredményekre — meglehetősen szoros versenyben állnak konkurrensikkal. A hazai szervező intézetek helyzete ebből a szempontból ívóval kényelmesebb — gyakorlatilag nincs verseny.

Olyan, amilyen

A felsoroltakkal — s még számos, nem említett körülménnyel — magyarázható, hogy a szervezés hazai szakembereinek közérzete olyan, amilyen. Mindezen túl nyilvánvaló, ez nem csupán közérzet kérdése. A jobb határfokú munka, ebből következően maga a szervezés, hovatovább életszükségletünk. Megoldást, mint említettük, aligha a magán-szervezőirodák elszaporodása jelenthet. Ahol lehet, ahol indokolt — és ahol meg tudjuk fizetni — természetesen a külföldi tapasztalatokat is kamatoztatnunk kell. Mindamelllett azonban arra is igencsak szükség lenne, hogy a hazai szervezőgárda mihamarabb a valós igényekhez idomuljon, tényleg a hatékonyság, a termelékenység növelésében érdekelt intézményekben munkálkodhasson. Ha úgy tetszik: indokoltnak tűnik a szervező szervezetek megszervezése.

Trömböczky Péter

HORIZONT

Működik az NDK legnagyobb energiatermelője

Megkezdte a próbaüzemelését a Német Demokratikus Köztársaság jelenlegi legnagyobb energiatermelő beruházásának, a janschenwaldei hőerőműnek első, 500 megawattos blokkja.

Átlagkeresetek Jugoszláviában

A jugoszláv népgazdaság szocialista szektorában tavaly 7368 dinár volt a havi átlagkereset. Ez az 1979. évihez képest névlegesen 21 százalékos növekedést jelent. Az infláció 39 %-os volt.

Sajtótájékoztató Moszkvában

Szibéria népgazdasági szerepe

Szibéria fejlődésének felgyorsulásáról, a hatalmas terület kincseinek kiaknázásával kapcsolatos tervekéről tartott sajtótájékoztatót pénteken Moszkvában három akadémikus: Andrej Trofimuk, Dmitrij Beljajev és Abel Aganbegjan.

A Szovjetunió gazdasági stratégiája a következő évtizedekben a legfontosabb nyersanyag- és energiabázisok fokozott fejlesztésére irányul, s ennek érdekében különösen fontos népgazdasági szerepet szánnak Szibériának. A

földrésznyi terület mélye felmérhetetlen kincseket rejt, például a kőolajtermelésnek 52 százaléka, s a földgáztermelésnek 37 százaléka innen származik.

A XI. ötéves tervidőszakban Szibéria fejlesztését négy feladat határozza meg: a nyugat-szibériai kőolaj- és földgáztermelés továbbfejlesztése, a szajami területi-gazdasági komplexum kialakítása, a sziberiai folyók vizének Közép-Ázsiába és Kazahsztánba irányítása, s a BAM körzetének meghódítása.

Bukaresti zenei levél

Kettős centenáriumnokról

Hányszor megéltük: a véletlenség olykor jelképpé lesz.

Bartók Béla történetesen Muszorgszkij halálának évében született, 1881-ben. Csak természetesen, hogy az egybeesésből jelképet kovácsolt utókorunk: lám, a kelet-európai zenealkotás huszadik századi nagymestere a tizenkilencedik század még kelet-európaiabb és a maga korában legalább annyira úttörő nagymestereinek lépett az örökébe, töle vette át a stafétabotot stb.

Itt, ahol ezeket a sorokat írom, Bartók és Enescu centenáriumnak az egybeesése ruhazza föl jelképes jelentőséggel az 1981-es esztendő. Románia térképén ugyancsak messzire esik egymástól Liveni — 1955. május 4-e óta George Enescu a falu hivatalos neve — és Nagyszentmiklós, de Moldova és a Bánság nagy zenészszülőitől számtalanszor emlegetik együtt országszerte, kiváltképpen az idén, születésük közös évfordulóján. A brassói Astra januári számában iránymutató cikk jelent meg arról, miképpen kell a két mestert együtt ünnepelnünk. „Enescu és Bartók arany talapzatokon állhatnak és kell, hogy álljanak e század új látóhatárait nyitónak a csarnokában” — írta a nagy tekintélyű Viorel Cosma. Magam januárban Enescu gyermekkoráról és Gyermekkoros benyomások című kései, visszatekintő opuszáról tartottam előadást a kolozsvári rádióban — mind románul, mind magyarul —, februárban pedig Bartók gyermekéveiről és gyermekzenéiről, nemcsak a Gyermekzenekről, hanem a gyermekkarokról és a Mikrokosmoszról is, amely „zongoramuzsika a kezdet legkezdetétől” — a végtelenségig; márciusban Bartók 1904-es, illetve 1928-as keltű rapszódiairól beszélek ugyanott, áprilisban Enescu Első és Második rapszódiairól, amelyek nemcsak világszerre, hanem itthon, hazájában is lélekmertebb művei, de amelyekről szintén ígérek majd valamit újat is mondani!

Indokolt-e ez a társítás, hiteles-e a jelkép? — kérdezheti a nem romániai magyar zenész, illetve zenehallgató. Igen — feleljük mi, Biharpuszok és Kürtösön innen élők, akik számára Bartók és Enescu együttes emlegetése immár évtizedek óta nemcsak megszokottság, hanem természetesség is. Nemcsak a „legség” jogán, azért, hogy amiképpen Bartók a magyarok legnagyobb és legegységesebb zeneszerzője a huszadik században, azonképpen Enescu is a legnagyobb és a legegységesebb a románok között! Mint zenei szakíró, aki senkiről sem közölt sem nyit, amennyit Bartókról, és Enescu életével, művével és irodalmával is behatóan foglalkozom, tanúsíthatom, hogy már bő fél százada is így méltatták őket, együtt. Bartók „George Enescu mellett a legteljesebb helyet foglalja el zeneéletünkben” — írta 1930-ban egy friss szemmel látó, kettejük nagyságára egyaránt érzékeny zeneíró és diplomata, Octavian Beu. Ez az immár felszázados hagyomány nemhogy fölhatalmaz rá: egyenesen kötelez arra, hogy együtt említsük, hallgassuk és tiszteljük mi is őket. (Ki az a Ben? Honnan ismerős a név? Megmondom: neki írta Bartók leggyakrabban idézett mondatait: „Az én igazi vezéreszmém [...], amelynek, mióta csak zeneszerző magamra találtam, tökéletesen tudatában vagyok: a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válás minden háborúság és minden viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem — amennyire erőmből telik — zenében szolgálni...”.) Mint még korábbi előzményre hivatkozhatom arra a zenetörténeti pillanatra is, amikor 1924. október 20-án a két szomszédnemzet legnagyobbja együtt lépett a bukaresti közönség elé Bartók szerzői estijén, hogy a vendég friss remekét, a Második hegedű-zongorá szonátát eljátsz-

za. „Kétségtelen, hogy ez egyike a legjelentősebb kortárs zenei hangversenyeknek, amelyeknek Bukarest volt a színtere” — olvassuk erről a közös föllépésről a román akadémiai kiadónál megjelent, sokszerzős Enescu-monográfiában. „A közvélemény lelkesedése a hivatalos román kormányzatot arra indította, hogy Bartóknak a Bene Merenti érdemrend I. osztályát adományozza. Talán ez volt az egyetlen ki-

többit: Mozartot és Beethovent, Chopint és Kodályt. Enescu is gyakran hangversenyezett Magyarországon — rövidesen megjelenik a Kriterionnál Pintér Lajos Enescu-könyve, amelyben benne lesznek e turné adatai —, de egyszer sem játszott a magyar közönség előtt, bár egyetlen saját alkotását. (Nos, neki szabad volt szerénynek lennie — de az utókor nem térhet napirendre tiszta lelkiismerettel ama-

Káldi Judit: Illusztráció Bartók Cantata Profana című művéhez

tüntetés, amelyre Bartók életében büszke volt” — fejezi be az esemény ismertetését Újfalussy József, a páratlanul és méltán sikeres Bartók-monográfia szerzője.

A körülmények ismerői azt is föl tudják mérni, micsoda barátsági gesztus volt Enescu részéről akkor, 1924-ben, hogy nemcsak muzsikált Bartókkal, hanem arra is meghívta, hogy legyen díszelőke az új román zenealkotás támogatására létrehozott, Enescu-díjat odaítélő országos bizottságnak! De hadd hivatkozzam egy közelebbi zenetörténeti pillanatra is, arra, amelyikben a most javakorabeli bukaresti zeneszerzők fiatalokként, ígéretként a maguk útjára léptek; Myriam Marbe, Stefan Niculescu, Oláh Tibor, Adrian Ratiu, Aurel Stroe, Anatol Vieru nemzedékére gondolok. Szavamra: nem ismerik kevésbé Bartók főműveit, mint velük egyívású és azonos nagyságrendű budapesti pályatársaik! Nem kívánok e helyt arról kimerítően értekezni, hogy e nemzedék arculéneke kialakulásában miképpen játszott döntő szerepet az Enescu mellett Bartók hagyatékának a birtokba vétele — gondolom, nem is ezt várja tőlem e hasábol olvasója —, de egy élményemet idejegyzem. Amikor még gyakorló zenész voltam, fuvolás, nagy szeretettel játszottam a megnevezetteknek csak kévéssel fiatalabb, kolozsvári Cornel Taranu Szonátáját. A mű nyelvezete és fölépítése konvergens, de aki Bartók és Enescu zenéjét egyseben tudja szemlélni (bocsánat: hallgatni), annak az is óhatatlanul feltűnik, hogy két tételében milyen harmonikusan cseng össze a két példakép zenéjének a visszhangja: a lassúban Enescu elomló, gazdagon árnyalt, az előadó érzékenységre apelláló rubatója, a gyorsban Bartók feszes, szilaj giustója...

A két élet és életmű közötti számtalan különbség közül egyet emelek ki, korántsem a legjelentősebbet, de egy sorsba vágót és kézzelfoghatót. Bartók, aki Románia városaiban csaknem negyven hangversenyt adott — lásd Benkő András 1970-es Kriterion-könyvének gazdag adattárát —, legfőképpen a maga zenéjével turnézott, ahhoz adva hozzá — bő kezzel mérve, igaz — a műsorok

tény fölött, hogy a Bartók-zene fővárosában nem játsszák, nem ismerik eléggé a vele egyívású román mester műveit! Nem valami protokolláris viszonyosság elvárása készítet arra, hogy ezt szóval tegyem, hanem az Enescu-zene tényleges értékének az ismerete.) Meggyőződésem, hogy ha a budapesti rádióban elhangzana az életmű tengelyében álló, 1926-os keltű, Harmadik, „román népi jellegű” hegedű-zongora szonáta Menuhin, Stern, Gertler — és persze Enescu — és zongoristatársaik hangfölvételéről (az Enescu-lemezen Dinu Lipatti a konzseniális partner!), ez az egy zenehallgatói élmény is elegendő volna ahhoz, hogy a fogékonyakat kíváncsibbá tegye mind a későbbi művek — az Oedipe című opera vagy az opus ultimum, a Kamaraszimfónia —, mind a fiatalok iránt — utóbbiak közül a századforduló táján keletkezett, Második hegedű-zongora szonátát, az Oktettet és a Dixtuort nevezem meg, mint olyan műveket, amelyek a legnagyobb mértékben alkalmasak arra, hogy az Enescu-zene tovább-búvárlására ösztönözzék hallgatójukat.

Van azonban egy másik Enescuhoz vezető út is, amelynek lehetőségére nemrég Egly Tibor figyelmeztetett, aki a Magyar ENSZ Társaság és a Pataky István Művelődési Központ rendezésében Bartók—Enescu zongoraisztet adott, és egy reprezentatív Enescu-ciklus eljátszása után Paul Constantinescu és Liviu Glodeanu, Szabó Csaba és Nicolae Brindus zongorazenejében azt az Enescu-iskolát is bemutatta, amely a mester ösztönzései nyomán az egyetemesség és a korszerűség kordinárendszerében keresi a maga helyét. Nem lehettem jelen a hangversenyén, de a műsort elhozta a posta Bukarestbe. Megkísérletem elképzelni a hatást, amelyet a számomra ismerős művek a budapesti zenehallgatóból kiválthattak. Főlylant emlékezetemben József Attila mondata, a „Bartókból érhető meg Bach és nem fordítva”, és látatlanban is (hallatlanban?), van ilyen szó?) igazat adtam a művészek: igen, ez az út is járható. Követőinek hangvételeiből is kihallani az Enescuét. Követőire figyelmeztetve is eljuthatni hozzá.

LÁSZLÓ FERENC

Juhász Gyula:

Bartók Bélának

Erdély erdői zúgnak,
ezüst és arany erdők,
borongó barna felhők,
hárfaí Nemerének,
— sirámas dajkaének —
a dalaiban.

Tisza tájai sírnak,
panasza jegenyének,
halottas őszi rétek,
zúgó, fekete nyárfák,
magányosak és árvák
a muzsikában.

Es fölérez és fölzeng
az áhitatos, ós, szent,
az ázsiai mély, nagy,
szilajbús, boldog méla,
pogány és büszke lélek,
a régi, régi éden
a zenében!

(1922)

Balázs Béla:

Bartók Béla

Arkangyalgyermekarc, kérlelhetetlen
Támadó eles éle mintha késsel
Volna hasítva fájo elevenből.
Hallgató szája mosolytalan.
Mi fáj neked?

Vézna, kis óriás. Tested meredő
Szálkaként szúr a térbe fel.
Es körül sajjó gyulladást okoz.
Mint kivont pengét hordod magadat.
Miért haragszol?

Bizony zenéd nem andalító mamor.
Kérlelhetetlen acélszerkezet.
Bús föld alól dübörgő lázadás.
Vad fájdalom, sikoltozó fájdalom.
Ki bántott téged?

A hegedűid vágnak, döfnek kürtjeid.
Karvalykarmokkal csapsz a zongorába,
Es véresen, mint marcangolt madárraj
Rebbszárak szét a felszakított hangok.
Mit énekelsz?

Fáj, hogy nem értik ezt a fájást?
Es szenvedéssel nem szenvedhetik?
Vernek, mért versz. Mit vártál egyebet?
Kellems nem vagy sem mulattató
Veled mi történt?

En tudom, mert én láttalak keresni.
Csongrádi koldus, zord néma tanyák
Között keresni dalt, népdalt, magyart,
Mint jég alatt eleven gyökert.
Es nem találtál.

S melyet találtál, megtalált az téged,
A paraszt bánat elnémitott kinja.
Es Tiszaháton, oláh havason
El nem eresztett többé, es szivedben
A mosoly megfagyott.

Most belőled süvit a bennük fojtott
Lázadó kín, s ók meg nem ismerik.
Es nem is hallják. Kiknek muzsikálad
Az égnek borzadt, kicsorbult kaszákat
Magyar magányban?

Beszélgetés Bartók Bélával

(Részlet)

A szombati nagy sikerű hangversenye után beszélgettünk Bartók Bélával, a magyar művészet és kultúra eme fényes csillagával, aki az igazán nagy embekeket jellemző szerény és halk egyéniségével, az álzenik minden affektált művészkedő póza nélkül közvetlenül beszélt a dolgairól, terveiről — és csak nagynehezen önmagáról.

— Szege [..] a második magyar vidéki város — mondotta a mester —, ahol önálló szerzői estélyt adtam, és mindenesetre nagyon szép fényt vet a város zene-kultúrájára, hogy egy nálunk jó részt még szokatlan és teljesen újszerű művekből összeállított műsorra is teljesen megtelt a terem. Tény az, hogy nálunk a közönség izlésének fejlődésében még jókora utat kell megtennie, hogy a muzsikát önmagáért, a muzsika megnyilvánulásáért szeresse, vagyis hogy a zenében ne csak azt keresse, ami ismert és úgynevezett „fűlbemászó” melódiákra, táncdalokra emlékezteti, hanem

megtalálja a szépet, a hangok erejével kifejezett lelki élményeket is. Külföldön, ahol a zeneköltészet egyes iskolái közt megvolt a fokozatos átmenet egész a legújabbakig, ott mindenesetre egyáltalán több megértést találnak ezek a zeneművek, mint minálunk, ahol a szakadék nagyobb és még nem eléggé áthidalta a régi és az újabb törekvű iskolák között.

— Hogy jelenleg min dolgozom? Befejezés előtt áll a Lengyel Menyhért Csodálatos mandarinjából készült pantomim-muzsikám... Ezenkívül legközelebb műsorra kerül az új hegedű-zongora szonátám. Januárban pedig Frankfurtba megyek, ahol egy szerre mutatják be A kékszakáll herceg című operát és A fából faragott királyfi balettemet. Az erősen magyar ritmusú operaszöveget Czigler Vilmos hírlapíró fordította le németre, a magyaros ritmus teljes megőrzésére! (Friss Hírek, 1921. nov. 9.)

A KOPINT jelenti

Drágul az arany és az ezüst

Ismét emelkedik a nemesfémek részvényeinek értéke, a múlt heti csökkenés után. Az arany ára — bár még nem éri el az 500 dollárt unciánként —, 3,5%-kal, az ezüsté 3%-kal magasabb. Hasonló változást mutat a platina jegyzése is, e nemesfém 5-7%-kal lett drágább. Az egyéb nem nemesfémek piacán nyugalom van. Alig 1-2%-kal csökkent 1 hét alatt a búza, a kukorica, a zab (2,5%) jegyzése. Stagnál a rozs kereslete a winniepegi tőzsdén. Egyes terményeknél viszont újra enyhén emelkedő tenden-

ciával számolhatunk. Így a kanadai tőzsdén a zab, arpa, búza, lenmag, repcemag részvényei 1-2%-kal felértékelődtek. A New York-i tőzsdén a szójaolaj 4,6%-kal lett drágább fontonként. A cukorrészvények értékének csökkenése már két hete tart, a nyerscukoré Londonban 10%-kal, a finomítotté 5%-kal csökkent. 2-4%-kal esett a kávé jegyzése is. A kakaó ára New Yorkban kéthetes csökkenés után, csütörtökön ismét elérte a 2000 dolláros szintet tonnánként.

DEVIZÁK

1981. MÁRCIUS 12.

1 USA DOLLÁR értéke az egyes országok pénznemében:

Bécs	14,903	—	15,003
Brüsszel	34,65	—	34,75
Párizs	4,9790	—	4,9900
Frankfurt	2,1130	—	2,1145
Milánó	1024,50	—	1025,00
Amszterdam	2,3405	—	2,3415
Tokió			207,15

1 ANGOL FONT értéke USA dollárban:

London	2,2195	—	2,2205
--------	--------	---	--------

NEMZETKÖZI ARANY dollár/finom uncia:

Zürich	477,00	—	480,00
London			476,00

Egy hét a világgazdaságban

Puhul a közös piaci acél

Nyugat-Európában e napokban az az iparág okozza a legnagyobb gondot. A probléma, melyet az EGK illetékes miniszterei a közelmúltban több fordulóban is megvitatnak, a következő: hogyan lehet az acélpiacon uralkodó krízishelyzetet rövid távon úgy felszámolni, hogy a megoldás egyben a Közös Piac acélpiacon távoli strukturális átalakítását is szolgálja.

A szakma, persze, nincs egyedül azon a listán, mely meglehetősen sok fejfájást okoz manapság a politikuskok és a gazdaságirányítónak. Társaival — a textiliparral és a hajógyártással — együtt az ágazatot az jellemzi, hogy normális piaci feltételek mellett egyszerűen képtelen saját erejéből versenyképessé válni. Következésképpen: elkerülhetetlen a hatóságok valamilyen formában való beavatkozása. Ez sokféle módon történhet. Gyakran protekcionista intézkedésekkel kizárják a konkurens külföldi szállítót a piacról. Más esetben a veszélyeztetett termelő állami támogatást kap. Mindenképpen a hatóságok a piaci helyzetet kívánják a szóban forgó iparág igényeihez alakítani, mivel az a piaci viszonyokhoz idomulni nem tud.

Tavaly novemberben az EGK kemény intézkedésekre kényszerült, az acéltermelésre kötelező kvótákat vezettek be. 1979 utolsó negyedét véve bázisnak, a kibocsátás „plafonja” 1980 utolsó negyedében 14 százalékkal elmaradt, 1981 első három hónapjában pedig a csökkentés 16 százalékos volt. A miniszterek mostani találkozásójukon még a fentiekben is tovább mentek, április és június között az iparágban a bázistól 20 százalékkal elmaradó termelési szintet engedélyezték 1981. július 1-vel azonban a korlátozások várhatóan megszűnnek, s a szakértők véleménye szerint az érintett üzemek „kartelljének” kell majd felváltani a szoros szabályozást. Még egy kérdésben azonos volt most a különböző országokat képviselő iparpolitikusok véleménye: az acélpiacon nyújtott állami szubvenciókat „elvíleg” 1983. július 1-ig megszüntetik. Ez a megfogalmazás önmagában tükrözi az ellentmondásos helyzetet. Az „elvíleg” kitétel alkalmas adhat arra, hogy „a gyakorlatban”, persze, „kivételesen” és nyilvánvalóan „átmenetileg”, valamely kormány továbbra is pénzt juttathasson szövetségességek nélkül bamba jutott gyáraiknak.

Való igaz, ha egy acélmű nem elég hatékony, azt képtelenség, mondjuk, vegytisztításra állítani, legyen bár az utóbbi tevékenység iránt a lakosság keres-

lete növekvő és kielégíthetetlen... Az sem vitatható, hogy adott esetben egy feleslegessé váló szövegön aligha tud a meglevő szakismeretivel, mondjuk, a mikroelektronikában helytállni. A realitás csak a legvégső esetben lehet a gyár teljes felszámolása, a közvetlen cél általában a veszteséges termelés racionalizálása, versenyképes termékszerkezet megválasztása, a költségcsökkentés. Elméletileg van tehát kiút a dilemmából. A felelt tőkés országok először 1978-ban deklarálták, hogy a „problémás” iparágaknak nyújtott állami támogatásnak a versenyképessé válást, az alkalmazkodást kell elősegítenie, és nem pedig a meglevő veszteséges tevékenység konzerválását.

Igaz ugyanis, hogy a mesterségesen megvédett termelés „pótolja” az importot. Az sem vitatható — csak a kihatás nehezebben számszerűsíthető — azonban, hogy a világgazdasági árak feletti szinten a beföldi továbbfelhasználóra kényszerített hazai termék a kivitel versenyképességét rontja, ám a kevésbé termelékeny üzemek mindenképpen javítják a foglalkoztatási helyzetet. Az is igaz azonban, hogy a mesterségesen életben tartott üzemek dolgozói nem mehetnek olyan területre, ahol több nemzeti jövedelmet termelhetnének, és egyéni keresetük is várhatóan kedvezőbbben alakulna. Végül: az állami költségvetés ugyan képes lenne egy adott üzem veszteségét eltüntetni, azonban már megfelelő exportartát képtelen „biztosítani”. Ha tehát egy országban sok a nem hatékony üzem, úgy annak cserearányai is valószínűleg folyamatosan romlanak. A cserearányromlás pedig a felhasználható nemzeti jövedelem csökkenését jelenti. Vagyis: az árvesztés talán éppen azt a nemzeti jövedelmet viszi el (részben), melyet a támogatott üzem vagy iparág termel. Olyan kapacitásokkal pedig, melyek termékeire egyáltalán nincs fizetőképes kereslet, egyszerűen nincs mit tenni.

Ez a helyzet egyébként az acélal is. Míg ugyanis egy átlagos üzem Nyugat-Európában évente 2,3 millió tonna acélt állít elő, addig Japán versenytársa csaknem 70 százalékkal többet. Ha az EGK acélpiacon is elér erre a termelékenységi szintre, úgy aligha lesz szüksége arra, hogy válságprogramokkal védjék meg. Minél tovább védik állami támogatással, protekcionizmussal, annál később ér el ide.

Gonda György—Szentgáli Péter

Gépipari dilemma

Vélemények és tények — Igények, teljesítmények — Elmaradás az exportban

A hírek új termékekről, korszerűsítésről, dinamikus termelésről számolnak be. Nap mint nap olvashatók az újságban. A számok a termelés és a tőkés kivitel tervezettől való elmaradásáról beszélnek. A gépiparról van szó. Arról az ágazatról, amelyet különféle szinteken és különböző irányítási területeken sokféleképpen ítélnék meg.

Idő kell hozzá...

Zavarba ejtő ez a véleménykavalkád, a körvonalazódó ellentmondásos kép; olyannyira, hogy a laikus esetleg már fel is adja, hogy értse lényegét, hogy kiderítse, mire képes a gépipar, s mire nem. Kádár Józsefet, az Ipari Minisztérium főosztályvezető-helyettesét kértük ezúttal, segítsen eligazodni a jelenségek és számok egymásnak sokszor ellentmondó világában.

— A gépipar tavaly sem a termelési, sem a tőkés exporttervet nem teljesítette. Összességében az elmúlt 5 évben is elmaradt a tervezett tőkés kivitteltől. Nem túlzottak a népgazdasági igények?

— Így nem szabad általánosítani. Nem lehet a környezettel elvonatkoztatott kategorikus véleményt mondani. Tavaly például a megváltozott ármechanizmus is előidézt problémákat, vállalati óvatosságot. Az exportban elért nyereség ugyanis a beföldi hasznot is befolyásolja. Ha kimaradnak a kevés eredményt hozó termékek, nyilvánvalóan relative itthon is magasabb nyereséget lehet érvényesíteni. A másik meghatározó jelenség a világgazdasági recesszió. Lanyha piaci helyzetben nehéz az eladást növelni, ehhez a korábbiaknál lényegesen céltudatosabb, keményebb kereskedelmi munkára van szükség. A fizetési egyensúly javítása az import lassúbb növekedéséhez vezetett, ami hosszabb távon a kivittelt is érinti.

— Ezek a gondok a többi ágazatot is sújtják. Szembetűnő elmaradás azonban főleg a gépiparról következett be. Sokan ezt a gépipar kifogásolható korszerűsítésével magyarázzák.

— Ez megint túlzó általánosítás. Természetesen itt is akadnak korszerűtlen cikkek, összességében azonban a gépipar termékei korszerűek. Hogy pontosítani a fogalmat: itt műszaki jellemzőiről, technológiáról van szó. Ami kifogásolható, az az alkatrészellátás, a gyártó bázisok rugalmatlansága, az üzembiztonság. Vagy éppen a megjelenési forma. Vegyünk egy konkrét példát: több vállalat társult egy komplex moduloknyha összeállítására. A berendezések — a tűzhely, a páraelszívó, a grillstű, a hűtőgép — korszerűek, jó megjelenésűek, a bűtör azonban sematikus, csak kevés változatban kapható. Így, persze szó sem lehet tőkés piaci értékesítésről. De itt sem a gyártmányok korszerűségéről van szó.

— A végeredményt tekintve, persze, ugyanoda jutunk...

— Egyáltalán nem. Ha a műszaki tudás, színvonal már megvan, könnyebben lehet a többi

feltételen javítani. Elvben leg-alábbis. A gyakorlatban azonban idő kell hozzá, hogy megváltozzon a szemlélet, hogy ezt is leg-alább olyan fontosnak tartás, mint a technológiát. És persze, lényegesen jobb kereskedelmi munkára lenne szükség a tőkés export növeléséhez. Mivel a gazdaságosság alapkövetelmény, leg-alább az infláció mértékének megfelelően kell növelni az árat. Hogy ezzel együtt a nyereség is emelkedjen, vagy legalábbis ne csökkenjen, az itthoni költséget mérsékelni kell.

— Ha egy vállalatnak az éri meg inkább, hogy kevesebbet, de jó nyereséggel exportáljon, akkor nemigen lehet arra számítani, hogy a kialakult tendencia megváltozzék. Vagy tévedek?

— Elvben ez igaz. De akkor csökkenteni kellene a termelést is, hiszen a magyar piac felvevőképessége korlátozott. Egy-egy évben elfogadható lehet a termelés csökkenése, de rendszeresen nem. A termelés és ezzel az export visszafogásából senki sem tudja a nyereséget növelni. Nem valószínű ugyanis, hogy olyan nagy haszonnal lehetne a többi értékesíteni, hogy az teljesen kárpótolja a kieső termelést. Sokkal valószínűbb, hogy a vállalat arra is rákényszerül, hogy rövid távon a saját érdekei ellen dolgozzon és törődjön a dollárbevételei tömegével is. Így hosszú távon azért kialakíthat optimális kereskedelempolitikát, ami a vállalati érdekekkel is megfelel, s a gazdaságpolitikába is illeszkedik.

Háttérhíry

— Említette, hogy a gépipar korszerűsége általában jó, csak egy-két területen akadnak gondok. Ugy gondolom, az egyik ilyen a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás. Ebből is az utóbbi. Sokan elfogadhatatlannak tartják, hogy éppen a legnaqyobb exportőr ágazatnak nincs meg a hazai gépipari háttér.

— A mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártást hosszú ideig jelentőségénél kisebb mértékben fejlesztették. Az utóbbi időben a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártás. Ebből is az utóbbi. Sokan elfogadhatatlannak tartják, hogy éppen a legnaqyobb exportőr ágazatnak nincs meg a hazai gépipari háttér.

— Ha ki kellene emelni néhány területet, ahol az átlagosnál jobb az eredmények, melyeket említene meg?

— A műszeripart, az elektronikát, például a számítógépet, az energetikai gépgyártást, valamint a járműipart. Az ágazati megjelenésnél pontosabb, ha azt mondom, az egyedi gépek gyártásában arattunk több babért. Itt ugyanis érvényesülhetnek előnyeink — például a jó műszaki tervezői gárda — s elkerülhetők az adottságainkból következő hát-

rányok. Például a szűk belső piac miatt biztonsággal nem tervezhetünk nagy szeriát. Nem véletlen, hogy az utóbbi években az egyedi nagyberendezést gyártók — például a Ganz-MÁVAG, az MHD, az Aprítógépgyár, a Láng Gépgyár stb. — a recesszió ellenére növelték az exportot és nyereségüket! És az sem véletlen, hogy éppen a tömegcikkgyártásban érzékelhető némi lemaradás. Itt ugyanis elegendhetetlen a nagy szeria; ha ez nincs, akkor a gépeket 20 évig is kell működtetni, hogy amortizálódjanak. Nagy sorozat hiányában a termelés drága, gazdaságtalan lehet; elavult gépparkkal viszont nem lehet korszerű termékeket gyártani. Ezen a területen még sok tennivaló van...

— A nehezebb gazdasági helyzet a fejlesztési lehetőségeket is visszafogja. Ez viszont hosszú távon mindenképpen a korszerűség ellen hat.

Ösztönözni a gyártókat

— A következő öt évben népgazdasági szinten körülbelül 100 milliárd forinttal többet irányoztak elő beruházásra. Tehát nem igaz az, hogy kevesebb lesz a pénz. Az viszont biztos, hogy központi forráshoz — például hitelhez — nehezebb lesz hozzájutni. Vannak preferált célok — így a tőkés export növelése —, s ezeket a jövőben is előnyben részesítik. De csak akkor, ha garancia lesz a vállalt kötelezettségek teljesítésére. Ezért esetenként a külkereskedelmi vállalatnak is anyagi felelősséget kell vállalnia.

— A hitelhez azonban saját forrás is szükséges. Vannak olyan gyártási területek, ahol sokincs elegendő fejlesztési alap. Itt főleg a háttérparra gondolok. Mi lesz ezzel a területtel?

— Tisztázzuk először is a háttérpar fogalmát, mert tapasztalatom szerint ezt is sokféleképpen értelmezik. A gépiparban azok a gyártmányok tartoznak ide véleményem szerint, amelyek szabványosítottak, vagy szabványosíthatók, így adaptálhatók a gépekhez, illetve azoktól függetlenül is elkészíthetők, s a boltokban külön is lehet kapni. Például a szivattyúk, csavarok, villanymotorok stb. tartoznak ide; azok a termékek, amelyekből nagy tömegben sokféle van szükség. A gyakorlatban valamely árufelelőség állandóan hiányzik, nem lehet egyik napról a másikra beszerezni. S mivel ezeket nem is igen tartják raktáron, ha szükség van rájuk, mindig újra kell gyártani. Ha megnézzük a gépipari importot, jelentős része tipikusan háttérpari termékből adódik. Ezek olcsók, csak kis haszonnal lehet gyártani őket, így kevés a vállalkozó. Hiányuk viszont egy egész iparágat visszavethet. Ez az a terület, ahol a jövőben nagyon komoly fejlesztésekre van szükség. Hogy így legyen, valószínűleg ösztönözni kell a gyártókat. Ha itt előrelépünk, az egész gépiparban érezhető lenne kedvező hatása.

Kocsi Ilona

Lipcse

Vásárnyitás

Félmillió látogatót várnak a ma megnyíló lipcsei vásárra. A világ legnagyobb szakvásárán 67 országból több mint 9 ezer kiállító vesz részt. Magyarországot több mint 4 ezer négyzetméter kiállítási területen 33 külkereskedelmi vállalat képviseli.

A vásár fontos gazdasági-kereskedelmi tárgyalások — köztük magyar—NDK megbeszélések — színhelye lesz. A lipcsei vásár részeként vasárnap megnyílik a hagyományos nemzetközi könyvvásár is.

Értékelemzési pályázat

A Pénzügyminisztérium, az Országos Tervhivatal, az Országos Anyag- és Árhivatal és az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság az értékelemzési hazai elterjesztése és rendszeres alkalmazása érdekében pályázatot hirdet a technológiai energiafelhasználás és a termékek energiafogyasztásának értékelemzésével történő csökkentésére.

Pályázni olyan, a jelentkezés elfogadásáig meg nem kez-

dett értékelemzési munkákkal lehet, amelynek fő (kiemelt) célja a termelőnél és a felhasználónál (fogyasztónál) az energiafelhasználás csökkentése.

A pályázat nyílt, jelentkezhet bármely gazdálkodó szervezet 1981. április 30-ig bezárolag. A részletes pályázati kiírást a Pénzügyi Közlöny 1981. évi 4. száma tartalmazza.

A Pravda elemzése a szovjet javaslatokról és azok nyugati fogadtatásáról

(MTI) A Pravda szombati számában Alekszej Petrov aláírásával terjedelmes cikk jelent meg Leonyid Brezsnyevnek az SZKP XXVI. kongresszusán előterjesztett javaslatai nyugati fogadtatásáról.

Szavakban sem Washingtonban, sem Bonnban, sem Londonban nem tagadják azt, hogy nagy fontosságú a kelet-nyugati kapcsolatok fenntartása, hogy szükség van a Szovjetunió új konstruktív kezdeményezéseinek gondos tanulmányozására. Közlebről nézve azonban kitűnik, hogy a „gondos tanulmányozás” jeleszávan a NATO egyes tagjai inkább azt értik, hogy az újrafelfegyverzésről korábban elfogadott határozatok alapján kidolgozzák álláspontjukat. Az NSZK külügyminisztere például habozás nélkül kijelenti, hogy „a leszerelésről és a fegyverzet korlátozásáról folytatandó tárgyalások előfeltétele a NATO határozatának (a katonai tömb hadipotenciáljának megnöveléséről hozott határozat) teljesítése.”

Különösen nagy erővel próbálják meghamisítani a közép-határtávolságú nukleáris eszközök európai moratóriumára vonatkozó javaslatot. Bonnban egészen odáig mentek el, hogy az új szovjet javaslatot igyekeznek visszalépcsésként feltüntetni ahhoz képest, amit 1979. október 6-án Leonyid Brezsnyev terjesztett elő berlini beszédében. A befagyasz-

tasra vonatkozó javaslat nem áll ellentétben az októberi javaslatokkal. Tény, hogy a Szovjetunió 1980-ban és 1981-ben korszerűbb rakétákkal váltotta fel a már kiszolgált fegyverrendszereket. Ugyanezt tették és teszik a NATO-országokban is. Mindez egyelőre nem változtatott Európában a nukleáris fegyverzet paritásán, ha mindent számításba veszünk. Abban a vonatkozásban sem változott semmi, hogy a Nyugaton SS-20 típusnak nevezett szovjet rakéták változatlanul nem érik el az Egyesült Államok területét és így nem változtatják meg azt a globális egyensúlyt, amely az amerikai álláspont következtében mindezekig nem ratifikált SALT-2. szerződés aláírása idején állt fenn.

Nyugat-európai személyiségek ez utóbbi érvet gyakran azzal próbálják kivédeni, hogy arra hivatkoznak: Európa számára az SS-20 típusú rakéták hadászati fegyvereket jelentenek. Ha ezt komolyan gondolják, akkor az említett személyiségeknek számításba kell venniük azokat a nyugati fegyvereket is, amelyek azonos kritériumok alapján hadászati fegyverek az NDK, Csehszlovákia, Lengyelország és más szocialista országok szempontjából. Az ilyen számítás azt bizonyítja, hogy a Nyugaton túlsúly van mind a hordozóeszközök, mind pedig a nukleáris tölteteket illetően.

A Szovjetunió azt javasolja, hogy haladéktalanul kezdjék meg a tárgyalásokat, s a kezdet pillanatában fagyasszanak be minden olyan programot, amely új közép-határtávolságú nukleáris rakétaeszközök telepítését, vagy azok minőségének javítását irányozza elő Európában. Magától értetődően a tárgyalások során az Európában meglévő nukleáris fegyverek számának és minőségének minden összefüggését meg lehet vitatni. Ehhez azonban meg kell kezdeni a párbeszédet, amihez viszont arra van szükség, hogy adják fel a hiábavaló kísérleteket a Szovjetunió mozdulatlanlanságba történő kényszerítésére — akkor, amikor az Egyesült Államok a Szovjetunió és szövetségesei nemzeti biztonsága ellen irányuló katonai doktrína megvalósítására teszi alkalmassá Nyugat-Európát.

A szovjet rakéták száma egyenes összefüggésben áll a nyugati rakéták számával, a Nyugat álláspontjával, azzal, kiegészítve az Egyesült Államok és szövetségesei az ésszerű megállapodásra. Ha megvalósítják a NATO brüsszeli döntését, akkor ez jelentős mértékben bonyolítja a helyzetet és feltétlenül kihat a Szovjetunió és valamennyi olyan ország viszonyára, amely a szovjet államot fenyegető fegyverek elhelyezésére bocsátja rendelkezésre területét — írja a Pravda.

Szovjet-amerikai viszony

Haig a kapcsolattfelvétel lehetőségéről

(MTI) Alexander Haig amerikai külügyminiszter pénteken két alkalommal is nyilatkozott a szovjet-amerikai viszonyról. Közölte, hogy Reagan elnök „kellő időben” válaszolni fog Leonyid Brezsnyev levelére, de Washington először egyeztetni álláspontját szövetségeseivel.

A külügyminiszter újságróknak, majd a PBS televíziós állomásnak adott nyilatkozatában kijelentette: a csúcstalálkozóra úgy kerülhet sor, „amilyen mértékben a Szovjetunió felhagy illegális intervencionizmusával”.

Ugyanakkor megerősítette, hogy az Egyesült Államok nem akarja elszigetelni a Szovjetuniót. Bár összekapcsolta a csúcstalálkozó megtartását Afganisztán ügyével, most azt mondotta, hogy a szovjet csapatok Afganisztánból való kivonását nem tartja a csúcserőkezlet előfeltételének. A State Department vezetője kilátásba helyezte a kapcsolattfelvételt Dobrinyin washingtoni szovjet nagykövettel, valamint a szélesebb párbeszéd megkezdését „a miniszteri szintnél alacsonyabban”.

Ismét laknak a Szaljuton

Ismét laknak a Szaljuton

(MTI) Összekapcsolták a Szozuz T-4 űrhajót a Szaljut űrállomásból és a korábban célhoz ért Progressz 12. teherűrhajóból álló kozmikus komplexummal. Az újabb szovjet űrrepülőcsoport már meg is kezdte a munkát az űrállomáson.

Vlagyimir Kovaljonok és Viktor Szavinyih hozzáfogott a Szaljut berendezéseinek módszeres ellenőrzéséhez, a hibás alkatrészek kiszerezéséhez és cseréjéhez, az elhelyezkedéshez és a kirokodáshoz. Az űrhajósokat már kész raktár várta az űrállomáson, a Progressz 12. teherűrhajó ugyanis jóval előttük a helyszínre szállította a szükséges felszerelést, élelmet, de maguk is mintegy 100 kilóval több terhet tudtak eljuttatni a célhoz a megszokottnál, mivel a háromszemélyes kabin harmadik utasa helyett hasznos terhet vihettek magukkal.

A pakisztáni politikai foglyok kálváriája

(Reuters) Közép-európai idő szerint néhány perccel 19 óra előtt Athénban szállt le a szíriai légitársaság repülőgépe, amelynek az eredeti tervek szerint Tripóliba kellett volna vinnie a pakisztáni hatóságok által szabadon engedett 54 pakisztáni politikai foglyot.

A hírügynökségek — pakisztáni források alapján — a délutáni órákban jelentették, hogy Líbia végül mégsem fogadja be a pakisztáni foglyokat és a gépeltérítőket. A hírt ugyan líbiai részről nem erősítették meg, de a leszállás engedélyezése tárgyában délután kapcsolattfelvételt volt Asszad és Kadhafi között.

(AFP, UPI) Hafez Asszad felajánlotta, hogy menedékhelyet ad az izslamabadi kormány által szabadon bocsátott 54 pakisztániaknak, s Ziaul Hak pakisztáni államfő „a körülményekre tekintettel” elfogadta az ajánlatot — közölték szombaton a késő esti órákban hivatalos izslamabadi forrásból. A pakisztániakat szállító repülőgép — lapzártakor — Athénból Damaszkusz felé tart.

A PIA légitársaság Boeing 720-as gépe, fedélzetén a túsókkal, legutóbbi jelentések szerint továbbra is Damaszkuszban vesztegel.

Válaszra váró kezdeményezések

Európa nem állhat félre

HIVATALOSAN, DIPLOMÁCIAI ÚTON átadott mintegy tízoldalas levelekben ismertette a nyugat-európai országok kormányfőivel Leonyid Brezsnyev államfő az elmúlt napokban a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVI. kongresszusán, február 23-án előterjesztett szovjet békejavaslatokat, amelyeket az egész világon az újoncnak számító Reagan-kormányzat felelőtlen hidegháborús vagdalkozásainak kontrasztjaként tanulmányozták az egyes kormányok szakértői és felelős ténylezői.

A kormányfőknek küldött személyes levelekhez fűzött nyugati kommentárok szinte egyöntetűen azt sugallják, hogy Leonyid Brezsnyev alapvetően a szovjet-amerikai csúcstalálkozó mihamarabbi megrendezéséhez kér támogatást a nyugat-európai államok vezetőitől, vagyis hogy ők is gyakoroljanak nyomást Ronald Reaganre és csapataira a legmagasabb szintű szovjet-amerikai tanácskozás mielőbbi megtartása érdekében. Mint a nyugati tájékoztatói érveknek általában, ennek az állításnak is van bizonyos alapja, hiszen a két világhrendszer két vezető hatalma legmagasabb szintű képviselőinek találkozója, különösen pedig a korunk realitáit, erőviszonyait figyelembe véve megállapodása például a katonai enyhülést szolgáló kérdésekben az Egyesült Államok szövetségeseinek is érdeke. Ez abból is kitűnik, hogy több nyugat-európai ország kormányfője, Helmut Schmidt kancellárhoz hasonlóan, közölte: sürgősen fogja Reagan elnököt, hogy mielőbb találkozzék Leonyid Brezsnyevvel. Mégis a nyugati polgári interpretáció jobbik esetében a szovjet kormány kezdeményezésének félreértése, rosszabbik esetben pedig szándékos félremagyarázása.

A SZOVJET ÁLLAMFŐ leveleiben hivatalosan is ismertett békejavaslatok közül jó néhány nemcsak az Egyesült Államok, hanem a nyugat-európai országok — köztük a NATO-hoz tartozó államok — is érdekelték. Ilyen például az európai katonai enyhülési és leszerelési értekezlet összehívását elősegítő bizalomerosztó indítvány és a közép-határtávolságú nukleáris rakétaeszközök európai telepítésének moratóriumára tett javaslat. Az USA kormányzatai által Nyugat-Európára kényszerített fegyverkezést ezekben az országokban a társadalom mind szélesebb körű utasítják vissza. S ennek olykor a békepolitikával nem rokonszenvező polgári lapok is kénytelenek hangot adni.

Figyelemre méltó, hogy a nyugatnémet Frankfurter Allgemeine amiatti aggodalmának adott hangot, hogy a Szovjetunió tárgyalási javaslatai Nyugat-Európában erősíthetik azt a mozgalmat, amely szembe fordul a NATO 1979 decemberi fegyverkezési határozatával és elveti a rendkívül magas katonai kiadásokat. Genschner nyugatnémet külügyminiszter hét eleji washingtoni tárgyalásai idején a Zürichben megjelenő International Herald Tribune (IHT) címlapján háromhasábos öles betűkkel közölte: a Genschner Szabaddemokrata Pártjához kapcsolódó ifjúsági szervezet azt követeli, hogy az NSZK vesse el az amerikai közép-határtávolságú rakéták európai telepítéséről hozott NATO-döntést, mert az csupán az USA érdekeit képviseli. Szintén az IHT az olvasók levelei között publikálta a zürichi Janet Bruin leletét, amelyben neheztelést fejezte ki a lap egyik cikke miatt, amelyik megbélyegezte a neutronfegyver ellen tüntető hollandokat, nyugatnémeteket és belgákat, majd azt írta: „A szárnyas rakéták, a Pershing-2 rakéták európai telepítéséről hozott döntés, az amerikai hadügyminiszter bejelentése a neutronfegyver esetleges európai telepítéséről, a háború veszélyét növelő konfrontációs légkör felerosztódése jogosan kelt aggodalmat Európa népeiben. Szeretném remélni, hogy az európaiak az eddigiekénél népesebb számban

mennek az utcára, és követelik a fegyverkezési verseny megfékezését, mielőtt még elpusztulna az emberiség. Az egyetlen biztonság a leszerelés.”

A EURÓPAI NUKLEÁRIS RAKÉTA-FEJVEREK moratóriumára vonatkozó szovjet javaslat nemcsak a Fehér Háznak, hanem a nyugat-európai országok kormányainak is szól. Az európai nukleáris rakétafejverek felhalmozásának megfékezésével kapcsolatos tárgyalásokat a nyugat-európai országok vezetői nem bízhatják kizárólag a Reagan-kormányzatra, még akkor sem, ha az eurorakétákkal kapcsolatos tárgyalásokat — mint az olasz kormány március 11-i ülése után Lagorio hadügyminiszter közölte — Olaszország és a többi európai NATO-állam a NATO szerződéseivel összhangban az Egyesült Államokra bízta. A Brezsnyev elnök üzeneteire reagáló nyugati kormányzati személyiségek — így Genschner külügyminiszter — kijelentései arra utalnak, hogy a NATO egyes fórumain, például a NATO-tanácsban még ebben a hónapban napirendre kívánják tűzni az eurorakéták korlátozásának kérdését. A NATO fórumain megkezdődő tanácskozás azonban Haig amerikai külügyminiszter megnyilatkozásaiából ítélve olyan egyoldalú konzultációnak ígérkezik, amelyen a nyugat-európai kormányoknak lényegében ellenvetés nélkül tudomásul kell venniük az amerikai kormányzat elhatározását. S az ilyen konzultációktól aligha lehet várni a megoldást elősegítő javaslatokat, amikor a Fehér Ház a jelenlegi lépéséből ítélve a „főlény pozíciójából” kíván tárgyalni a Szovjetunióval, s az amerikai kormányzat nevében Haig így beszélt: „Nem keltett bennünk különösebben mély benyomást az eurostratégiai fegyverek moratóriumára vonatkozó szovjet indítvány.”

A NATO fórumain sorra kerülő konzultációkon a Reagan-kormányzat fokozott fegyverkezési programjának megfelelő javaslatokat szándékozik ráerősíteni nyugat-európai szövetségeseire, azzal a jelszóval — amit egy müncheni tanácskozáson Frank Carlucci hadügyminiszter-helyettes ki is nyilvánított —, hogy Nyugat-Európa gazdasági teljesítménye ma már felülmúlja az Egyesült Államokét, s ennek megfelelő arányban vegye ki a részét a fegyverkezéssel. Az ötvenes évtized hidegháborús törekvéseit felelőztető, a katonai fölény visszaszerzését hájszóló Reagan-csapat tagjai nem akarják észrevenni, hogy a közben gazdaságilag és politikailag megerősödött nyugat-európai szövetségeseik érdekei nem feltétlenül eveznek meg minden esetben az USA törekvéseivel. Erre a müncheni tanácskozáson néhány nyugat-európai katonai szakértő Carluccinak nagyon halkán ugyan tett is célzást. Ezt a nyugat-európai országok vezetői a szovjet javaslatokra adott eddigi nyilatkozataikban nem merték hangosan kimondani. Nem meglepő tehát, hogy a Reagan-csapat tagjai nem vették tudomásul Helmut Schmidt nyugatnémet kancellárnak azt a közlését, hogy az amerikai közép-határtávolságú nukleáris rakéták nyugat-európai telepítését hosszú és kemény tárgyalások segítségével még el lehet kerülni. Egyébként ezt mondja ki a Szovjetunió javaslata is. Erről kellene meggyőződni a nyugat-európaiaknak Reagan elnök csapatát a NATO fórumain.

A BRÜSSZELI FÓHADISZÁLLÁS NATO-diplomatái — akik sorozatos tanácskozáson elemzik a szovjet javaslatokat — elismerik: Leonyid Brezsnyev üzenetét nagyon komolyan kell venni. Jó lenne, ha ez a felismerés az érdemi válaszok meghozatalakor is kifejeződne, s ennek érdekében Nyugat-Európa nem állna félre.

Bögös László

Olaszország és a szibériai gázvezetékek

(MTI) Olaszország elvileg érdekesnek tartja a szibériai gázvezetékek tervét és kész elkezdni a vele kapcsolatos tárgyalásokat — jelentette ki Enrico Manca olasz külkereskedelmi miniszter annak a szovjet küldöttségnek, amely a vegyes bizottság ülésén tartózkodik Rómában. A találkozóról péntek este kiadott hivatalos közlemény szerint Nyikolaj Komarov szovjet külkereskedelmi minisz-

terhelyettes az olasz miniszter tudomására hozta, hogy a szovjet delegáció már meg is alakult, és bármikor kész Rómába utazni, vagy Moszkvában fogadni az olasz küldöttséget. Felvetette annak tervét is, hogy a FIAT Művek kapcsolódják be annak a traktorgyárnak a felépítésébe, amely évente 90 ezer traktort állítana elő a Szovjetunióban.

A Lengyel Demokrata Párt a válság politikai megoldását szorgalmazza

(MTI) Varsóban szombaton megkezdődött a mintegy 115 ezer tagot számláló Lengyel Demokrata Párt XII. kongresszusa. A főként értelmiségieket, kisiparosokat tömörítő párt központi bizottságának politikai programadó referátumát Tadeusz Mlynczak, a KB elnöke terjesztette elő. A tanácskozáson képviselteti magát a két szövetségi párt is: a Lengyel Egyesült Munkáspárti küldöttségét Stanislaw Kania, a KB első titkára, a Lengyel Egyesült Paraszt-párt delegációját Stanislaw Gucwa, az országos bizottság elnöke vezeti.

A referátumban Tadeusz Mlynczak a többi között hangsúlyozta: Az országot sújtó válság nemcsak problémákat, hanem pozitív változásokat is idézett elő, amelyek nyomán „Lengyelország a szocializmus építésének olyan, minőségileg új korszaka előtt áll, amely-

nek jellemző vonása a demokratizálás lesz”. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a problémák kizárólag politikai és kizárólag saját eszközökkel oldódjanak meg.

Ezután Stanislaw Kania kivánt eredményes munkát a kongresszusnak. Rámutatott, hogy a LEMP továbbra is szilárdan arra törekszik, hogy végbemenjen a megújulási folyamat, és garanciák jöjjenek létre az újabb válságok, torzulások megakadályozására. Szövetségben a két másik párttal, „megvan az erőnk ahhoz, hogy szembeszegüljünk azokkal, akik a megújulásról beszélve, azzal a hátsó gondolattal lépnek föl, hogy letérítsék országunkat a szocialista útról, kettős hatalmat alakítsanak ki, és meggyengítsék szövetségi kapcsolatainkat a szocialista közösség országaival”.

Közös autóink

Négy nagy egyezmény — Magyar-szovjet járműipari együttműködés

— Nem akarunk több buszt gyártani, „csak” korszerűbbeket. Olyanokat is, amelyek már nem benzinnel, hanem dizelolajjal közlekednek, és abból keveset fogyasztanak.

Alekszandr Szlegy, a Lvovi autógyár igazgatója így foglalta össze fejlesztési törekvéseit.

— A szovjet tervezők tehát most elsősorban energiatakarékos konstrukciókra törekednek?

— Azt hiszem ismert, hogy a szovjet gyártmányok fő jellemzője eddig a robusztus felépítés volt. Most azonban az anyag- és energiatakarékoság szempontjai kerültek előtérbe, s ezért nagy lehetőségeink vannak a gyártási együttműködésre a magyar partnerekkel.

Az igazgató hosszan sorolja, mi mindenben működtek együtt már eddig is a magyarokkal. Közismert, hogy a Lvoviak járműveit Rába hátsóhidakkal készülnék. A városi autókba szerelt automata sebességváltók kikísérletésében a Csepel Autógyár a partnerük, és közösen dolgoznak a további fejlesztésen is.

A dizelprogram

A szovjet és a magyar autógyár közötti együttműködés több évtizedes múltra tekinthet vissza. A magyar autókülkereskedelm forgalmának — exportban, importban egyaránt — mintegy fele a Szovjetunióval valósul meg. A forgalmon belül különleges szerep jut a kooperációs és szakosítási megállapodásokon alapuló munkamegosztásnak. Ilyen megállapodások adnak keretet a két ország közötti autógyári külkereskedelm több, mint hetven százalékának.

A szovjet és a magyar vállalatok jelenleg négy nagy járműipari együttműködési egyezmény alapján dolgoznak közösen, ezekről kértünk tájékoztatást Hollósy Páltól, a MOGÜRT Külkereskedelmi Vállalat kereskedelmi igazgatójától.

— A két ország autógyárának szakosodását és a közlekedési igények kölcsönös kielégítését foglalja magában az autógyári késztermékek szakosítási és kooperációs egyezménye. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy Magyarország Ikarus autóbuzsokat, a szovjet fél pedig különböző típusú teher- és személygépkocsikat szállít. Egyúttal mindkét fél kötelezettséget és felelősséget vállal a szállított járművek zavartalan működéséért, a megfelelő alkatrész- és szervizellátásért. A másik nagy jelentőségű megállapodás az autógyári részegységek szakosítási és kooperációs egyezménye. Ennek keretében szállítunk hátsóhidakat a szovjet autóbusz- és trolibuszgyártás részére; ellentétképp elsődlegesen vásárolunk a Szovjetunióból. Végül a két ország közötti kooperáció teremtett lehetőséget a nagy darabszámú és világszínvonalat elért magyar hátsóhid-

gyártás kifejlesztéséhez. Miután Magyarországon nincs személygépkocsi-gyártás, igen jelentős számunkra az úgynevezett VAZ-kooperációs szerződés.

Az autóbuszgyártáshoz kapcsolódó együttműködésről az Összszövetségi Kísérleti és Tervező Intézetben Vsevolod Gnyipovics műszaki igazgatóhelyettesével beszélgettünk. Ez az intézet korábban a Lvovi autógyár műszaki fejlesztési irodája, majd kísérleti laboratóriuma volt. Öt éve azonban önállósult, és az Orosz Köztársaság autóbusz- és trolibuszgyártása számára ez az intézet végzi a kutatásokat, a szabadalmak és know-how-k ügyintézését, honosítását. Valamennyi autóbuszgyártat innen látnak el műszaki-kereskedelmi információkkal, dokumentációval, sőt, a buszok tesztvizsgálatait is itt végzik.

Áruszállítás és kooperáció

— Ennek az új autóbuszcsaládnak az első tagjai Lvovban már az utcán vannak — a „null”-széria utasokat szállít. Ebbe a járműbe már nem csupán egy-egy lényeges elemet építünk be egy-egy gyártmányból, már a gyártás időszakában is többféle együttműködés valósul meg. Először: közös alkatrészpark lesz. Mint ismeretes, a Szovjetunió évente mintegy hétézer Ikarus autóbuzst vásárol és üzemeltet a közúti közlekedésben. Az alkatrész-utánpótlás eddig nem kevés gondot okozott. Ezért 18 olyan alapvető részegység működik majd, amely közös az Ikarus szovjet buszaiban és a likinói buszokban. A másik előny: egyes, eddig Nyugatról importált alkatrészeket lehet beépíteni, ha a jármű a Szovjetunióban közlekedik. A harmadik előny a közös licencvásárlás. A Svájc-ból vásárolt ajtózáró berendezés szabadalmát például a mi gyárunk kapta meg, az Ikarusba épített fűtőberendezés viszont szovjet licencvásárlás eredménye.

Alkatrészekért autó

A Lvovi intézetben megkaptuk a magyar-szovjet busz adatait is. Az 5256-os típus 11 és fél méter hosszú és 240 lóerős KAMAZ-motort működtet. A sebessége — városi busz lévén — maximum 70 kilométer óránként. Huszonnyolc ülőhely lesz benne. A háromajtós változatban 85 személy fér el kényelmesen.

Visszatérve a kooperációs egyezményekre: a negyedik ilyen megállapodás a Csepel Autógyár és a Lvovi autóbuszgyár között épült ki, hidromechanikus sebességváltók közös gyártására. Az egyezmény keretében belül a Lvovi gyár alkatrészeket, tengelyeket, fogaskerekeket kap Magyarországról, ezek fejében komplett automata sebességváltókat szállít. Ezek a GMP típusjelzésű sebességváltók nagymértékben

megkönnyítik az autóbuszvezetők munkáját, csökkentik a fizikai megterhelésüket, tehát javítják a közlekedés biztonságát. Hogyan vélekedik erről az együttműködésről Gnyipovics, a Lvovi intézet igazgatóhelyettese?

— Nagyon jelentősnek tartom ezt a megállapodást, egyebek közt azért, mert ezúttal szovjet és magyar intézetek, vállalatok egész sora működött együtt. A fogaskerekeket például a kijevi Paton Intézet által kikísérletezett elektronsugaras hegesztéssel illesztették össze. A Csepel Autógyár és a magyar Műszeripari Kutató Intézet együttműködésének eredményeként készültek a tengelyek és a fogaskerekek. A sebességváltókat a Lvovi autógyárban szerelik össze, ezután kerülnek az Ikarus autóbuzsokba. Úgy tudom, Pécssett a Volán. Válaszát már tíz ilyen buszt járat. A Szovjetunióban 570 ilyen sebességváltóval ellátott busz közlekedik, és a tapasztalatok nagyon jók: a sebességváltó egyaránt megkíméli a fékrendszert és a motort. A tervek szerint ebben az évben 4300 automatikus sebességváltó készül el Lvovban. Milyenek minősítik a két ország autógyárának együttműködését Budapesten? Hollósy Pál, a MOGÜRT kereskedelmi igazgatója:

Komplex szállítások

— Ha reálisan értékeljük ezeket a kapcsolatokat, mindenképp a pozitívumok kerülnek túlsúlyba. A kooperációs egyezmények és szakosítási megállapodások alapján szállított gyártmányok korszerűsítése folyamatos, és a minőség is általában stabil. Hozzá kell tennem, hogy ezen a területen nem százszázalékosak az eredményeink, de az autógyári termékek minőségi színvonalára eléri vagy meghaladja a gépipar átlagos szintjét. Fontos eredmény a megszületett kooperációs fegyelm. Megállapítható, hogy az együttműködő partnerek hibájából nem történt jelentős fennakadás a termelésben, a szállítások ütemesek, jelentős lemaradások nincsenek. Különösen kedvezőek a tapasztalatok a VAZ (Lada)-kooperáció területén, ahol a részvevő magyar vállalatok többször kaptak jelentős elismerést a szovjet gazdasági vezetéstől.

— Az ideai tervszámokból kitűnik, hogy a kereskedelmi és a kooperációs kapcsolatok tovább fejlődnek. Összesen mintegy hétézer Ikarus autóbuzst, 130 millió rubelért autóbusz-alkatrészt, 14 millióért pedig szervizberendezéseket szállítunk. Fél tonnástól 27 tonnás nagyságú importáltunk használatúkat, összesen mintegy hétézer darabot 1981-ben. Erre az évre eddig csak 25 ezer Lada személygépkocsi szállításában sikerült megállapodni, ez, sajnos, jóval kevesebb, mint az igény.

N. Sándor László,
— Bognár Nándor

Próbázem Bicskén

Precíziós öntöde

Megkezdte a próbázemet hét-főn az ország legkorszerűbb precíziós öntője Bicskén, a Mechanikai Mérőműszerek Gyárának gázautomatika-üzemében. A százmillió forint beruházással, svéd kooperációban épült acél- és alumíniumöntőde a hazai elektronikai ipar számára gyárt nagy pontosságú, bonyolult alakú alkatrészeket, ötvöztött fémidomokat; 200 tonnás évi termelésének felét exportálják.

Az öntvények század milliméteres pontossággal készülnek, tehát nem lesz szükség az apró alkatrészek utólagos felületi meg-

munkálására, ami jelentős anyag- és energiamegtakarítással jár. A precíziós öntődét magyar indukciós és ellenállásfűtésű kemencékkel, svéd formázórobottal és automatikus, tűzálló, anyagadagolóval, valamint vákuumöntő berendezéssel szerelték fel. Az üzem korszerűségét jellemzi, hogy a számítógéppel vezérelt, elektronikus gyorselemző laboratórium húsz másodperc alatt határozza meg az öntvények összetételét.

Az új öntöde a szakaszos termelési próbák után júliusban kezdi az üzemszerű termelést, és az idén száz tonna öntvényt gyárt.

Az USA gazdasága

Gesztus a tőkének

Nagy érdeklődéssel várták a tengerentúlon és Európában egyaránt a megfigyelők Reagan elnök első gazdasági programját. Az elhangzott szöveg voltaképpen az előre kiszivárogtathoz képest újat nem adott, sokakat azonban mégis meglepett merészségével.

Az elnök célpontja az 1982-es költségvetési év, mely 1981. október 1-én kezdődik. (Az 1981-es pénzügyi év költségvetését még Carter készítette elő és az elküldést is hónapokig a demokráta irányították. Itt tehát Reagan csak kisebb módosításokat tervezhet.) Az idősakra a demokráta már készített koncepciót, ez azonban a Fehér Ház új lakói számára elfogadhatatlan. Összefoglaló számokkal mérve: a kiadási oldalt a carteri tervhez képest 43,8 millió dollárral kell csökkenteni, míg a személyi és vállalati jövedelemadók mérséklése révén a bevétel ugyancsak mintegy 54 milliárd dollárral lesz kevesebb.

A reagan recept

Reagan tehát — és ez a lényeg — nem a bevételeket vagy a kiadásokat, hanem általában „a” költségvetést szorítja vissza. Meggyőződése, hogy az állam — többek között a büdzsén keresztül — máris egészségtelenül nagy szerepet játszik és torzítja a piaci folyamatokat egyébként jótékony hatású. A republikánus gazdaságpolitikusok a következőképpen gondolkodnak: a kiadások mérséklődése valószínűleg csökkenteni fogja majd az inflációt, miközben az adóelengedések viszont éppen a kínálati oldalt fogják javítani. Vagyis: az egyik oldalon harc az infláció ellen, a másik oldalon viszont cél a meggyorsított növekedés.

A csomagterv visszhangja érthető módon vegyes. Az elképzelés szakmai kritikát is kap, politikait még többet. A szociális egészségügyi támogatások radikális visszafogását egyaránt sérelmezik a demokráta, a nem fehérek nemzetiségek és a szakszervezetek. Eppen azok, akik amúgy sem tartoznának a kaliforniai elnök hatalmi bázisához. Köztársasági körökben viszont — úgy tűnik — megvan az egyetértés. Az USA-n belül a közvélemény egy meghatározott részének az elnök cselekedete roszkonzenes. Február 5-i beszédében az elnök „gazdasági balsorsról” beszélt és a recessziót, munkanélküliséget és inflációt saját bőrükön érző állampolgárok alighanem egyetértettek vele. A komoly bajok pedig komoly intézkedéseket követelnek. Márpedig Carter idejében teljes négy évig éppen ez — a konzisztens gazdaságpolitika — hiányzott.

Pszichológiai motívumok

Tegyük hozzá: az infláció, mint társadalmi probléma, minden fejlett tőkés országban veszélyesebbnek mutatkozik a munkanélküliségnél. A munkanélküliség ugyanis a lakosságnak csak egy bizonyos hányadát érinti, az

áremelkedés káros hatását viszont mindenképp érzik: egy választást inkább meg lehet nyerni magasabb munkanélküliséggel, mint inflációval. Reagan azonban nem egyoldalúan inflációellenes, bár mindig is az áremelkedés elleni küzdelmet tekintette prioritásnak. Gondolatai között megtalálható „a kínálat növelése” is. Úgy tűnik, hogy az amerikai elgondolások nem állnak messze a legtöbb fejlett tőkés ország kormányának elképzeléseitől.

Ugyanilyen természetes persze, hogy az érintett fejlődő országok részéről a fogadtatás általában negatív, hiszen a csomagterv célba veszi a segélyprogramokat is. A jelenlegi világgazdasági környezetben a tervezett 2,5 milliárd dolláros csökkentést igencsak meg fogják érezni a kedvezményezettek. Végül: valamennyi kiharadt. Az elnök — a kampányban ismételtén tett ígérete ellenére — nem oldotta fel a hírhedt „gabonaembargót”. E probléma tehát továbbra is megterheli a kelet-nyugati kereskedelem légkörét.

Jelenleg még homály fed, mikor is lesz a költségvetési javaslatból költségvetési törvény. A kongresszus hozzáállását ugyanis befolyásolja, hogy a kiadások csökkentése nagyon sok területre kiterjed és mindegyik érintett programnak megvan a maga speciálisan kedvezményezett állama vagy érdekcsoportja. (A „bárd” — mint várható volt — egyedül a katonai költségvetési fejezetet kímélte meg, itt még emelés is elő van irányozva!) Szenvedni fognak a társadalombiztosítási kiadások és az alacsony jövedelműeknek nyújtott élelmiszersegély-program. Kevesebb lesz az iskolai étkeztetés támogatására fordítható összeg is. Csökken az úgynevezett Medicaid-rendszer keretében 49 állam 24 nappali polgárának nyújtott, egészségügyi ellátásra fordítható szövetségi hozzájárulás mértéke is. A javaslat szerint mérséklődik a Tennessee Valley Authority részére nyújtott „olcsó pénz” összege, és kevesebb támogatást kap az Amtrak vasúttársaság.

Vita a láthatáron

Megszűnik a szombati postai kézbesítés is, az adócsökkentés sem talál majd a törvényhozásban általános tetszésre. Reagan ugyanis több kedvezményt kíván adni a magasabb jövedelműeknek, egy évi 100 000 dollár feletti jövedelmű kétéveses kereső a republikánus csomagból évi 2000 dollárt nyer, míg évente csak 17 500 dollárt hozó, hasonló helyzetű kollégája csupán 1000 dollárt profitál. A kongresszus egyes tagjai már most saját külön adócsökkentési elképzeléseikkel álltak elő. Nem lenne tehát meglepő, ha a törvényhozási vita alaposan elhúzódná és a végeredményben a Fehér Ház csak erőfeszítéssel ismerhetné fel saját eredeti elképzeléseinek nyomait...

G. Gy. — Sz. P.

Pályázat logikai játékokra

A kocka bűvöletében...

A magyar játékipar a bűvös kockáról vált ismertté a világpiacra. A Rubik név ma már fogalom. A kocka után hamarosan megszületett a bűvös kígyó, golyó és dominó, amelyek szintén sikert arattak.

Az egyre nagyobb értékű megrendelések bizonyították, hogy az elektronikus szerkezetek korában is kelendőek az egyszerűbb kivitelű, gondolkodásra serkentő logikai játékok. A jó konjunktiúrát azonban nem szabad elszáraztatni: mindig valami új játékkal kell megjelenni a világpiacra. Ezért a Konsumex Külkereskedelmi Vállalat pályázatot tett közre „On gondolkodik, tehát van...” címmel. A pályázat célja, hogy minél több, eredeti ötleten alapuló, nagy tömegben

gyártható, és nemzetközileg is szabadalmaztatható logikai játék kerüljön a bíráló bizottság elé. Az első helyezést 30, a második 20, a harmadik 10 ezer forintot kap az őszi eredményhirdetésen. A Konsumex minden használható ötletet megvásárol a feltalálótól, akár díjazza ezeket, akár nem. A beküldési határidő április 30-ig. A pályázaton amatőrök, vállalati és szövetkezeti kollektívák, matematikusok, kiskereskedők, kisiparosok is részt vehetnek, vagyis mindenki, akinek jó ötlete van.

Mint a Konsumex vezérigazgatója hangsúlyozta, a külkereskedelmi vállalat szabadalmaztatja a pályázatra beérkezett játékokat. (Iakatos)

Társasági szerződés

A Csepel Autógyár és a MOGÜRT Gépjárműkereskedelmi Vállalat társasági szerződést kötött, amelyet hétfőn írt alá a két vezérigazgató.

A Csepel Autógyár az idén termékeinek meghatározott körére önálló exportjogot kapott, ám kézenfekvő, hogy a lehetőségét olyan szervezettel társulva használja ki, amelynek már jól kialakult nemzetközi kapcsolatterülete van.

A most létrehozott társaság tevékenysége a D. 750. típusú járműcsaládba tartozó merev autóbuzsuzavak és speciális rendeltetésű tehergépkocsi exportjára, valamint közúti járműegységek külföldi értékesítésére terjed ki. A szerződésben rögzítették a szellemi termékek közös export-importját.

Mellékleteinkről

Mit kíván az olvasó? – A változások tükré

TÖBB MINT EGY ÉVE jelentettük meg első ízben a Magyar Hírlap Tanácsok Fóruma mellékletét. Tizenhárom hónap tapasztalata kínál most lehetőséget arra, hogy a melléklet szerkesztési elveivel kapcsolatos gondolatainkat megosszuk az olvasóval és kis-sé beavassuk a szerkesztés gondjaiba is.

Mindenekelőtt érdemes áttekinteni ezt az egy évet, akár még leltárszerűen is. Lássuk, milyen témaköröket dolgoztunk fel a havonként nyolc kis formátumú oldalon közreadott mellékleteinkben. Cím-szavakban: *Az egyszerűsítés és korszerűsítés módszertana; Tömegkapcsolatok, együttműködés; Kiszájtítás és kártalanítás; A képviselők és a tanácsstagok általános választása; Környezet- és természetvédelem; Tanácsstag – a választók bizalmából; A szabálysértési eljárás; Vallomások 30 esztendőről; A tanácsi intézmények irányítása; Korszerű településkapcsolatok; A lakásügyi intézkedések.* S éppen mai lapszámunkkal együtt kapja kézhez idei második összeállításunkat az olvasó: *Cigányág és életmódváltás* címmel.

A felsorolásból is nyilvánvaló, hogy mellékleteink témaválasztása meglehetősen vegyes. Joggal vetődhet fel a kérdés, hogy *milyen szerkesztési alapelvek* vezérelnek bennünket? Mielőtt részletesebben kitérnénk erre a kérdésre, hadd utaljunk vissza a több mint egy évvel ezelőtti elhatározásunk indítékaira.

AKKORIBAN nagyjából így fogalmaztuk meg önmagunknak a mellékletsorozat célját: a szélesebb érdeklődésre számot tartó, a tanácsszervezet mindennapi tevékenységében jelentős – s vagy az újdonság, vagy pedig a felhalmozódott tapasztalatok értéke miatt fontos – témakörökben adjunk átfogó, teljes képet a testületeknek, a tanácsapparátus dolgozóinak, mégpedig úgy, hogy azt lehetőleg az *átlampolgárok, az ügyfelek* is haszonnal forgassák. Ez volt tehát annak idején a kiindulási pont, s külső megjelenésében is kissé „közönszerű” formát adtunk a mellékleteknek.

Mindenkor a témakör, a feldolgozásmód, s nem utolsósorban az *olvasók egyéni-szakmai* érdeklődése, képzettsége határozta meg, hogy *mikor, mennyire volt sikeres* ezeknek az összeállításoknak a fogadtatása. A megjelenés első pillanatától rendszeresen találkoztunk gyakorló tanácsi szakemberekkel, akiknek a véleménye egy dologban megegyezett: a Magyar Hírlap hasábjain immár hatodik esztendeje közölt tanácsi témájú hírlapi cikkek bőséges választéka mellett, ez a mellékletsorozat *hasznos, jó lehetőséget kínál mind a szakigazgatás dolgozóinak, mind pedig a testület tagjainak* arra, hogy 45 gépelt oldalon *rendszereszetten ismeretanyagot* kapjanak egy-egy fontos témakörben.

Tudtuk, hogy olvasóinknak ilyen kívánságuk, igényük korábban is volt, miként azt is sejtettük, hogy *egy év elteltével érdemes megszívlelni* a javaslatokat, a jó tanácsokat. Részben ennek alapján, részben pedig a Tanácsi Hivatal vezető munkatársaival folytatott eszmecsere után most úgy

látjuk, hogy mellékleteink szerkesztési elvét tovább finomíthatjuk. Természetesen – miként eddig – *a jövőben sem kívánjuk sémákba merevíteni, s nem kívánunk vitát nyitni afelett sem, hogy „milyen típusú” legyen a mi mellékletünk; nem szeretnénk egyszer, s mindenkorra elhatározni, hogy a jövőben csak ilyen, vagy csak olyan témakör* kap-hat helyet benne. Az elmúlt egy év alatt – mint a címlistából is kiderült – szinte egyetlen olyan mellékletünk sem volt, amelyik hasonlított volna egy másikra, vagy „rokon” lett volna azzal. Olvasóink – legalábbis, ahogy mi ezt eddig felmértük – *változatos összeállításokat* kívánunk tőlünk. Éppen ezért, mint mondták, örömmel vennék, ha például egy teljes melléklet anyaga olykor két vagy három különböző témakört foglalna magába. Igyekszünk ennek a jogos kívánságnak eleget tenni. Már csak azért is, mert valóban nem bizonyos, hogy minden eddigi téma *igazán megérte* a 45 gépelt oldalt... (Ehhez csupán annyit: természetesen a jövőben is előfordul majd, hogy *egy kérdéskör mellett* maradunk, ha az annyit kíván, ha megéri, ha van benne *annyi mondanivaló.*)

EZ A MÓDOSÍTÁS feltétlenül együtt jár *tartalmi gazdagodással*, pontosabban annak az igénynek a teljesítésével, amely a következőkben fogalmazható meg: *ügyeljünk rá, hogy a Magyar Hírlap Tanácsok Fóruma melléklete ne csupán jogszabályok jól elrendezett, áttekinthető gyűjteménye legyen* – bár gyakran ez is hasznos lehet! – hanem a tanácsszervezet *igazodó készségét, rugalmasságát a maga változásaiban követő fórum.* Fóruma az eleven, gyakorlati munkamódszereknek. *Kiválasztunk egy témát és ahhoz verbuválunk alkotó munkaközösségeket, olyanokat, amelyeknek tagjai a tanácsszervezet különböző terepein dolgoznak és nagy hozzáértéssel képesek közreadni a maguk gyakorlati tapasztalatait.* Így lesz teljes és kerek a kép, így lehet nemcsak figyelemmel olvasni a mellékleteket, hanem – és ez a legfontosabb – *tanulni belőlük, fogékonyak lenni a benne rejlő újra és követendőre.*

Felhasználva a mérlegkészítés mostani alkalmát, hadd biztassuk az olvasót arra, hogy időnként – akár levélben is – *mondjon véleményét* munkánkról; örülnénk a szerkesztést megkönnyítő javaslatoknak. Annak, ha a tanácsok dolgozói és a testület tagjai minél többen kifejtik: *miről szeretnének olvasni* mellékletsorozatunkban – s természetesen nemcsak abban, hanem a tanácsi témájú egyéb cikkeinkben, riportjainkban is –; *mit ajánlanak feldolgozásra*, melyek azok a szakterületek, amelyek esetleg *méltatlanul mellőztünk* volna eddig, pedig igénylik a tájékoztatást, az eligazítást.

ILYEN ÖNELLENŐRZÉSRE rendkívül nagy szükségünk van. Mindenekelőtt azért, mert szeretnénk még jobban szolgálni a közös ügyet: a szocialista államigazgatás szüntelen fejlődését, az állampolgárokért vállalt kötelezettség eredményes teljesítését.

Utazás a statisztika göröngyös útjain

A járás is bosszankodik

Adalékok a jelentésgyártás és kimutatáskészítés mai gyakorlatához

Január végén riportban számoltunk be arról: *milyen gondokat okoz a törökbálinti nagyközségi tanács dolgozói számára a statisztikák, kimutatások készítése. Akkor megígértük, hogy a budai járási hivatalhoz is bekopogtatunk: mondják el a véleményüket* **ők is.**

Amire a legkevésbé számítottunk: *a járási hivatal is elégedetlen!* Elégedetlen, mert pontosan látja a kényszerű statisztikák özönében a *kettősséget*, a párhuzamosságot; elégedetlen, mert a megyei szakosztályok olykor *el felejtnek* megfelelő adatgyűjtő lapot szerkeszteni; berzenkedik, mert néha *elképesztően rövid* a határidő; s elégedetlen, mert látja a statisztikakészítés fonákját is.

Dr. Nagy Margit, a budai járási hivatal elnökhelyettese jól emlékszik arra a nagy nekibuzdulásra, ami megindult a 70-es évek közepén. A tanácsi szakemberek *feltérképezték a statisztikai adatszolgáltatások göröngyös útjait*, azzal a szándékkal, hogy végre rend legyen.

Közvetít, de nem nagyon érti

– Ez persze régen volt, talán igaz sem volt, mert lényeges változások nem történtek – mondja az elnökhelyettes asszony. – Bizonyos túlzásokat leszámítva, valóban szükség van a statisztikai adatszolgáltatás országos hálózatára, ezek jó része nélkülözhetetlen az eredmények összeállításához, az értékeléshez, és így tovább. Ezt azért bocsátom előre, *nehogy úgy tűnjék, mintha mindenféle adatszolgáltatási kötelezettségnek eleve ellensége lennék.* Amit viszont kifogásolok, az a középfokú irányítói szervek – tehát a szakminisztériumok – *idő előtti kívánsága.* Gyakorta úgy csinálnak, mintha a KSH területi szervei adatgyűjtő tevékenységgel nem is foglalkoznának, gyakran *tőlük teljesen függetlenül maguk is pásztazzák* a terepet; bekérik az általuk fontosnak tartott adatokat, esetleg más bontásban, más összehasonlításban, más rendszerben, vagy eltérő nyomtatványon.

– Tehát a járási hivatal és a megyei tanács csupán a közvetítő szerepre vállalkozik?

– Mi a *legritkább esetben kérünk* adatokat a községektől, s a megyei tanács szakosztályai is csak elvétve. Őket legfeljebb azért lehetne elmarasztalni, *amiért többnyire szó nélkül vállalkoznak a közvetítésre*, gondolván, hogy nem az ő dolguk az ágazatok közötti koordináció egyengetése. Mert ez az, amit végül is hiányolunk. *Miért nincs*

egy központi adatbank? Miért nem dolgoznak ki a főhatóságok egy olyan statisztikai törzsanyagot, amely valamennyiük igényét kielégítené? Az öt évvel ezelőtti felmérést nem követték hathatós intézkedések, jöszerevel minden a régiben maradt, csupán egy olyan tanácselnöki utasítás született – tudomásom szerint minden megyében –, ami előírja, hogy *csak megyei elnöki engedéllyel lehet soron kívüli adatszolgáltatásért zaklatni a helyi tanácsokat.*

– Legalább ennek lett valami hatása?

– Eleinte igen, de most már szinte *senki nem veszi komolyan.* A minap például egy körlevél jött a megyei vb-titkártól, amelyben az ügyintézési forgalomról kér kimutatást, azzal a megjegyzéssel, hogy a községek *„önként töltsék ki a nyomtatványokat”.* De vajon melyik községi vb-titkár merné visszautasítani a megyei vb-titkár ilyen kérését?...

– A központi adatbank hiányát tehát megérzik a helyi tanácsok, valamint a postás szerepét felváltató járási hivatalok is. Bizonyára az is nehezíti a helyzetet, hogy a tanácsi szervezet elmaradt az elektronikus adatfeldolgozással.

– Néhány év óta már működ-tetünk mi is úgynevezett közpé-gepeket, ezek azonban csupán *az adatok rögzítésére* képesek. Azt még nem sikerült elérni, hogy a gépbe betáplált információk *időben visszajussanak* az illetékes községi előadókhoz. Így – bármilyen hihetetlen – a gépi adatfeldolgozási rendszer bevezetése *csak félmegoldást* hozott, sőt, alaposan nehezíti az ügyintézők munkáját. Ugyanis rákényszerülnek arra, hogy részben gazdálkodásuk naprakész áttekintése, részben adatszolgáltatási kötelezettségeik miatt, *maguknak könyvelgessenek* kézzel – a gépi könyveléssel egy időben.

Ugyanaz, más bontásban

– Visszatérve az említett párhuzamos adatszolgáltatásra, milyen példával tudná alátámasztani?

– Egyet említek. Az Országos Tervhivatal minden esztendőben településenként igényli az úgynevezett *létesítményjegyzéket*, amely tartalmazza valamennyi elkészült új beruházás részletes adatait. Új azonban számtalan ponton *eltér* a megyei tanács

tervosztályának szánt negyedéves jelentésektől. Csakhogy ugyanerről a *megyei tanács többi szakosztálya is* – például az egészségügyi és művelődési osztály – *kér hasonló, bár egészen más bontásban igényelt kimutatást*, amit az ÉVM-be és a Művelődési Minisztériumba továbbítanak. Persze, az lenne az igazi, ha az adatok így is, úgy is, *mindig megegyeznének.* Ez azonban többnyire *hiú ábránd*, hiszen még egy öttagú tanácsi apparátusban sincs egyeztetési kötelezettség; más készíti a létesítményjegyzéket, és más ad információt, például a tanterem számának változásairól. Így aztán ritkaság, ha pontos az összesítés...

A módszer sem, a szakértelem sem

– Maradjunk azoknál a statisztikáknál, kimutatásoknál, amelyek létjogosultságát ön sem vonta kétségbe. Ez miért olyan nagy teher?

– Az okok sokfélék. Kezdem azzal, hogy a statisztika készítése általában száraz, idegölő munka, amelynek a közvetlen hasznát nemigen érzi, aki csinálja. Ezért eleve kedvetlenül fog hozzá szinte mindenki. Sokszor az adatgyűjtés *módszere* is rendkívül kezdetleges. Az ellenőrzések során nemegyszer tapasztaljuk, hogy sokan azokról az adatokról vezetnek rendszeres nyilvántartást, amire a statisztika készítése során *soha nem lesz szükségük*, ugyanis nem értenek hozzá. Persze, ha *felkészültebb* szakemberek dolgoznának a községekben, bizonyára kevesebb lenne az ilyen természetű gond. De amíg egyik-másik községben olykor a *mértékegységeket is értelmezni* kell, addig azt sem várhatjuk, hogy a községi ügyintézők azonnal megértsenek minden összefüggést. Másfelől viszont néha olyasmit várunk el tőlük, ami egy *közgazdasági diplomával rendelkező szakembernek* is fejtörést okoz.

– Adnak-e segítséget a községi tanácsai ügyintézőknek?

– Rendszeres szakmai napok keretében a járási hivatal szakosztályai a legfontosabb kérdésekben próbálnak hasznos ismereteket nyújtani. Sajnos, azonban a községekben még ma is igen nagy a fluktuáció, s a *tájékoztatóra sem mindig* az jön el, *akinek a legnagyobb szüksége* lenne rá. Szép számmal akadnak olyanok, akiknek tiszser is el kellene mondani ugyanazt... Persze, azért mégsem feleslegesek ezek a próbálkozásaink, hiszen amit ilyenkor elmondunk, az előbb-utóbb mégiscsak jelent valamit.

Révai Valéria

ÁLLÁSPONT

Megelőzhető!

Amikor a korszerűsítésről, az új technikai eszközök alkalmazásáról írunk, jobbra meglepés a megváltozott módszerek *tárgyszerű* ismertetésével. Ritkán fordul elő, hogy az úgynevezett *emberi tényezőket*, az új körülmények által kiváltott reflexiókat is bevonjuk vizsgálódásunk körébe. Valójában nincs is ebben semmi meglepő, hiszen mi sem kézenfekvőbb – gondolhatnánk –, mint az, hogy a kényelmesebb, korszerűbb munkafeltételek megteremtése *osztatlan egyetértéssel* találkozik az érintettek körében. A kívülálló számára legalábbis ez lenne a természetes.

Annál inkább elcsodálkoztam az egyik megyei tanács szervezési osztályvezetőjének a szavain, amikor a közelmúltban végrehajtott korszerűsítésről beszélt: *„Ha hiszi, ha nem, annyi síró nőt még életemben nem láttam, mint azokban a napokban.”*

A fotocellás irattároló berendezések, az izlésesen kialakított, napfényes, hangszigetelt irodák első pillanatban éppen ellenkező

gában rejti a *bizonytalansági tényező* sorát. S ez olykor igen ellentmondásosá formálhatja a beosztottak magatartását. Még akkor is, ha senki nem vonja kétségbe a tanácsi vezetés jó szándékát, senki nem tehet szemrehányást az osztályvezetőnek azért, mert minden erejét, figyelmét az átszervezés anyagi hátterének megteremtésére fordította; nyilvánvalóan oktalanság lenne efféle vádaskodással előrukolni.

A történetből azonban mégiscsak leszűrhetünk egy tanulságot. Az ilyen és ehhez hasonló konfliktusok *megelőzhetőek*, ha a *vezetés nem kész tények elé állítja* a beosztottakat, hanem idejében megosztja velük a közös gondokat. Ezáltal nemcsak a várható változásokat készíti elő, hanem eleget tesz a *meggyőzés* követelményének is. Annak a követelménynek, amely a tanácsi szervezet működésének egyik legfontosabb alapelve.

E. A.

Egymásra utalva

A kölcsönös segítség forrásai — Program a veszteséges üzemek fejlesztésére

Erősen megoszlanak a vélekedések arról, vajon *sok-e, avagy kevés*, netán éppenséggel elegendő segély gyülemlét föl a téveskasszában a Körösök völgyében árvizek sújtotta közös gazdaságok *meztámogatására*? Hallottam olyan megítélést, hogy — úgy mond — „a szövetkezeti mozgalom szégyene” volt az a nehézkes, itt-ott erőltetett folyamat, amelynek végeredményeként mégiscsak összejött 68 millió forint, *ama bajba jutottak fölélesztésének céljára*.

Történelmi előzmények

Mi tagadás, a több milliárdos károkhöz képest valóban csekélyke összeg ez, mégsem tagadjuk, hogy nemis törekvés hordozói ezek a pénzek. Jelképei ugyanakkor az 1844-ig visszanyúló szövetkezeti hagyománynak, hogy egymás kölcsönös megsegítése legyen az egyik legfőbb mozgalmi vonás! Azért említettem 1844-et, mert annak az esztendőnek a végén alakult meg a Manchester melletti Rochdale-ban a világ első szövetkezete: 28 takács, 28 font „alaptőkével” látozott hozzá az együttműködéshez, Society of Equitable Pioneers néven. Akik — miként a szövetkezeti mozgalom neves történetírója, C. D. H. Cole fogalmazott — „el ekartak menekülni a gyilkos versenyt folytató kapitalizmusból egy olyan világra, ahol a kölcsönös segítés, a társadalmi egyenlőség és testvériség uralkodik”.

Tehát: kölcsönös segítés! Emelkezem, az 1970-es nagy tisztai árvíz levonultával még a Dunántúlról is érkezett szénásteherautók soka-sága sorakozott a mátszalkai téveszövetség szegényes székháza előtt, ahol is Józsa Endre titkár adatta ki az órdrét: mely faluba menjenek tovább am a motorizált szénás- és egyéb „szekerek”? Akadt persze, ahol már nemigen igényelték, igényelheték az állati eledelt, vízbe fulladt a teljes állomány. (Ilyen lehangoló élményem volt a paradox módon „Győzhetetlen brigád” névre hallgató fehérgyarmati téveszövetség, ahol siri hangulatot igen, a győzhetetlenség jeleit azonban nem lehetett tapasztalni!)

Eltűnődöm: vajon tíz évvel ezelőtti gazdagabbak, netán segítőkészebbek lettek volna a téveszövetkezetek? Ez sem, az sem állítható, sőt kerekén tagadható, de — megsejtpő emlékezet?! — mintha csakugyan *nagyonalábbban és könnyedebben* élünk volna a technika, emberi fölkeszültés és egyebek dolgában többszörösen is alacsonyabb színvonalú agrárberkekben. Most bezzeg minden fillérre ügyelnünk kell! — adatott ki a kimondatlan jelszó a téveszövetségében, nagyjában-egészében okkal, bár

a kicsinyeskedés sosem volt rokonszenves tulajdonság. (Igy például nehezen értem, hogy még az utóbbi öt évben is 350 gazdasággal apadt téveszmezőnyben, amelyben egy-egy szövetkezet átlagos birtoknagsága immár 3700 hektárra rúg, miként lehet „takarékoskodni” az olykor nyolctíz faluban élő tagság már-már egyedülvaló formájával, a tévesz-mindennapokról hírt adó üzemi lapokkal?)

Tudván tudom persze: bármennyire is minden idők rekordját érte el 1980-ban két legfőbb növényünk — a buza és a kukorica — átlaghozamában a magyar mezőgazdaság, az úgynevezett termelési költségek ezt meghaladóan gyarapodnak. Így aztán — miként a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának decemberi ülésén kitént — „a *jövedelmezőségi versenyben kiválóan helytálló csak a szövetkezetek fele tudott az alkalmazott ártámogatási és költségviszonyok alapján*”.

Ma 350 tévesz van nehéz gazdasági helyzetben, köztük nem kevés — így természetesen — az árvízektől sújtott. (Ne feledjük, hogy a téveszsegélyek említett 68 millióján felül az állam sem feledkezett el róluk: 516 millió forint soronkívüli, szanalást megelőző dotációban részesítette őket, nem szólván arról, hogy az Alami Biztosítási is kitént magáért, amidőn gyorsított ügyintéssel bonyolította le a lebonyolítandókat.)

Az érdekképviseleti testületben négy csoportba osztották eredményességük alapján a szövetkezeteket, a negyedik a legjobbaké, ahol már 76 ezer forint fölött jár az egy tagra jutó évi jövedelem. Arányuk 13 százalék, míg a sereghajtóké — ahol 44 ezer forint alatt volt 1978-ban a személyes jövedelem — 25,9 százalékos. Vagyis ez utóbbiak, a hátrányos helyzetűek vannak többen.

Feszültségeket okozott

Koránt sincs szó újkeletű gondról: az úgynevezett differenciálódási folyamatot állandóan figyelemmel kísérik az elméleti és gyakorlati szakemberek. A *Társadalmi Szemle* januári számában például azt írja Zsuffa Ervin, az MSZMP Központi Bizottságának osztályvezető-helyettese, hogy a nagyüzemek 20 százalékában *nincs olyan gépállomány, ami lehetővé tenné a földek gazdaságos megművelését* — „megoldást kell találni alapvető problémáink mérséklésére”. Másfelől azonban aligha kérdőjelezhető meg a szerző ama állítása, amely szerint: „Meggyőződésem, hogy a hetvenes években végbement differenciálódás — illetve, hogy ez a tendencia a mezőgazdaságban érvényre juthatott — a feloldás

egyik hajtóereje volt. A differenciáltság a gazdaságban általában hatékonysági különbségeket tükröz, így az eredményesebb gazdálkodók gyorsabb fejlődése a népgazdaság számára is hasznos volt. A differenciálódás azonban *feszültségeket is okoz*, amelyekkel számolni kell”.

Szükségünk van rá

...Lám, kissé messzire jutottam-kalandoztam, hiszen nem pusztán árvíz sújtotta, más elemi kártól szenvedő téveszéről van szó immár. Ez a kör tágasabb, s makacsul újraeledő. Nem mondhatjuk, hogy egyszer s mindenkorra leküzdhető különbségek voltak és lesznek. Néhány éve még hallatszottak hangok, amelyek holmi „kikapcsolásról” példálózta, de ma már nyilvánvaló, hogy *e gazdaságok termelőire is szükségünk van!*

Szükségünk, mert ha már a Nyugat-Európában is boldogult emlékeztető Mahshot-terv egyik legfőbb jellemzője, a szántóföldek megművelésének *abbahagyására*, illetve befűvesítésére utaltunk — nos, azóta ott is, itt is, *jöcskán változtak bizonyos, korántsem jelentéktelen „környüldások”*. A megváltozott világ-gazdasági helyzetben a társadalmi berendezkedéstől függetlenül, stratégiai cikkek mondják az élelmiszert, így ha meggondoljuk, hogy a hatodik öt éves tervben *harmadával kívánjuk növelni* — az előzőhöz képest — *agrárkivitelünket*, aligha mondhatunk le Nógrád, Zala, Szabolcs-Szatmár és más tájak mezőgazdaságáról.

Igaz, megkülönböztetett állami támogatás jutott eddig is a szóban forgó gazdaságoknak, amelyek megismosítására tervek is születtek szép számmal, országosak és megyeiéek egyaránt. Nem lehet holmi szövetkezeti priviligium tehát az utak-módozatok kimunkálása — az egymásrautaltság áll ugyan a tévesz nagyon is *heterogén mezőnyére* is, am az itt-ott útiratermelődő esőből kijutni ösztársadalmi ügy. Nem hiszek abban, hogy ez valamiféle kiegyenlítődést eredményezhet hozamok és jövedelmezőség dolgában valaha is — ami nem is lenne kívánatos, hiszen esetleg a legjobbak lefékezésével járna —, am a kölcsönös megsegítés (lásd árvíz, más természeti csapás) esetenkénti gyakorlásától a talajjavítás és más tenivalók fölgyorsítására és összehangolására *égető szükség van*. Mindenestre örömmel fogadhatja agrár- és tágabb közvéleményünk azt a bejelentést, amit a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium tett a február eleji országos tanácskozáson: ebben az esztendőben sokoldalú, konstruktív programot dolgoznak ki a *tartósan veszteséges üzemek fejlesztésére*.

Keresztényi Nándor

Jó évet zárt a Szilasmenti Tsz

Tudósítónktól

Sikeres évről számolhatott be a tegnapi délelőtti zárszámadó közgyűlésen a Szilasmenti Mgtsz vezetősege. A háziasszonyok körében főképp fűszereiről és cseppjeiről ismert gazdaság hét és fél millió forinttal *teljesítette* túl árbevételi tervét. Amit talán kevesen tudnak, tevékenységének csak *nyolcadrésze* származik gyógynövénytermesztésből. Állattenyésztésük, növénytermesztési és építőipari ágazatuk a szakmában legalább olyan híres, mint az exportra is kerülő gyógynövénykészítményeik.

Ezek közül különösen nagy sikere van az öt darabból álló *új fűszersorozatnak*, amelyből az idén összesen nyolcszáz ezer tonna piacra. A vásárlók hamar megkedvelték a *bemelegítő és izomnyugtató* cseppet, így egy tucatra egészül ki a Szilas cseppek családja.

—vef—

Egy hét a világgazdaságban

Az erősödő dollár

A devizapiacokon az amerikai dollár árfolyama az elmúlt héten is *emelkedett*: hétfőn már 25 százalékkal több nyugatnémet márkát ért, mint hat hónappal ezelőtt, a három évvel korábbi szinthez képest pedig a felértékelődés 32 százalékos. 1978-ban ugyanis 1 dollárt a híres frankfurti tőzsdén 1,71 DM-ért lehetett vásárolni, míg a múlt hétfőn tulajdonosai csak 2,25 DM-ért voltak hajlandók megválni tőle.

A dollár árfolyama a legnagyobb kereskedelmi partnerek valutáival szemben lényegében 1978 óta emelkedik, bár a felértékelődés mértéke az elmúlt két hónapban kétszázszázalékkal felgyorsult. Az 1978-at megelőző időszak viszont a leértékelődést jelentette, a kereskedelmi forgalommal súlyozott valutakosárral szemben a dollár 1977—78-ban értékeke mintegy 7,5 százalékat *elvesztette*. A fenti méréssel számított árfolyam mindössze 1980 decemberére jutott fel ismét az 1977-es szintre. Időközben tehát, a leértékelődés következtében, az *amerikai áruk versenyképessége megnövekedett*, az ország kivitele ösztönzötté vált.

Az árfolyamváltozások hatása

A leértékelődő valuta *jótevény szerepe* a kivitelre vitathatatlan. Ha egy külföldi valutáért az exportőr több nemzeti valutát kap, mint korábban, megengedheti magának, hogy a külföldi valután jegyzett árait akár némiképp *csökkentsé* és ezzel piaci pozíciót *erősítse*. Úgy tűnik, a fenti hatás az USA külkereskedelmében a *valóságban* is bekövetkezett. Három éve még az áruk és a szolgáltatások mérege 14 milliárd dolláros *hiányt* mutatott, 1980-ban viszont a szaldó 5 milliárd dollárral *volt pozitív*. A két időpont között pedig az amerikai áruexport *értékénövekménye* 81 milliárd dollárt tett ki!

Ezek után érthető, hogy a tengerentúlon sokan az erősödő dollártól a *kivitel dinamikáját féltik*. A felértékelődés miatt ugyanis egy adott mennyiségű külföldi valutáért az exportőr nemzeti valutájában kevesebbet kap, érdekeltsége így a kivitelben csökken. Szívesebben ad el tehát beföldre, hiszen ott az árfolyamváltozás nem csökkenti a jövedelmét. E kár persze — így vélekedik az amerikai szakértők többsége — nem szükségszerűen következik be. A gépek és berendezések piaca például *kevésbé érzékeny*, mint a fogyasztási cikkeké és így a kisebb árfolyamváltozásokat is elbirja.

Mindez természetesen nem minden gépeportőr számára előnyös. A legkedvezőbb pozícióban nyilvánvalóan azok az eladók vannak, akik a legmegbízhatóbb, leginkább anyagtakarékos, legmodernebb berendezésekkel versenyeznek. Ok ugyanis — *tömeges verseny hiányában* — megengedhetik maguknak, hogy valutájuk esetleges felértékelődését *árait emelésével* kompenzálják. A fogyasztási cikkek szektorában is kevesebb félivalójuk

van a márkacikkek forgalmazóinak. A „márkanak” ugyanis már kialakult a vevőköre, s megsokolt termékehez ragaszkodva általában hajlandó valamelyest többet is fizetni. A tömegcikk piacán viszont *kíméletlen az árversen*y. Tény, hogy a valutaárfolyamok jelentős mértékű változása szinte mindennapos, megszokott jelenséggé vált. Az a nyugatnémet importőr, aki 1980. augusztusában dollárért vásárolt egy, hogy csak az idén februárban fizet, minden bizonnyal *panaszskodik*, mert DM-ben *ma 25 százalékkal többet* kell fizetnie. Az árfolyamok mozgása azonban *nem állítható meg*, az ügyes termelőknek és kereskedőknek meg kell tanulniuk ezzel együttélni. Manapság már elengedhetetlen, hogy az exportőrök és importőrök *rugalmasan válasszák meg* a kötés valutáját. A kivitelben értelemszerűen *erős, vagy erősödő* valutát kell választani, míg importálni gyenge, vagy gyengülő valutában kell.

Egy vállalat persze *nem specialista* a pénzülcnek, célszerű tehát a bankokkal rendszeresen *konzultálni*. Az árfolyam-biztosításnak is sok fajtája létezik. A hosszabb áttutási idejű üzletek előkészítése pedig *különleges gondosságot* igényel. Az eladónak követelését nem csupán az árfolyamváltozások, hanem az *általános infláció ellen is védelmeznie* kell.

A kereskedelem két oldalú *ügyet*, a fentieket a vevővel is el kell tudni fogadtatni. Ez pedig annál könnyebb, minél jobban rá van szorulva a vásárló *éppen arra az árra*. Vagyis ismét visszajutottunk a termék minőségéhez, műszaki paramétereikhez, szervizszolgáltatásához. Aligha lehet megnyugtató mértékű áreszkálációt elfogadtatni akkor, ha a vevő előre sejtí, hogy a pontatlan pótalkatrészellátás miatt termelési kiesése lesz. Sőt: a fenti faktort feltehetően *már az alapárba* is igyekszik beszámítani...

Bizalmi szavazat?

Visszatérve a devizapiacokhoz: a dollár erősödését a megfigyelők elsősorban az amerikai rövidlejáratú kamatlábak *magas szintjével* magyarázzák. Való igaz, a *prime rate* az USA-ban ismét megközelíti a 20 százalékot és ez *csaknem kétszerese* a nyugatnémet, és csaknem *háromszorosa* a svájci rátáknak. Aki tehát ma dollárba fektet, a kamatnyereség mellett árfolyamnyereséggel is számol. Hangsúlyoznak azonban egy másik tényezőt is. Eszerint az erősödő dollár voltaképpen a *pénzülcok „bizalmi szavazata”* a republikánus kormány mellett. A tőke eszerint reménykedik abban, hogy *Reagan gazdasági programja* sikerrel jár és az állami kiadások csökkentése — például a szociális és az egészségügyi költségek lefaragása — *valóban mérsékelni fogja az inflációt*. Ez inkább a tőkés világ, mostani közérzete szempontjából érdemel figyelmet.

Gonda György—Szentgáli Péter

Mai kommentárunk

Nyári időszámítás

A nyári időszámítás az idén március 29-én nulla órától szeptember 27-én egy óráig tart, vagyis ismét egy órával előre kell állítani az órákat erre az időszakra. Az *Ipari Közlöny* legutóbbi, harmadik számában erről értesítik az illetékeseket, s azt hiszem ez az a dolog, amiben valamennyi magyar állampolgár közvetlenül érintett.

Tavaly kipróbáltuk a nyári időszámítás előnyeit és hátrányait; minimális kellemetlenségek állnak a megtakarított 130 millió kilowattóra energiával szemben. Hetekbe se

telt, hogy megszoktuk a korábbi ébredést, s már nem álmos fejjel szorozhattuk a megtakarított energiát az egységárral.

A nyári időszámítás bevezetése ugyanis a *fogyasztóknak* is megtakarítást jelent. Az órák korábbra állításával ugyanis kevesebbet égetik a lámpákat a lakásokban is. A közvilágításra felhasznált energiával együtt csupán az időeltolással tavaly 30 ezer tonna fűtőolajjal egyenértékű energiát nem használtunk fel, aminek tonnáját 220 dollárért adják ma a szabadpiacon.

—vef—

HORIZONT • HORIZONT • HORIZONT

Kínai olaj

A külföldi cégek közül elsőként a *Total* francia olajtársaság talált olajat Kína tengerparti vizein. Mint a cég szóvivője közölte, a Pohaj-öbölben végzett próbafúrások *biztató eredménnyel* jártak.

Az USA csökkenti a nemzetközi segélyezést

A Reagan-kormányzat *elutasította* az Egyesült Államok részvételét abban a 25 milliárd dolláros tervezett nemzetközi alapban, amelynek célja újabb energiaforrások kifejlesztése lett volna az *olajjal nem rendelkező, szegény, fejlődő országokban*.

Carter volt amerikai elnök támogatta a tervezetet, Reagan azonban a nemzetközi segélyek csökkentésére hivatkozva, *lemondta* az alaphoz való pénzügyi hozzájárulást.

A török recept

Törökország a múlt esztendőben 2 milliárd 910 millió dollárral, azaz 28,7 százalékkal *többet exportált* 1979-hez képest — írja a *Tercümen* című isztambuli napilap. Az exportból a *mezőgazdasági termékekre 57,4 százalék* jutott (1979-ben 59,4 százalék), értékben ez 1 milliárd 671 millió dollárral volt egyenlő, ami 24,1 százalékkal több az 1979-es mezőgazdasági exportértékénél.